

Pledo por “Alia Esperanto-movado”:

LA ESPERANTO-MOVADO MALTRAFIS LA OKAZON POR LEVI ESPERANTON SUR PLI ALTAN NIVELON

Alivorte: La Esperanto-movado mem kulpas pri sia fiasko en la “ekstera mondo”

La aŭtoro esperas, ke ĉi tiu hipotezaro povas helpi pli bone kompreni la ekzistantajn problemojn de Esperanto kaj faciligi la reanalizadojn kaj reekzamenadojn de la celaro de la internacia Esperanto-movado,¹ por liberigi ĝin de la ideologia balasto, de la propagandisma idioteco kaj de la iluzioj de la pasinta tempo kaj por eventuale provi rekomencojn sur nova fundamento (kvankam la tempo por Esperanto probable pasis). Studinte dum pli ol 30 jaroj la Esperanto-movadon kaj ties historion, la aŭtoro venis al la sekvaj konkludoj kaj hipotezoj pri la karaktero kaj problemoj de la Esperanto-movado, kiujn li prezentas okaze de la 125-jarjubileo de Esperanto. (Kadre de la verkado de germanlingva versio, la Esperanto-versio de tiuj hipotezoj estis prilaborataj en somero 2015).

La unuopaj hipotezoj estas:

1. Esperanto ekzistas dank’ al la judeco de L.L. Zamenhof kaj al la tiama cionisma debato pri la “juda demando”.

2. La lingvo Esperanto ne estas tiel facile lernebla kiel asertas la oficiala propagando.

3. Ĉio kio ĝis nun estis produktata kaj farata en Esperanto okazis en la nomo de la propagando. Eĉ la Esperanto-beletristiko estis kreata sub la signo de la propagando kaj eksperimentado por pruvi, ke Esperanto taŭgas kiel lingvo de la literaturo.

4. Ne la t.n. “interna ideo” de Esperanto sed la paranojaj malamo de la esperantistoj kontraŭ la angla lingvo kaj la anglalingvaj landoj (t.e. la Okcidento en pli larĝa senco) kuntenas hodiaŭ la Esperanto-movadon. Pro tio potencialaj subtenantoj kaj ‘amikoj’ de Esperanto estas diversspecaj skeptikuloj kaj kontraŭuloj de la angla lingvo en la tuta mondo, kaj pro tio ekzistas varma reciproka simpatio inter la Esperanto-movado kaj landoj kiel Ĉinio, Ruslando, Brazilo, Kubo (Sudameriko entute), Vjetnamio k.s.

5. Dum en la libera Okcidento Esperanto fariĝis viktimo de la politika maldekstrisma kaj (pseŭda aŭ kriptaj) religia sektemo (ekz. SAT, bahaa movado), en la ‘socialismaj’ landoj la ideoj de Zamenhof estis uzurpataj por falsa pacretoriko kaj misuzata por ideologia-politika propagando. Tiel, Esperanto fariĝis viktimo de ideologioj, fremdaj al ĝi, kaj de la Malvarma Milito. Per la kolapso de la kpmunismo kaj la fino de la Malvarma Milito (1989-91) Esperanto aŭtomate perdis en tiuj landoj siajn signifon, sencon kaj esencon kaj sian (politikan) ekzistorajton.

6. La Esperanto-movado, miksaĵo inter religia sekto kaj politika partio, kiu montras skizofreniajn, paralelsociajn trajtojn, faris nenion esencan kontribuon al la paco, nek al la homaj kaj minoritataj rajtoj, kaj la (internacia) “lingva problemoj” ne estas solvebla per Esperanto.

7. Neŭtraleco ekzistas nek en la kazo de la lingvo Esperanto (lingvistike), nek en la kazo de la Esperanto-movado (politike). La neŭtraleco de Esperanto estas nenio alia ol aserto, imago (fantazio) kaj invento (fikcio) de la Esperanto-propagando. La ‘politika neŭtraleco’ faciligis al la esperantistoj, nerekte a) apogi la komunismon kaj rifuzi la kapitalismon kaj, ligite kun tio, b) prisilenti la gravajn lezojn de la homaj rajtoj en la ‘kanajlaj ŝtatoj, por samtempe akuzi la okcidentajn ŝtatojn, precipe Usonon, pro iuj problemoj, mankoj kaj eraroj sur la kampo de la homaj rajtoj en tiuj landoj.

8. Interlingvistiko servas/is precipe kiel propaganda instrumento (aŭ “-armilo”) por (‘science’) pravigi la laŭdiran superecon de la planlingvoj super la naturaj lingvoj kaj de Esperanto super la angla lingvo.

9. Esperantistoj kiel tiaj interesiĝas/is nur pri Esperanto. La “ekstera mondo” malinteresiĝas/is pri Esperanto, ĉar la esperantistoj ignoras/is la “eksteran mondon”, t.e. la ignorado de la Esperanto-movado

---

¹ Kiel „internacian Esperanto-movadon“ (sekve: Eo-movado) la aŭtoro komprenas unuavice la UEA-movadon kun ties sistemo de Landaj kaj Fakaj Asocioj, kiuj estas integra parto de tiu Eo-movado. Alia Esperanto-movado en principo ne ekzistas. Eĉ tiuj kelkaj aŭtonomismaj Eo-ĉeloj, kiuj agas ekster UEA kaj kiuj eĉ konsideras sin opoziciaj al ĝi, esence reprezentas la saman ideologion kiel la finvenkisma UEA-movado, kvankam ilia propagando volonte asertas ion alian.

kaj de la “ekstera mondo” estas reciproka. La Eo-movado posedas nenion esencan, gravan, utilan, signifan kaj allogan, kion la “ekstera mondo” povus interesi, serioze konsideri aŭ utiligi.

10. Kiel longe Esperanto ne havos en iu ŝtato de la mondo la statuson de oficiale agnoskita (minoritata) lingvo aŭ alispecan esencan oficialan agnoskon fare de iu grava instanco, tiel longe ĝi ne povos ludi publikan rolon en (iu ajn ŝtato de) Eŭropo, UN ktp., pro la valida lingvopolitiko, kaj restos privata iniciato. Esperanto ankaŭ ne estas la lingvo de la “tutmondiĝo” (“globalizacio”). La enkonduko de Esperanto en la lernejojn ne dependas de la Esperanto-movado, do nek de UEA, nek de aliaj Esperanto-organizaĵoj, nek de unuopaj Esperanto-iniciatoj. La amasoj de lernantoj ankaŭ ne lernas libervole Esperanton, sed ili lernas certan lingvon nur, se ili aŭ estas devigitaj de la ŝtato lerni ĝin aŭ se ili sentas ‘devigan’ motivacion aŭ bezonon lerni certan lingvon, kiu estas bezonata por sia vivo.

11. La interreto povos nur parte anstataŭi Esperanton kaj la Esperanto-movadon kaj ludi precipe kompletigan rolon (ekzemple sur la kampo de la informado). Ke dek- aŭ centimloj da homoj lernas Esperanto kun longdaŭra efiko, estas iluzio. Por povi plu ekzisti ne-virtuale, la Esperanto-movado dependos ankaŭ estonte de fizikaj kontaktoj (precipe de kongresoj). Sen tradiciaj formoj la Esperanto-movado diseriĝus kaj pereus. Pure virtuala Esperanto-movado perdus sian sencon, des pli ke Esperanto lingve ludas tro malfortan rolon en la reto, en kiu ekzistas tro malmultaj utiligeblaj interesaĵoj por esperantistoj; krom tio, en sociaj retoj tro malmultaj esperantistoj komunikas kun aliaj, kaj la kontaktoj en la interreto estas grandparte anonimaj, hazardaj, supraĵaj kaj vivas mallonge.

12. Pri la fiaskintaj celoj de la Esperanto-movado en la “ekstera mondo” kaj la mizero (aŭ krizo) de Esperanto kulpas ĉefe la esperantistoj mem, kiuj maltrafis la okazon por levi Esperanton sur pli altan nivelon aŭ eblon de la aplikado. La aktivecoj de la Esperanto-movado baziĝis ĝis nun ĉefe sur propagando kaj libertempo anstataŭ serioza substanco kaj longdaŭra profesia laboro. El tiu situacio la esperantistoj faris neniujn aŭ nur malĝustajn konkludojn.

13. Esperanto malaperos se ĝi ne sukcesos kvazaŭ reinventi sin sur nova fundamento, kiu ne estos ideologia, propagandisma kaj hobiisma, sed kiu estos praktika kaj profesie aplika. Por Esperanto estus pli bone, se ĝi estus ‘surmerkatigita’ sen esperantistoj kaj interlingvistoj.

Pravigoj kaj klarigoj pri la unuopaj hipotezoj:

Esperanto ekzistas dank’ al la judeco de L.L. Zamenhof kaj al la tiama cionisma debato pri la “juda demando”.

Povas esti, ke la Esperanto-movado ne volis kaj ne volas ligi sian sorton kun la ‘juda demando’, kun kiu L.L. Zamenhof estis rekte kunplektita.

La e-istoj tamen ne forgesu, ke Esperanto kaj la hillelismo/homaranismo aperis, krom kiel frukto de la internacilingva ideo mem kaj kiel rezulto de la komplika etna, religia kaj lingva situacio en Bjalistoko, dank’ al la judeco de L.L. Zamenhof kaj lige kun la “juda demando” kaj la cionismo de la tiama tempo. Per aliaj vortoj: Se Zamenhof ne estintus judo (“hebreo el la getto”), li verŝajne ne estus kreinta Esperanton, kiun li proponis al sia gento kiel novan lingvon de la judoj.² Same, la “interna ideo” de Eo kaj la tuta esperantismo mem ne ekzistus sen la hillelismo/homaranismo.³ Bedaŭrinde, lia judeco ne estis sufiĉe adekvate honorita de la Eo-movado. La klopodo prisilentadi la judecon de Zamenhof, kiu havas longan tradicion en la internacia Eo-movado (kaj ekster ĝi),⁴ principe havis neniun sencon, ĉar ĉiuj sciis, ke Zamenhof estas (aŭ estis) judo. La sisteme evitata menciado de la judeco de la Zamenhofaj familianoj ankaŭ ne povis eviti ilian perfortan pereon en la germanaj prizonoj kaj

² La rekta pruvo por tiu supozo, aŭ aserto fontas en la sekva frazo el la letero de Zamenhof al Michaux de la 21-2-1905:

“...Mia hebreeco estas la ĉefa kaŭzo, kial mi de la plej frua infaneco fordonis min tute al unu ĉefa ideo kaj revo – al la revo pri la unuiĝo de la homaro. Tiu ĉi ideo estas la esenco kaj celo de mia tuta vivo, la afero Esperanta estas nur parto de tiu ĉi ideo....”

³ Oni devas distingi la hillelismo de 1901, en kiu Zamenhof analizis la ‘judan demandon’, proponante “neŭtralan” lingvon kaj “neŭtralan” religion kaj novan landon por la judoj, de la hillelismo aŭ homaranismo de 1906, kiu konsistas el dogmoj por etika-morala sinteno.

⁴ L.L. Zamenhof verŝajne eĉ mem kontribuis al la prisilentado de sia judeco, admonante la Eo-propagandistojn, ke ili ne devus tro emfazi ĝin.

koncentrejoj de Pollando dum la holokaŭsto.⁵ Se oni eventuale povas havi komprenon por tiu sinteno, ke en la periodo de la kruda antisemitismo, kiam la homoj amase estis mortminacitaj aŭ ofte eĉ fizike neniigitaj, oni evitis emfazi ilian judecon, nuntempe la ignorado de la judeco de Zamenhof, kiel tio kulmine okazis ekzemple en la kongresa rezolucio de la UK en la jubilea Zamenhof-jaro en Bjalistoko (2009)⁶ kaj kiel tio okazas en diversaj amaskomunikiloj de polaj, germanaj kaj alilandaj Eo-organizaĵoj,⁷ ne plu estas akceptebla aŭ tolerebla. Ankaŭ la konscia aŭ nekonscia prisilentado de ies judeco kontraŭ ties volo estas konsiderebla kiel rekta aŭ malrekta formo de antisemitismo. Judoj kaj judaj inventoj, ideoj kaj verkoj estas nuntempe tre estimataj kaj prezataj en la mondo, do la e-istoj devus tre zorge flegi sian propran heredaĵon, kiu estis kreita de judo. Kaj se certaj Eo-historiistoj eĉ entute ne plu mencias la holokaŭston en siaj prelegoj kaj artikoloj, oni devas konsideri tion kiel grandkalibran skandalon sen precedenco.⁸

Lige kun la 'juda demando' necesas atentigi, ke Zamenhof ne estis polo. Estas tragedio, ke Zamenhof, kiu ĉiam kontestis kaj eĉ neis sian polecon (ekzemple en letero al la krakova LKK en 1912) kaj kiu konsideris sin "ruslanda hebreo", sian denaskan lingvon la rusa kaj sian historian patrujon "Litovujo", por eviti ĉian miskomprenon pri la propraj genta, lingva kaj landa identecoj, estis uzurpita kiel polo kun la intenco fari el judo kvazaŭ maljudon. Zamenhof ne estis kaj ne povis esti (etna) polo, sed fakte li estis ĉio alia ol polo; li povis esti nur judo, maksimume "filo de la pola tero". Zamenhof eĉ ne apartenis al la polaj judoj, sed al la litovaj judoj (litvakoj). Malgraŭ tiuj identigaj distingoj, kiujn la e-istoj neniam reale komprenis (aŭ volis kompreni), sed kiuj estas nepre farendaj. Pri la poloj Zamenhof kiel judo havis ambivalentan sintenon. En sia Hilelisma analizo de 1901 Zamenhof prezentis la konvinkon, ke judoj neniam povus fariĝi poloj, kaj ke en certaj polaj rondoj oni renkontas antisemitisman modelon. Multaj e-istoj, eĉ fakuloj pri historio, literaturo kaj lingvo, daŭre konsideras kaj verŝajne daŭre nomos Zamenhofon "pola" okulkuracisto, ĉu pro nescio de la faktoj ĉu pro la strebo elŝalti la judecon ĉe li.⁹ La Eo-propagando kaŭzis, ke la mitoj, legendoj kaj duonveroj pri Zamenhof tiom profunde enradikiĝis kaj konserviĝis en la konscio de la homoj, e-istoj kaj nee-istoj, tiel ke eĉ multaj novaj sciencaj kontribuoj kaj kleraj klarigoj, kiuj estas speciale dediĉitaj al ĉi tiu temo, do probable ne helpus por ĝustigi la faktojn kaj korekti la falsan publikan percepton.¹⁰

2. La lingvo Esperanto ne estas tiel facile lernebla kiel asertas la oficiala propagando.

Povas esti, ke Esperanto estas pli facila lingvo ol ajna etno- aŭ nacilingvo.

Malgraŭ la argumento aŭ eĉ malgraŭ la fakto, ke Eo do eventuale estas pli facila ol ajna nacilingvo, pro kio la e-istoj konsiderata ĝin genia lingva kreaĵo,¹¹ por multaj homoj ĝi tamen estas ne tiom facile lernebla kiel la oficiala propagando asertas; tiun ĉi fakton dokumentas multaj praktikaj spertoj de la

---

⁵ La holokaŭsto kaŭzis inter 5,6 kaj 6,3 milionoj da pereintaj judoj, krom tio sennombraj anoj de aliaj populgrupoj. Dum en la komunismaj landoj judaj temoj estis ĝenerale forviŝitaj kaj tabuaj, en okcidenta Eŭropo, precipe en Germanio la politiko kaj scienco serioze komencis okupiĝi pri la historio de la holokaŭsto nur post la publike efikaj NS-procesoj okazintaj en la 60aj jaroj. En la Eo-movado pri judaj aspektoj lige kun Zamenhof kaj Esperanto okupiĝis ĉefe Maimon, Holzhaus, Kohen-Cedek, Dratwer kaj Lins (pri la reagoj en la Germana Eo-movado vd. http://www.fenske.exequtive.de/ea/2006/ea2006_3_2.pdf, p.10), en Pollando precipe Banet-Fornalowa, Chmielik kaj Żelazny.

⁶ Ĉi tiu rezolucio estis verkita de iuj konataj UEA-funkciuloj el Germanio, Francio, Usono kaj Ĉilio evidente sen la kunlaboro aŭ konsultiĝo kun polaj e-istoj (LKK aŭ aliaj).

⁷ Karakterize estas, ke la retpaĝoj kaj la propagandaj informiloj de Germana Esperanto-Asocio, kiuj fanfaronas pri la avantaĝoj de Eo, radikale evitas ĉian mension pri la juda deveno de la aŭtoro de Esperanto. Ankaŭ la nomon de Zamenhof mem oni vane serĉas en tiuj informaj materialoj (en la nova versio de www.esperanto.de publikigita meze de decembro 2012, la nomo de Zamenhof estis finfine aldonita). Same en la informoj de koncertaj retpaĝoj de polaj Eo-organizaĵoj troveblaj sub www.esperanto.pl kutime mankas indiko pri la judeco de Zamenhof. Laŭdire, la Esperanto-redakcio de Pola Radio estis fermita interalie pro tio, ke Zamenhof estis judo (vd. <http://www.liberafolio.org/2006/judazamenhof>).

⁸ Aktuala ekzemplo por tiu sinteno estas la prelego de la Eo-propagandisto U. Lins en Munkeno, junio 2012 (kiu poste estis publikigita en interreto kaj aperis en iu oficiala libro de la Bavara Ŝtata Biblioteko).

⁹ Ekzemple en la 'Enciklopedio de la Esperanto-Literaturo' (Sutton 2008) oni mencias LLZ kiel "Polish Citizen". En sia historio pri Volapük kaj Esperanto en Konstanz (Kuhn 2010) la aŭtoro ripetis la falsan pri la "pola" okulkuracisto; tion faris ankaŭ la pola germanistino Renata Budziak en sia nekritika doktora disertaĵo pri Baudouin de Courtenay (Bamberg 1997), kie LLZ same estas prezentita kiel "pola" okulkuracisto (p. 139). Ankaŭ la retujo de 'Espéranto France' skribas pri LLZ kiel "médecin polonais" (<http://esperanto-france.org/esperanto>). Tipa nacilingva artikolo, kiu respegulas tiun saman sintenon, aperis en granda germana magazino (2009) sub <http://www.stern.de/panorama/google-feiert-esperanto-erfinder-doodle-zum-150-geburtstag-von-ll-zamenhof-1529451.html>. Ktp. ktp. ktp.

¹⁰ Objektive prezenti la historiajn faktojn pri la judeco de L.L. Zamenhof celis fari ekzemple la Zamenhof-biografio de A. Künzli. Dum en la Eo-movado la verko estis malvarme akceptita de kritikantoj (ĉefe germanaj), kiuj negative aŭ malsimpatie recenzis ĝin, en judaj kaj judistikaj medioj de eksterlando (PL, IL) ĝi trovis pli da respekto kaj intereso (vd. http://www.planlingvoj.ch/Repliko_Zamenhofbiografio).

¹¹ Verŝajne plej forte la valoro kaj unikeco de Eo kaj la "genieco" de Zamenhof estis troigitaj de unu el la plej ardaĵ Eo-propagandistoj: Ivo Lapenna (vd. <http://www.ivolapenna.org/125.htm>, precipe <http://www.ivolapenna.org/1.mp3>).

instruado de tiu lingvo kaj tion ilustras sennombraj ekzemploj de multaj e-istoj, kiuj mallerte kaj malbone parolas kaj fuŝe kaj erare skribas Eon aŭ neniam kapablis fine ellerni ĝin, pri la malbela prononcado fare de multaj Eo-parolantoj, kiuj aplikas Eon kun fortaj nacilingvaj influoj kaj interferencoj, oni tute ne parolu. Sen ofta parola kaj skriba praktiko kaj sen aktivaj (mem)klerigaj kaj lingvoflegaj klopodoj oni do restas ankaŭ en Eo ridinda lingva diletanto aŭ t.n. “eterna komencanto” (ne temas nur pri “forĝesita” akuzativo¹²). Kvankam la gramatiko de Eo ŝajne estas iomete pli facile lernebla ol la gramatiko de ajna nacilingvo, Eo alfrontas en la praktiko pli malpli la samajn didaktikajn problemojn kiel la nacilingvoj, kiuj estas instruataj en la lernejoj. La sukceso de Eo do ne dependas de ĝia laŭdira lernfacileco, de ĝia pli facila gramatiko kaj de aliaj lingvaj avantaĝoj, sed unuavice de la lerteco kaj klereco de ĝiaj parolantoj, analoge al la situacio en la naciaj lingvoj. Per aliaj vortoj: Kleraj kaj lertaj e-istoj estas ĝenerale pli kleraj kaj lertaj ankaŭ en siaj denaskaj lingvoj, dum nacilingvaj mallertuloj kutime restas ankaŭ mallertaj uzantoj de Eo. La plej bonaj scipovantoj de Esperanto probable ne lernis la lingvon en iu formala kurso, sed aŭtodidakte surbaze de propra persona motivacio. Kvankam la Eo-propagando asertas, ke Eo estas tre nuancoriĉa kaj esprimpova lingvo, la lingvo Eo tamen ĉiurilate grave postrestis kaj stagnas, tiel ke oni estas devigita mem inventi novajn vortojn. Ĉar en Eo mankas grandparto de la ‘postmoderna’ leksiko, malgraŭ ŝajnigo de ĝia ekzisto per imponaj vortaroj, la taŭgeco de ĉi tiu lingvo por la postmoderna publica utiligo estas limigita, ĉar mankas sennombraj nuancitaj esprimoj kaj vortoj.¹³ La kulto ĉirkaŭ la “bona lingvo”¹⁴ kaj la ekstrema lingva konservativeco de la e-istoj malhelpis la enkondukon de urĝe bezonataj neologismoj, bremsis la evoluon de la lingvo kaj estis eraro.

Inventita universala lingvo, kiu estas kvazaŭ nova latinida lingvo, ŝajnas esti dubinda kaj superflua, ĉar jam ekzistas la itala, hispana, franca, angla lingvoj, al kiuj Eo multilate tre similas. Jen la (serioze konsiderinda) argumento de iuj kritikistoj de Eo. Pro sia esence (hind)eŭropa karaktero kaj okcidenta fonetika sistemo, Eo verŝajne ankaŭ ne multe taŭgas kiel lingvo por azianoj kaj afrikanoj, kvankam iuj lingvistoj (kiel Mangold) tion asertis, malgraŭ ĝiaj aglutinaj kaj izolaj trajtoj, pro kiuj la Eo-propagando fiere asertas, ke Eo estas alloga kaj taŭga ankaŭ por neeŭropaj parolantoj.¹⁵ Ne nur el lingvistika kaj lingvofilozofia, sed ankaŭ el historia kaj sociologia vidpunktoj, Esperanto ŝajnas esti ligita antaŭ ĉio al la eŭropa fono, aŭ kunteksto.

3. Ĉio kio ĝis nun estis produktata kaj farata en Esperanto, okazis en la nomo de la propagando. Eĉ la Esperanto-beletristiko estis kreata sub la signo de la propagando kaj eksperimentado por pruvi, ke Esperanto taŭgas kiel lingvo de la literaturo.

Povas esti, ke la “finvenkismo” servas kaj eĉ devas servi kiel esenca filozofio de la Eo-movado por povi pravigi la kredon je la estonta mondvasta enkonduko de Eo, do je la venko de Eo kiel universala (help)lingvo.

La funkciado de la “finvenkismo” de la Eo-movado estas iusence analoge komparebla kun la funkciado de la marksismo de la komunisma movado. Preskaŭ ĉio esperant(ist)a staris ĝis nun en la servo de la t.n. “finvenkisma” Eo-propagando kaj de la fanatika defendado de la “sankta afero”. La altgrada propagandisma karaktero de la Eo-movado, ĝia radikala alternativismo kaj naiva utopiismo preskaŭ faris la esperantistojn blindaj por klare vidi la realaĵojn kaj malhelpis kritikon kaj preskaŭ ruinigis Eon mem, kun la sekvo, ke hodiaŭ praktike neniu serioza forto plu en la mondo serioze konsideras Eon kiel kandidaton por “mondlingvo” aŭ eĉ entute kiel normalan lingvon. La laŭdira “supereco” de Eo, kiu estis asertita en plej diversaj fanfaronaj rezolucioj kaj blufaj manifestoj, kies fuŝa kaj realecfremda enhavo, pseŭdosciencia kaj erara traktomaniero kaj hipokrita burokratia lingvaĵo dekomence devis vekti suspekton pri la vera karaktero de la Eo-movado, estis grandparte nur teoria dezir-elpensaĵo de certaj

¹² Tipaj eraroj, kiujn averaĝaj Eo-parolantoj faras, rilatas krom al la akuzativo (en la tuta faceteco de ĝia uzado) ankaŭ al la verboj (ne/transitiveco, verbaspektoj kaj participoj, -ata/-ita), adverboj, negacio, artikolo, afiksoj, prepozicioj kaj konjunkcioj, pluralo, ortografio (ekzemple z/s, geto, getto, ghetto ktp.), sintakso, derivado kaj vortfarado, nomoj de landoj, etnoj kaj profesioj, ktp. Eĉ lertaj e-istoj estas devigitaj konsulti PIV kaj PAG en kazo de necerteco por kontroli la ĝustan lingvuzadon laŭ la modelaj kazoj kaj ekzemploj menciitaj en tiuj referencverkoj!

¹³ La substanco de PIV stagnas en la 1960aj jaroj. Se EU-ekskomisararo Leonard Orban opinias, ke la aktuala leksika stato de Eo ne sufiĉas por la socia kaj kultura praktiko, li ne malpravas.

¹⁴ Aludo al ĉi-rilata verko de C. Piron.

¹⁵ Certaj Eo-propagandistoj troigis la aglutinan karakteron de Eo, kio kondukis al miskomprenoj kaj falsaj komparoj kaj imagoj pri Eo. Necesas fari diferencon: La aglutineco de Eo esence concernas parton de la morfologio, precipe la vortfaradan kaj vortderivatan sistemon (afiksojn) de Eo, dum la resto de la lingvo Eo, ekzemple la fleksio, estas tipologie ĉefe analitika. Ankaŭ la konjugacio kaj la sintakso en Eo ne estas aglutinaj. Do, kun tipaj aglutinaj lingvoj kiel la turka, hungara, finna, estona k.c., kiuj disponas pri ampleksa aglutina kazo-sistemo, Eo ne povas esti komparita, ĉar tia kazo-sistemo ne ekzistas en Eo. Cetere, la ideon por la afiksa sistemo de Eo Zamenhof, kiu apenaŭ konis aglutinajn lingvojn, ĉerpis de la rusa lingvo (-skaja ktp.).

tro idealismaj (aŭ iluziemaj) e-istoj, kiu neniam povis esti science pruvita kaj montriĝis nepruvebla, sed kiu estis nur pura spekulativo kaj, finfine, (mem)trompo.¹⁶

La altgrada idealismo de la Eo-movadanoj, kiu modelis la altgradan hobian, bonvolan (libervolan) kaj honorofican karakteron (kiuj en si mem estas pozitivaj trajtoj) de la Eo-movado, kondukis al altgrade diletanteca, malkompetenta kaj fuŝa laboro (kiuj estas negativaj trajtoj), kiu en multaj kazoj estis eĉ tiom malbone plenumita, ke la nobla idealo de la amatora-honorofica laboro komencis suferi. Granda problemo de Eo konsistas en tio, ke ĉiu nova generacio de Eo-movadaj propagandistoj fanatike rakontis eĉ pli bizarajn aferojn al la publiko (komparu ekzemple la evoluon de la Eo-propagando sub Lapenna, Tonkin, Corsetti, Dasgupta kaj Fettes,¹⁷ kies bizara karaktero kulminis en la Praga Manifesto de 1996¹⁸

¹⁶ La plej drastaj ekzemploj kaj kulminoj de tiu rezolucia eksceso kaj pseŭdo-sciencismo de la Eo-movado estis reflektitaj per la Manifesto de Prago (1996), sed ankaŭ per la Deklaracio de Tyresö (1969), la Manifesto de Raŭmo (1980), la Deklaro de PSEK (1980), la Konkludoj de Segedo (1988) kaj la Pakto por la Esperanta Civito (1998), Kvankam ili *eble* enhavis kelkajn interesajn *ideojn kaj konsiderojn* el e-ista vidpunkto, pri kiuj indus diskuti, la komuna trajto kaj problemo de ĉiuj tiuj deklaraĵoj estis, ke ili entenis elementojn, kiuj baziĝas nur sur supozoj, asertoj, spekulativoj kaj imagoj (fantazioj) de e-istoj kaj ne sur konkludoj kaj rezultoj el scienca analizado kaj sur historiaj realaĵoj. Fakte, neniu el la antaŭviditaj celoj de tiuj rezolucioj efektiviĝis, aŭ plenumiĝis ĝis nun: nek la solvo de la “lingva imperiismo” kaj de la “lingva problemo” entute, nek la abolo de la “lingva maljusteco”, nek la establo de la “lingva demokratio” aŭ “lingva justedo”, nek la enkonduko de la “lingva ekologio” (absurdegajo!), nek la kreo de la “novtipa internacia kulturo”, nek la konstruo de la “novtipa socimovada organizmodelo” ktp. Ankaŭ ne la “emancipiĝo de la homaro”, nek la “fina venko” ktp. okazis pere de Eo – kaj *ankaŭ ne okazos*. Same la “formale deklarataj celoj de la esperantismo” ne estis “atingeblaj en nekonata malproksima futuro” kaj *ne estos atingeblaj*. En la manifestoj svarmas sociologiaj, filozofiaj kaj politikaj nocioj (kiel diasporo, demokratio, neŭtraleco, justeco, humaneco, ekologio, transnacieco, lingvaj rajtoj, emancipiĝo k.s.), ĉe kiuj temas pri kontekstfremdaj terminoj, kiujn la e-istoj fuŝtransprenis el la sociaj sciencoj kaj komencis misutiligi en la falsa konteksto kaj kredo, ke ili taŭgas por la analoga traktado de la kazo de Eo kaj por la aplikado en la koncerna Eo-debato. En la origina senco de la vorto, la Eo-movado ne povas esti konsiderata kiel diasporo, unue ĉar diasporo rilatas al la patrujo de iu konkreta etno, kiu vivas ekster tiu patrujo, kio en la kazo de e-istoj ne ekzistas (kiel ekzemple ĉe judoj, armenoj, poloj, italoj ktp. ktp.) kaj due ĉar e-istoj ne reprezentas etnon en la tradicia senco (per aliaj vortoj: kvankam la Eo-komunumo similas en pluraj rilatoj al etno, kvazaŭ-etno aŭ pseŭdo-etno, ĝis nun ĝi ne fariĝis etno kaj de neniu estas agnoskita kiel tia (ankaŭ kiel lingvo mem Eo estas agnoskita de neniu instanco en la mondo, do al Eo mankas kelkaj bazaj esencaj kondiĉoj, kiuj estas plenumendaj por esti agnoskita kiel etno kaj lingvo; tamen la difinoj de nocioj ankaŭ ŝanĝiĝas kaj ilia senco vastiĝas de tempo al tempo). Cetere, multo dependas ankaŭ de la e-istoj mem, ĉu ili perceptas sin mem kiel etnon aŭ deziras esti agnoskitaj kiel etno aŭ ne (al mi tiaj mempercepto kaj deziro ne estas konataj – la problemo estas, ke le e-istoj mem ne scias kion ili volas esti kaj ne esti, vd. ankaŭ: <http://sezonoj.ru/2011/11/rec206>). Multajn kuriozaĵojn por montri la esencon de Eo oni povas trovi ankaŭ en tiuj filmoj: <http://www.youtube.com/user/filmkonkurso> (jam la titolo de certaj filmoj vekas suspekton pri ilia groteska enhavo). Do, pro tio, la Eo-movado reprezentas, kaj (prefere) reprezentu sole precipe lozan union de neregistaraj organizaĵoj (ankaŭ por tute ekskludi la komplikajn diskutojn pri etno, diasporo ktp.), kiuj organizas laŭstatute sian asocian agadon kaj efektiviĝu sian celaron, kompareble kun miloj da aliaj privataj organizaĵoj de la *civila socio*. Tia statuso dume taŭgas kaj sufiĉas por la Eo-movado, aliajn ambiciojn kaj pretendojn ĝi ne povas havi kaj prefere ne havu, ĉar ĉiuj ceteraj pretendoj estas tro tiklaj, tro spekulativaj kaj necertaj. Cetere, la e-istoj estas iom stranga komunumo: Ŝajnas, ke ili aperas kiel komunumo precipe kadre de la movado, dum ekster la movado ili ofte ne aperas kiel e-istoj kaj eĉ prisilentas aŭ neas sian e-istecon (aŭ ĉar ili ne deziras aŭ hontas evidentiĝi ĝin aŭ pro alia kialo). Ĉu do krom kiel parte oficiale registritaj kaj agnoskitaj neregistara(j) organizaĵo(j) de la civilsocio, kio estas pli realisma, la Eo-movado povas sin ankoraŭ difini kiel (neoficialan) *lingvan minoritaton*, kiu kiel tia formas (internacian, aŭ transnacian) komunumon, estas alia demando. La problemo estas, ke ĝis nun la agnosko kiel lingva minoritato nenie okazis. Do, kiel oni vidas, ĉiuj demandoj estas tro tiklaj kaj tro komplikaj, tiel ke al la Eo-movado oni povas nur konsili kaj rekomendi, ke ĝi ne tuŝu ilin, por eviti superfluajn problemojn kaj kontraŭdirojn. La sociologoj kaj etnologoj okupiĝu pri tiuj demandoj. Kaj nelaste: La aparta emfazo de “lingvaj rajtoj” estas inkluzivitaj en la minoritataj rajtoj, kiuj estas (pli bone) difinitaj en aliaj dokumentoj, ekzemple en la Eŭropa Ĉarto por Regionaj kaj Minoritataj Lingvoj de 1992 (CETS 148) (vd. http://eo.wikipedia.org/wiki/Eŭropa_Ĉarto_pri_la_Regionaj_kaj_Minoritataj_Lingvoj) kaj en la Universala Deklaracio pri la Lingvaj Rajtoj, proklamita en Barcelono de 1996 (vd. http://en.wikipedia.org/wiki/Universal_Declaration_of_Linguistic_Rights, kiu estis subskribita de la Esperanta PEN-Centro. Do, anstataŭ krei iujn proprajn dubindajn deklariojn, la Eo-movado prefere apogu tiujn deklariojn de la registaroj kaj civila socio (vd. ankaŭ <http://www.lingvaj-rajtoj.org> kaj <http://www.esperanto-geneve-regions.info/LR-UEAraportofinaloeo.pdf>). Karakterize por la Eo-movado estas, ke en la Praga Manifesto komplete mankas referenco al tiuj internacie apogitaj deklarioj. Pledi por lingvaj rajtoj certe estas bela okupo, sed kian novan kaj konkretan kontribuon la Eo-movado, krom platone proklami, ke oni subtenas la lingvaj rajtojn, povas alporti ĉi-rilate, ne estas klare. Ne estas la prioritata tasko de la Eo-movado defendi lingvaj kaj minoritatajn rajtojn (inter alie ĉar simple mankas al la Eo-movado la necesaj resursoj, kapacitoj, rimedoj kaj okazoj, krome de tempo al tempo interveni en iuj UN-kunsidoj). La statuto de UEA ne konas tian eksplicitan celon, ankaŭ neniu alia supre en la ĉefa teksto menciita Eo-deklario mencias ĝin, kaj IKEL jam okupiĝis/as pri la temo.

¹⁷ Vd. http://www.planlingvoj.ch/UEA_lau_Esperanto.pdf.

¹⁸ La Praga Manifesto (1996), kiu estas intelekta fikcio (esprimo uzata en Eo-medioj de Bruno Graf por karakterizi la Eo-Civiton, kiu estas speco de sekto en la sekto), suferas pro siaj altgrade groteskaj, realec- kaj kontekstfremdaj kaj absurdaj asertoj kaj pro sia misuzita (tordita) terminologio kaj senlima troigo de la trajtoj kaj rolo de Eo rilate al la nacilingvoj. Ekzemple, en la preamblo la frazo “Nek la tutmonda uzado de kelkaj lingvoj, nek progresoj en la komunikad-tekniko, nek la malkovro de novaj metodoj de lingvo-instruado verŝajne realigos jenajn principojn, kiujn ni konsideras esencaj por justa kaj efika lingva ordo” ne nur grave mistaksas, sed fakte plene renversas kaj inversigas, en ideologie bazite reakcia maniero, la faktojn, realecojn, realaĵojn kaj la faritajn praktikajn spertojn sur la menciitaj kampoj, dum la ĉi-rilatajn kontribuojn de Eo estis minimumaj, magraj kaj praktike sensignifaj. Same blufa, ridinda kaj falsa estas la paranoja aserto, ke Eo “ege superas

unuflanke, kaj, se temas pri la UEA-‘opozicio’, en la silfera civitismo aliflanke).¹⁹

En tia neracia sistemo de ekstremisma kaj sektema agado, en kiu cirkulas plej diversaj kuriozaĵoj, stranguloj, reakciuloj kaj ĉarlatanoj, kiuj libere povas aserti la plej dubindajn teoriojn kaj ‘doktrinojn’ kaj kiuj senlime supertaksas sin mem kaj la gravecon kaj pravecon de siaj asertoj kaj faroj, estas tre malfacile fari racian kritikon, ĉar e-istoj ĝenerale timas kritikon kiel la diablo timas la konsekritan akvon. En la Eo-movado ŝajnas validi la principo: Kiu ne estas por ni, tiu estas kontraŭ ni. Kritikon oni tuj emas rifuzi, konsiderante ĝin kiel venenon kaj personan ofendon de “bonvolemluloj”, kiel malican fifaron de “kverelemuloj” kaj kiel verkon de “malpurigantoj de la nesto” ktp. En iuj kazoj oni ankaŭ ne hezitas misfamigi kritikantojn kiel “mensmalsanulojn” k.s.²⁰ Kutime, al publike esprimita kritiko sekvas nenia reago. Se aliflanke ia respondo tamen iel sekvas, ekzemple en retforumoj, recenzoj, gazetaraj komunikoj aŭ privataj mesaĝoj, oni verŝas ĝin en formo de plena galo, sarkasmo, malica intrigo, abomeno de la verkoj de aliaj, siaspeca aroganteco aŭ persona kontraŭ-ofendo kontraŭ la kritikanton, dum aprobaj voĉoj, kiuj serioze konsiderus tiun kritikon, estas tre raraj. Estas klare, ke tia sinteno kaj tia sistemo, en kiu (negativa) kritiko estas evitata kaj bojkotata kaj en kiu regas ĉefe hipokritado, reciproka flatado kaj ciniko malhelpas ĉian progreson kaj evoluon, kondukas al stagnado kaj, kiel fina konsekvenco, estas respondeca por la disfalo kaj pereado de la ŝajne nesavebla afero.

4. Ne la t.n. “interna ideo” de Esperanto sed la paranoja malamo de la esperantistoj kontraŭ la angla lingvo kaj la anglalingvaj landoj (t.e. la Okcidento en pli larĝa senco) kuntenas hodiaŭ la Esperanto-movadon. Pro tio potencialaj subtenantoj kaj ‘amikoj’ de Esperanto estas diversspecaj skeptikuloj kaj kontraŭuloj de la angla lingvo en la tuta mondo, kaj pro tio ekzistas varma reciproka simpatio inter la Esperanto-movado kaj landoj kiel Ĉinio, Ruslando, Brazilo, Kubo (Sudameriko entute), Vjetnamio k.s.

Povas esti, ke la angla lingvo en ties rolo kaj ambicio kiel universala lingvo iusence estas konsiderenda kiel la historia konkurento, rivalo kaj malamiko de Esperanto, kiun necesas kontraŭbatali por pravigi la ekzistarojn de planlingvo kaj de Esperanto.

Se mi bone komprenis parton de la ‘filozofio’ de la Eo-movado, esti e-isto signifas samtempe ankaŭ iusence esti kontraŭ la angla lingvo, aŭ kontraŭ ĝia laŭdira hegemonia rolo en la mondo. Kvankam la e-

---

ĉiun rivalon en la sfero de egaleca tutmonda komunikado”. La plia aserto, ke scipovante la anglan lingvon, oni nur “lernas pri la kulturo, geografio kaj politiko de la anglalingvaj landoj, precipe Usono kaj Britio”, estas complete malvera, ĉar ĝuste per la angla lingvo oni lernas multoble pli pri praktike ĉiuj temoj de la mondo ol per Eo, en kiu praktike mankas gravaj materialoj (oni imagu la milionojn da homoj en Afriko kaj Azio, kiuj pere de la angla, kaj franca, ricevis aliron al la klerigo kaj scioj, dum Eo faris nenan realan kontribuon al la klerigo de tiuj popoloj). Ne nur Eon, sed ankaŭ aliajn lingvojn eblas “plene posedi per memstudado”. Estas ankaŭ dubinde, ke “granda parto de la monda loĝantaro” vivas en „lingva malsekureco“ „aŭ rekta lingva subpremado“, kiel la Manifesto sugestas aserti. Antaŭ ol fari tiajn asertojn, la e-istoj unue demandu la koncerajn loĝantarojn, kiuj laŭ ili estas koncernataj de tiu lingva subpremado. La vero estas plej verŝajne, ke la koncerna loĝantaro konscie ne perceptas tiun lingvan subpremadon, pri kiu la e-istoj parolas kaj pro kiu ili akuzas la grandajn lingvojn (precipe la anglan kompreneble). Do, tiu ĉi-rilata aserto estas nura teorio kaj elpensita abstrakta idealo. La aserto, ke “la naciaj registaroj emas konsideri la grandan diversecon de lingvoj en la mondo kiel baron al komunikado kaj evoluigo”, estas malvera kaj rekte kontrastas kaj kontraŭdiras la validan konvinkon ekzemple en Eŭropa Unio, ke multlingveco estas esenca valoro en si mem. La rekta lingvopolitika kontraŭdiro en tiu Manifesto ne estas pretervidebla: Unuflanke la e-istoj “konsideras la grandan diversecon de lingvoj en la mondo kiel baron al komunikado”, aliflanke ili pledas por “plurlingveco” kaj “lingva diverseco”, verŝajne por plaĉi al UN kaj EU, sed la kontraŭdiro de tiuj pozicioj ili ne rimarkis. Nelaste, ke “Esperanto estas unu el la grandaj funkci-antaj projektoj de la homa emancipiĝo” estas neta fanfaraĵo kaj pura fantaziaĵo, por kiu ekzistas neniu reala ekzemplo en la historio de la Eo-movado (en kiu oni *nur kredis* tion). Krom tio, la Manifesto complete forgesis emfazi la historian rolon de la interreto por la internacia komunikado kaj ankaŭ tute forgesis honori la aktualan politikan evoluon en orienta Eŭropo, kie la popoloj kaj civitanoj de la socialismaj landoj ĵus liberiĝis kaj emancipiĝis de la totalismaj komunismaj reĝimoj, kiuj esence estis respondecaj por la lingva malsekureco, lingva subpremado kaj lingva maljusteco precipe en la kazo de etnaj minoritatoj en tiu mondoparto. Interese estas ankaŭ, ke en ĝi mankas la ideo pri “lingvo de paco”, pri kiu la Eo-movado tiel obstine instistas. Anstataŭ emfazi kaj honori tiajn epokfarajn eventojn, la Manifesto de Prago prezentis iun abstraktan imagaron, kiu konsistis el puraj subjektivaj asertoj starigitaj de iuj realecfremdaj Eo-ideologoj, kiuj havas nenan sciancan bazon, nek prezentas iun utilan rimedon al la politiko kaj scienco por serioze konsideri Eon kaj eventuale decidi favore al ĝia utiligo. Alia tragika cirkonstanco de tiu Manifesto, kiun laŭdire subskribis 13’000 homoj), estis, ke ĝi havis neniun praktikan efikon aŭ sekvon por Eo mem, kaj ke la “ekstera mondo” ne reagis al ĝi. Malbone estas ankaŭ, ke ĝi ne estis verkita de veraj kompetentuloj kaj ke ĝi restis nediskutata en la Eo-movado (same kiel la plimulto de la rezolucioj produktitaj de UEA kaj de la cetera Eo-movado).

¹⁹ Alia ekzemplo de Eo-ekstremismo estas la t.n. sennaciismo de Lanti/SAT, kiun mi ĉi tie ne traktas kaj kiu havas iomete alian historion kaj fonon, estante ligita al la marksisma, socialisma, komunisma, trockisma, anarkiisma, kontraŭ-stalinisma, laborista ktp. movadoj. Aliaj ideologiaj ekstremismoj kaj radikalismoj kaŝiĝis parte en iuj Fakaj Asocioj de UEA. Cetere, la diskuto pri la (diferencoj inter la) finvenkismo kaj la raŭmismo estis kondukita al la absurdo fare de R. Corsetti, kiam ĉi tiu asertis, ke UEA povas esti konsiderata kiel raŭmista organizaĵo. Vd. <http://www.helsinki.fi/~jslindst/bja-diskuto.html> kaj <http://www.eventoj.hu/arkivo/eve-169.htm>.

²⁰ Detale pri la problemoj de la kritiko vd. http://www.planlingvoj.ch/Kritiko_nedankon.pdf.

istoj eble opinias, ke ili rajtas kritiki tiun hegemonian rolon, ili ŝajne tamen ne komprenis, ke tio ne multe helpis al ili ĝis nun progresigi sian projekton. Fakte, la ‘malamo’ de certaj e-istoj kontraŭ la angla lingvo estas en principo ne nur neracia, reakcia, stulta kaj sensenca ; esence ĝi estas ĉefe politike motivita kaj nur ideologie klarigebla. Ĝi venas precipe de la maldekstra-komunisma-sovetia flanko kaj fontas baze en ilia abomeno de la angla-usona kapitalismo, de la okcidenta liberismo kaj de Usono mem, kies “imperiismo”²¹ aŭ “ideologion” ili decide kondamnas. Krom tio, ĉe granda parto de e-istoj ankaŭ la brita koloniismo estas ankoraŭ en vigla memoro (kiu ludas esencan rolon en la pensmaniero de la hinda UEA-prezidanto P. Dasgupta por povi polemiki kontraŭ la angla lingvo). La proklamado de la angla lingvo kvazaŭ kiel ĉefa konkurento, rivalo aŭ eĉ malamiko de Eo estis elpensita de ili por havi pretekston kaj politikan-ideologian bazon por povi ataki tiun laŭ ili fian kapitalismon, tiun aĉan usonan “imperiismo”, tiun damnan liberismon ktp. por malaprobi samtempe la tutan ne-maldekstran politikon de la Okcidento.²² La kritiko kaj polemiko kontraŭ (la hegemonio de) la angla lingvo servis/as al certaj cirkloj en la Esperanto-movado ĉefe por ataki Usonon, la kapitalismon kaj la valorojn de la Okcidento entute. Ĉar la samaj e-istoj, kiuj polemikas kontraŭ la “usona imperiismo”, neniam kritikis la imperiismon kaj ŝovinismon de aliaj grandpotencoj kiel ekzemple Sovetunio, Ĉinio, Hindio, ilia unuflanka kontraŭ-angla/usona polemiko estas komplete nekredinda kaj diskreditita. Due, la anglofobio, kiu havas longan tradicion en Eo-medioj²³, kiu ŝajnas esti integra ero de la (‘moderna’) Eo-ideologio kaj ĉe kiu oni ofte ne povas konstati klaran diferencon inter la atako kontraŭ la ‘hegemonio de la angla lingvo’ kaj la atako kontraŭ la ‘angla lingvo’ mem, servis kaj servas kiel ruza – kaj erara – taktiko por kulpigi aliajn kaj por senmakuliĝi de la propraj problemoj, eraroj kaj fiaskoj. Sed kiel ajn oni turnas la vidpunktojn: Pri la fiasko aŭ sensignifeco de Eo kiel “mondlingvo” ne respondecas aŭ kulpas la angla lingvo, nek la lingva kaj kultura “hegemonia politiko” de anglalingvaj “imperiismaj” potencoj mem, kiuj laŭ la opinio de tiuj e-istoj “forpuŝis” Eon kaj malhelpis al ĝi fariĝi ‘mondlingvo’, sed tute aliaj kaŭzoj kaj faktoroj, kiuj estas serĉendaj ene de la Eo-movado mem (vd. punkton 12). Eo neniam estis serioze konsiderata de la reprezentantoj de la popoloj por la enkonduko kiel universala lingvo.²⁴ Nomante la anglan lingvon, kiu jam en la aperotempo de Volapük kaj Eo ludis gravan rolon en la mondo, rivalo aŭ konkurento de Eo, oni grave mistaksas la verajn rilatojn.²⁵ Cetere, ankaŭ aliaj landoj kiel Germanio, Francio, Japanio, Ĉinio, Brazilo, Irano, Sovetunio, Pollando, Bulgario, Vjetnamio, Kubo ktp., kiuj en iu momento ŝajnis montri ian simpatian por Eo, finfine ne enkondukis Eon ĝenerale kaj devige en siajn lernejojn. Kial ne? Demandu ilin mem! Do, la intenco de iuj e-istoj voli kulpigi la anglan lingvon lige kun la laŭdira malhelpo al Eo fariĝi ‘mondlingvo’, aŭ almenaŭ ‘monda helplingvo’, estas sensenca, ridinda kaj taksinda kaj rifuzinda kiel absurdaj fantaziaj elpensadoj de tiuj e-istoj, kiuj ne nur malbone komprenas

²¹ Malgraŭ la intervenoj de ĝia armeo en diversaj landoj Usono ne estas kaj neniam estis (koloniisma) imperio, kompare kun klasikaj imperioj kiel Hispanio, Portugalio, Nederlando, Britio, Francio, Germanio, Ruslando, Sovetunio k.a., kiuj praktikis aktivan imperiisman politikon.

²² Pinte de tiu reakcia kontraŭ-angla polemiko staras precipe R. Corsetti kaj P. Dasgupta, iama kaj aktuala prezidantoj de UEA. La ĉilasta, kiu devenas el Hindujo kaj kiu ripete surprizis la e-istaron per kuriozaj vidpunktoj prezentitaj en prelegoj kaj artikoloj, esprimis en bizara (kaj finfine banala) intervjuo kun ‘El Popola Ĉinio’ la opinion, ke “la ĉinoj kaj hispanlingvanoj en Usono savos la mondon de la hegemonio de la angla lingvo” kaj ke “la publiko baldaŭ sukcesos rekonstrui la utopion de la mondanlistoj kiel nerealigeblan utopion” k.s. (vd. http://www.espero.com.cn/se/txt/2012-06/20/content_461733.htm). Pri la domina rolo de la angla lingvo en Hinda Unio mem cetere mankas ĉia komento. Pri la pritakso de la rolo de la angla lingvo far Corsetti vd. http://www.espero.com.cn/se/txt/2012-06/20/content_461700.htm).

²³ La demando de la rolo de la angla lingvo en la mondo estis traktita jam en iu artikolo de la revuo *Lingvo Internacia* en 1905. Poste ĝi estis traktita de E. Privat kaj de la sovetiaj interlingvistoj en la 20aj jaroj. Dum la Malvarma Milito ne nur konataj komunistoj kiel E. Bokarjov kaj D. Blanke montris en siaj artikoloj anglofobiajn tendencojn, sed ankaŭ H. Tonkin, M. Fettes kaj aliaj UEA-funkciuloj aperis en la nebulo de la kritiko kontraŭ la ‘hegemonio’ de la angla lingvo en la mondo. Zamenhof neniam esprimis sin malamike kontraŭ iu ajn lingvo, do nek kontraŭ la rusa, nek kontraŭ la franca, nek kontraŭ la angla.

²⁴ La rezoluciaj projektoj en Ligo de Nacioj (20aj jaroj) kaj Unesko (1954) pri Eo estis privataj iniciatoj de e-istoj (Privat kaj Lapanna) kaj havis neniun devigon aŭ konsekvencon por la lingva politiko de la membro-ŝtatoj. Ili estis neuzitaj, rapide forgesitaj kaj restis platonaj kaj finfine sen efiko kaj sen signifo.

²⁵ Kompare kun la nombro de parolantoj de la angla lingvo en la mondo la nombro de e-istoj estas (kaj ĉiam estis) ege malgranda. Se oni kalkulas ĉiujn eblajn membro-kategoriojn kaj aktivularojn indikitajn en la Jarlibro de UEA, oni venas al ĉirkaŭ 20'000 membroj kaj aktivuloj de la Eo-movado (de kiuj parto verŝajne eĉ ne estas reale aktiva). Povas esti ke dum la komunisma tempo tiu cifero estis iom pli alta (pro la “kolektivaj membroj”), same la nombro de ĉiuj ekzistantaj e-istoj kune ĝis nun. UEA havas ĉirkaŭ 5000 membrojn kaj la plej multnombraj Landaj Asocioj (belga, ĉina, germana, japana) havas ne pli ol 1000 membrojn, dum ĉiuj aliaj havas multe malpli. Maksimume 1000-1500 personoj partoprenas la Universalan Kongreson de Eo. Do, la aserto de iuj e-istoj, ke Eon parolas centmiloj aŭ eĉ milionoj da homoj, estas troigo, blufado. Neniu scias kiom da homoj reale scipovas kaj utiligas Eon (certe ne temas pri milionoj). Kutime, probable ne pli ol 10-20% de membroj de Eo-asocioj bone scipovas la lingvon kaj samtempe estas aktivaj membroj (do ekzemple partoprenas jarkunvenojn). Aliflanke, la anglan lingvon reale parolas minimume 1,5 miliardoj da homoj ĉe 375 milionoj da denaskaj parolantoj. Do, Eo neniel kapablas konkurenci la anglan lingvon.

la realaĵojn de la lingva situacio en la mondo kaj la aferojn de la lingva politiko, sed kiuj ankaŭ ne sufiĉe bone konas la historion de la evoluo de la angla lingvo kaj de ties disvastiĝo en la mondo. La aserto, ke la angla lingvo malhelpas la “lingvan justecon” estas malĝusta. La malo estas vera: Per la angla lingvo milionoj se ne miliardoj da homoj diversrilate emancipiĝis (se oni jam uzas tiun ĉi vorton), dum Eo malmulte kontribuis al la emancipiĝo de la homaro, ekzemple sur la kampoj de la klerigo, alfabetigo kaj kreado de sciencaj kaj kulturaj valoroj. Eĉ se la angla lingvo estas ofte uzata en internaciaj firmaoj, konzernoj kaj sociaj organizaĵoj kaj en la scienco kaj forte influas la internacian komunikadon, la laŭdire “danĝera” influo de la angla lingvo al nacilingvaj kulturoj estis senlime troigita de la e-istoj.²⁶ Ankaŭ la formorto de iuj etnaj lingvoj (kiuj jam delone estis minacataj de elmortado) havas specifajn kaŭzojn kaj ne estas klarigebla laŭ la maniero de la e-istoj, kiuj asertas, ke la angla lingvo kulpas pri tio.²⁷ Vojaĝante tra Francio, Germanio, Italio, Pollando, Ruslando, Portugalio, Aŭstrio, Slovenio, Svislando kaj aliaj eŭropaj landoj, oni konstatas, ke oni apenaŭ aŭdas, ke la homoj parolas la anglan lingvon, krom se temas pri anglalingvanoj aŭ eble en regionoj, kie multaj eksterlandaj turistoj koncentriĝas kaj kie regas internacia etoso. Kvankam la anoj de origine neanglalingvaj popoloj ofte adoptas anglalingvajn vortojn (modajn vortojn kaj fakterminojn), ili tamen ĝenerale ne utiligas la anglan lingvon por la komunikado inter si.²⁸ Do, malgraŭ la (rapida) disvastiĝo de la angla lingvo, kies rolo kaj influo estas internacie sendube granda kaj grava, svedoj, danoj kaj germanoj, sed ankaŭ vjetnamoj, japanoj, rusoj kaj araboj neniam fariĝos angloj aŭ usonanoj; nek ili, nek iliaj lingvoj malaperos sed ekzistos ankoraŭ longe. Oni ne devas subtaksi la potencon de etnaj, naciaj aŭ gepatraj lingvoj, pri kiuj la popoloj ne volas rezigni – ŝajnas ke la e-istoj emas tion fari kun la fatala sekvo, ke ili samtempe supertaksas la realajn ŝancojn kaj perspektivojn de “komuna” lingvo. Se oni volas kritiki la “hegemonion” de la angla lingvo en la mondo en konkretaj situacioj, kion oni ja certe rajtas fari, oni prefere utiligu raciajn kaj inteligentajn rimedojn de la objektiva, neŭtrala kaj scienca analizado kaj argumentado (ekzemple laŭ la maniero de R. Phillipson²⁹), se oni volas esti serioze konsiderata de la “ekstera” faka mondo.³⁰

5. Dum en la libera Okcidento Esperanto fariĝis viktimo de la politika maldekstrisma kaj (pseŭda aŭ kriptaj) religia sektemo (ekz. SAT, baha movado), en la ‘socialismaj’ landoj la ideoj de Zamenhof estis uzurpataj por falsa pacretoriko kaj misuzata por ideologia-politika propagando. Tiel, Esperanto fariĝis viktimo de ideologioj, fremdaj al ĝi, kaj de la Malvarma Milito. Per la kolapso de la kpmunismo kaj la fino de la Malvarma Milito (1989-91) Esperanto aŭtomate perdis en tiuj landoj siajn signifon, sencon kaj esencon kaj sian (politikan) ekzistorajton.

Povas esti, ke la Eo-movado iusence apartenas al la ‘maldekstre’ orientita spektro de ideologiaj-politikaj-sociaj movadoj, reprezentante tipe ‘maldekstrajn’ ideoj kaj valorojn kiel justeco, egaleco, frateco, amikeco, paco, humanismo, neperforto, pli bona mondo, homaj rajtoj ktp. kaj ke la komunistoj kontribuis por formuli originalan interlingvistikan teorion (Sovetunio 20/30aj jaroj).

²⁶ Tiu influo restis limigita al konkretaj sferoj de la uzado precipe en certaj branĉoj kiel ekonomio, informadiko, natur- kaj socisciencoj k.s.) kaj al la uzado de modaj vortoj kaj esprimoj.

²⁷ La elmortado de lingvoj de iuj nacimalplimulto en Anglio, Usono, Aŭstralio kaj aliaj anglalingvaj landoj kiel ankaŭ en Francio, Ruslando, Germanio, Ĉinio, Vjetnamio, Tajlando kaj multaj aliaj landoj de la mondo probable ne estas rekte ligita aŭ entute ne ligita kun la tutmonda hegemonio de la angla lingvo, kiel iuj e-istoj asertas, sed precipe ŝuldata al la konkreta enlanda lingvopolitiko kaj al la historia evoluo (civiliza procezo) de la koncernaj etnoj en la koncernaj landoj. Ekzemple la francaj dialektoj de Svislando, la okcitana lingvo en Francio, la oldprusa lingvo en Baltio, la finnugraj lingvoj en Ruslando, la liva lingvo en Latvio, la jida en Eŭropo kaj multaj malgrandaj etnoj en aliaj landoj probable ne malaperis aŭ estas ekzist-minacataj pro la influo de la angla lingvo.

²⁸ Ekzemple en restoracioj de Berno, Bazelo, Zuriko kaj Lucerno, kie la personaro kutime konsistas el multaj etnoj (de portugaloj ĝis tamuloj kaj de albanoj ĝis afrikanoj), oni ne aŭdas la homojn interparoli angle. Kiel ‘internacia’ lingvo en tiaj kazoj servas la surloka lingvo kiel en la svisa kazo la alemana dialekto, kie ĝi ludas la rolon de ‘hegemonia’, aŭ ‘neŭtrala’ interetna lingvo. Do, la danĝero de angligo tie tute ne ekzistas, kaj la koncernaj homoj restas fidelaj al sia etna idiomo.

Aliflanke, povas okazi, ke la komuna lingvo de diversaj svisaj konzernoj povas esti la angla, sed ankaŭ en tiuj entreprenoj la kunlaborantoj restas fidelaj al sia denaska lingvo. La ĉefa pensebaro, kiun la e-istoj faras, estas la (falsa) imago, ke ĉie en la mondo la angla lingvo funkcias kiel altrudita inter-lingvo, kaj ke sekve la homaro bezonas unu ‘neŭtralan’ lingvon por ĉiuj eblaj praktikaj situacioj. Demandu averaĝan homon en Pakistano, Indonezio kaj Niĝerio, ĉu li sentas, ke la angla lingvo estas altrudita kaj ĉu li bezonas aŭ preferus Eon. Verŝajne li eĉ ne povus kompreni la sencon de tia demando. Pri la situacio de la angla lingvo en Svislando vd. <http://www.planlingvoj.ch/files/ENGLISCHHINDERSCHWEIZ.pdf>.

²⁹ Vd. Robert Phillipson: English-Only Europe? Challenging Language Policy. Routledge. London 2003. (Eo-traduko: Ĉu nur-angla Eŭropo? Defio al lingva politiko. UEA. Rotterdam 2004).

³⁰ La plej aktualan polemikon ĉirkaŭ la angla lingvo vd. <https://www.esperanto.de/node/206> kaj <http://www.liberfolio.org/2013/germana-prezidento-volas-angligi-europon>.

Nu, la evidenta aparteno de la Eo-movado al la maldekstra politika spektro³¹ en si mem ne estus tioma problemo aŭ kialo por lamenti, riproĉi kaj protesti. Pli tragika cirkonstanco estas, ke post la dua mondmilito Eo forlasis la originajn Zamenhofajn kaj Hodlerajn ideojn (ekzemple pri politika neŭtraleco), en Sovetunio jam post 1917, kaj komencis ne nur flirti kaj koketi kun la komunismaj reĝimoj kaj adapti sin al ili, sub kiuj la renaskiĝinta Eo-movado fariĝis integra parto kaj rekta instrumento de la ideologia-politika batalo de la Malvarma Milito. En tio Esperanto povis esti uzurpita por priservi la propagandon de la sovetia “imperiiismo” (kiun tiel nomi estis kompreneble malpermesite kaj tabue en la koncerna landaro³²). Tiel, dum tiu periodo la Eo-movado en la socialismaj landoj fariĝis integra parto de la komunisma kaj parakomunisma sistemo kaj estis politike-ideologie ‘egalŝaltitaj’, kun ĉiuj fatalaj sekvoj kaj konsekvencoj (inkluzive de la kontrolado kaj prispionado de e-istoj fare de la sekretaj servoj). Per aliaj vortoj, la e-istoj rekte prostituciigis ĉe la komunistoj, imitante kaj adoptante ilian skizofrenian, paranojan kaj eraran politikan-ideologian doktrinon, kiun ili heredis de la leninismo kaj stalinismo (temas ne nur pri sistemismaj mensogado, falsado, intrigado, manipulado, hipokritado, sed precipe ankaŭ pri la sistemismaj cenzurado, malpermesado kaj persekutado de kritikantoj kaj personoj kun aliaj opinioj, ktp.). E-istoj, kiuj ne kunkantis la melodiojn de la reĝimo kaj ne konformis al la ideoj, atendoj kaj postuloj de la totalisma ŝtato, spertis diversspecajn diskriminaciojn kaj malavantĝigojn, eĉ subpremadon kaj persekuton. Eo estis eĉ lingve politikigita, manipulita kaj misuzita, alprenante specifan frazeologian karakteron (vd. ekzemple la lingvaĵon kaj terminologion en la gazetararo kaj publiko de la Eo-movado de la socialismaj landoj).³³ En la okcidenta Eo-movado oni ofte ne sufiĉe konsciis aŭ interesiĝis pri tiuj malfacilaj politikaj cirkonstancoj kaj problemoj en la orienta bloko aŭ prisilentis ilin, kaj eĉ toleris kaj apogis ilin en la (falsa) kredo, ke la Eo-movado en la socialismaj landoj fartas bone estas unike apogata de la ŝtato.³⁴ La (rekta aŭ malrekta) komplaceco kaj lakeeco de la Eo-movado lige al la komunismaj reĝimoj signifis ne nur la materian dependecon de la komunismaj partioj, kies alpendaĵo (satelito) ĝi fariĝis en la koncernaj landoj, sed ankaŭ plenan spiritan, mensan, intelektan kaj ideologian sklavecon. Por la ŝtata ‘apogo’ de la Eo-movado, kiun kelkaj movadanoj ankoraŭ nun gloras, la e-istoj do devis pagi la altan prezon de la mallibereco kaj ideologia-politika kuratoreco.³⁵

Post la falo de la komunismo, al kiu la Eo-movado ne estis pretigita, tiuj amasaj membraroj preskaŭ komplete elvaporigis,³⁶ la ŝtato ĉesis subteni kaj subvencii la Eo-organizaĵojn, do la Eo-movado perdis siajn homajn kaj materiajn resursojn. Kaj la ŝajnaj ideologiaj sponsoroj de la Eo-movado (kiel M’Bow, Chandra) ankaŭ malaperis. La iama pompa Eo-“bastiono” komencis degeneri ĉiurilate, Eo mem malfortiĝis, malaktualiĝis, marĝeniĝis kaj preskaŭ forgesiĝis (krom eble en Pollando, kie de tempo al tempo la registaro kaj parlamento memoras kaj honoras Eon, kiun ĝi flegas kiel polan heredaĵon). Povas esti, ke Eo en orienta Eŭropo ankaŭ parte diskreditiĝis ĉe vastaj tavoloj kiel “komunisma afero”. Sed plej verŝajne ĝi simple ne plu estas aktuala temo. La restantaj kernaj aktivuloj, kiuj agadis jam en la 50-80aj jaroj, iuj eĉ jam en la 20aj jaroj (kiel en Bulgario), kaj kiuj intertempe maljuniĝis kaj seniluziiĝis pri la epokfara politika turniĝo, kiu por ili venis neatendite kaj estis tute fatala, ne plu povis

³¹ Kvankam ĝis nun oni ne povis pruvi, ke Zamenhof, la fondinto de la Eo-movado, estis ‘maldekstrulo’. Sed la Eo-movado evidente allogis multajn maldekstr(em)ulojn de plej diversaj koloroj (marksistojn, socialistojn, komunistojn, socialdemokratojn, anarkiistojn ktp.), moderajn, reakciajn, radikalajn, fanatikajn ktp. La gvidantoj de UEA ŝajne estis plej ofte maldekstruloj aŭ simpatiis kun tiu ideologia-politika tendenco. Kaj la Eo-aktivuloj en la socialismaj landoj ĉiukaze devis deklari aŭ deklaris sin socialistoj aŭ komunistoj (eĉ en kazoj en kiuj ili ne estis). Cetere, la menciitaj valoroj estas hodiaŭ akceptitaj kaj reprezentitaj en principo ankaŭ de kristandemokratoj kaj liberaldemokratoj, kvankam ili ne fanatike-ideologie propagandas ilin.

³² En ĉi tiu okazo necesas menci, ke laŭ la ‘Nigra Libro de la Komunismo’ (1997) estis kalkulitaj ĉ. 100 milionoj da pereintoj dum la komunisma periodo (inkluzive de Sovetunio, Ĉinio kaj ceteraj aziaj landoj; sole por Sovetunio estis kalkulitaj 20 milionoj kaj por Ĉinio 65 milionoj. La komunistoj mem prisilentis tiujn krimojn kaj ciferojn, ĝis kiam dum la gorbaĉova periodo de glasnosto kaj perestrojko ili povis esti publike traktitaj (dum en Ĉinio tiuj faktoj evidente estas daŭre tabuaj).

³³ Pri ĉi tiu specifa lingvaĵo mi okupiĝis ankaŭ en mia (germanlingva) studo pri la ideologia-politika karaktero de Eo en GDR (vd. www.planlingvoj.ch).

³⁴ La ĉefa orientgermana apostolo de tiu kredo, ke la socialisma ŝtato unike apogis Eon, D. Blanke, publike rakontis tion al la e-istoj ankaŭ post 1990, tiel ke eĉ la okcidentgermana propagandisto U. Lins ne sufiĉe kritike reproduktis tiun pluman propagandaĵon en siaj prelegoj (eventuale kun cinika-ironia subtono dirante ke en la okcidento oni ofte ĵaluzis la “prosperan” kaj “allogan” situacion de la Eo-movado en la soclandoj, kie ĝi “ĝuas” altgradan apogon fare de la ŝtato). Vd. http://www.fenske.exequtive.de/ea/2006/ea2006_3_2.pdf, p. 11. La altgrada naiveco de tia interpretado estas evidenta kaj ne bezonas plian komenton (supozeble temas pri restaĵo de la apliko de ‘duobla moral’).

³⁵ Kiel konate, la Eo-movado en Sovetunio havis malfacilan ekzistadon kaj la ŝtato nur malvolonte apogis ĝin, dum en PL, HU kaj BG ĝi estis integra parto de la komunisma sistemo, kiu ‘apogis’ sed ankaŭ kontrolis ĝin.

³⁶ De iamaj oficiale deklaritaj po 10’000 membroj Pola Eo-Asocio havas ankoraŭ 820, Bulgara Eo-Asocio 140 kaj Hungaria Eo-Asocio 130 membrojn. De la ĉ. 2000 membroj de GDREA nur malmultaj transiris al GEA.

helpi restaŭri kaj revivigi la movadon, kiu estis kondukita en la krizon kaj abismon. Ĉar la Eo-movado, daŭrigante la saman strategion kiel antaŭ 1990, nenion lernis de la historio kaj de la eraroj de la pasinteco, la e-istoj komencis ripeti la samajn fatalajn erarojn kun aliaj komunismaj landoj kiel Ĉinio, Vjetnamio kaj Kubo, kiujn ili naive adoras kaj flatas kiel apogantojn de Eo en eĉ pli groteska kaj sensenca maniero ol en la kazo de la orienteŭropaj landoj antaŭe kun la espero ricevi iliajn atenton, agnoskon kaj ordenojn (kiel en Hanojo 2012). Sed la e-istoj eĉ ne rimarkis, ke tiu ŝajna apogo flanke de tiuj problemŝtatoj povas nutri nur novajn vanajn iluziojn, kiel montris tiuj landaj ekzemploj.

Do, anstataŭ perdi sian tempon por obsede paroli pri “la misuzo de la lingva potenco” (Tonkin³⁷), kaŝe celante kaj kondamni la anglan lingvon (Tonkin denove en Nurenbergo, majo 2013), oni prefere parolu pri la misuzo kaj uzurpado de Eo fare de totalismaj reĝimoj (kiel nacisocialismo kaj komunismo), kiel tio okazis en la pasinteco. Sed tio evidente estas embarasa afero por la Eo-movado, kiu preferas rigardi ‘antaŭen’.

Entute, multaj aspektoj, trajtoj kaj elementoj en la ideologio, propagando, strukturo, mentaleco kaj praktiko de la Eo-movado parte iel okulfrape rememorigas iujn trajtojn kaj metodojn de la ideologio, propagando, strukturo, mentaleco kaj praktiko de la marksisma-leninisma kaj komunisma movado en la iamaj socialismaj landoj (kiel insisto pri la “supereco” de Eo, certeco pri la “fina venko” kaj ke oni estas sur la prava flanko de la historio, monopolaj ideoj, opinioj kaj “veroj”, manko de memkritiko kaj kaj evitado/subpremado de kritiko kaj konsiderado de alternativoj, ekskludemo de kritikantoj, malforta demokratio, unuflanka propagando kaj senbrida glorado de propraj sukcesoj, personkulto kaj eterne samaj funkciuloj, manipulado de la historiografio, flegado de mitoj, legendoj kaj duonveroj, kontraŭ-okcidenta sinteno, k.a.).

6. La Esperanto-movado, miksaĵo inter speco de religia sekto kaj speco de politika partio, kiu montras skizofreniajn, paralelsociajn trajtojn, faris nenion esencan kontribuon al la paco, nek al la homaj kaj minoritataj rajtoj, kaj la (internacia) “lingva problemo” ne estas solvebla per Esperanto.

Povas esti, ke la ideo de la internacia planlingvo iusence estas ideologie ligebla al la sferoj de homaj rajtoj kaj pacagado, kvankam oni povas dubi pri la valideco de tiu paradigmo.

Kvankam en Eo-medioj oni de tempo al tempo volonte fieras, ke oni apogas la homajn rajtojn kaj ke ekzistas ĉi-koncerna paragrafo en la asociaj statutoj, la vero estas, ke la Eo-movado, unuavice UEA, fakte kontribuis nenion esencan, konkretan aŭ signifan al la homaj rajtoj, nek al la monda paco mem, nek al starigo de pli justa internacia ordo, nek al la evito de militoj, ktp. ĝis nun.³⁸ Eble nur teorie, sed eĉ pri tio oni povas dubi.³⁹ La aserto pri Esperanto kiel “lingvo de paco” do estas nura ideologia fikcio. La Eo-movado ankaŭ neniam ricevis iun homrajtan premion, por kiu oni proponis ĝin, kio indikas, ke la Eo-movado havas neniamajn meritojn pri homaj rajtoj. La malo estas la kazo: La Eo-movado fariĝis la komplico de registaroj, kiuj subpremis kaj lezis la homajn rajtojn (ĉefe nacisocialismo kaj komunismo, sed ankaŭ Irano k.s.). Dum la Malvarma Milito ekzemple la revuo ‘Esperanto’ de UEA neniam levis sian voĉon aŭ proteston kontraŭ la lezita homaj rajtoj ie ajn, plej laste en la orienta bloko mem, kie la Eo-movado iom furoris kaj ‘ĝuis’ ŝtatan apogon (vd. punkton 5). La propagando de la komunisma bloko, kiun la esperantistoj volonte kredis kaj imitis, abunde parolis kaj skribis pri paco kaj libereco, demokratio kaj progreso, socia justeco, bonfarto kaj brila estonteco, kaj pri amikeco inter la popoloj. La realeco estis tute alia: En la koncerna landaro regis fragila paco, kiu estis konstante en danĝero pro tio, ke ofte la tempo estis matura, por ke povu eksplodi popola ribelo (1953, 1956, 1968, 1981, 1989), eble eĉ la katastrofo de atommilito, per kiu la komunisma propagando daŭre timigis la homojn. Regis mallibereco kaj politika subpremado de kritikantoj, regis diktaturo de unu politika partio, kiu toleris nenies alian opinionon, regis teknologia subevoluinteco kaj ekonomia malprospero, regis profunda amasmalriĉeco (la monon valoris neniom), sistema ekspluatado kaj drasta jura maljusteco en plej diversaj sferoj kaj rilatoj. La homaj rajtoj estis grandskale lezataj. La perspektivoj pri la estonteco fariĝis pli kaj pli malhelaj, tiel ke sennombraj homoj forlasis siajn landojn por serĉi la feliĉon aliloke, plej draste en GDR, kiu estis blufe kaj mensoge prezentita de la registaro kvazaŭ kiel paradizo surtera. En Hungario estis registrita la plej alta nombro de suicidoj. Diversaj grupoj rande de la socio kiel

³⁷ Pri kiu oni ne scias, ĉu li mem estas komunisto aŭ liberalulo.

³⁸ La helpo al e-istoj kaj la Zamenhof-familio dum la unua kaj dua mondmilitoj nome de la ĝeneva sidejo de UEA (H. Jakob) kaj al hungaraj rifuĝintoj en 1956 fare de aŭstraj e-istoj estis escepto, kaj inicatoj de privatuloj.

³⁹ Kiel ekzemplon de romantika kaj naŭva prezento de laŭdiraj meritoj de Eo sur la kampoj de la humanismo, pacismo kaj neperforto vd. <http://www.globaleducationmagazine.com/esperanto-kaj-neperforto>. Estas vere, ke pacismo estis populara afero antaŭ la unua mondmilito, kaj estas vere, ke la Eo-movado estis per kelkaj ekzemploj kaj personoj iomete ligita al ĝi (vd. http://www.bildarchivaustria.at/Pages/Praesentation.aspx?p_iAusstellungID=12855949&p_iCollectionID=-1).

ciganoj kaj mense kaj korpe handikapitoj vivis pli maldigne ol bestoj. La deviga interpopola amikeco en la realeco signifis malammon inter la popoloj de la socialisma bloko (poloj-rusoj, germanoj-poloj, ĉeĥoj-slovakoj, hungaroj-rumanoj, kroatoj-serboj, bulgarioj-ĉiuj najbaroj, ktp.). Soldatoj estis traktitaj kiel brutaro kaj povis esti mortigitaj kiel muŝoj. Ktp. ktp. Ĉion tion la esperantistoj evidente kredis aŭ ignoris, kaj se ili konsciis pri tiuj problemoj, ili ne protestis sed preferis silenti por ne provoki la komunistojn. Se oni tamen 'utiligis' la homajn rajtojn kiel argumenton, aŭ 'armilon', tiam en la socialismaj landoj oni faris tion kutime en ideologie unuflanka, tordita kaj misuzita maniero, nome kiel propaganda kampanjo kontraŭ la "faŝismo" kaj la "lezado" de la homaj rajtoj en la kapitalismaj landoj, dum la lezadon de la homaj landoj en la propra tendaro (kie ĝi oficiale ne ekzistis) oni prisilentis, ĉar la gazetaro ne rajtis skribi pri tiu temo kaj publike oni ne povis diskuti pri ĝi). La oficiala Eo-movado silente, senkritike kaj hipokrite apogis tiun politikon, kio estis eraro. Ili ignoras, ke en Ĉinio, Vjetnamio kaj Kubo la homaj rajtoj estas grandskale lezataj, ke tie la homoj eĉ ne havas liberan aliron al la interreto, kiu estas severe cenzurata de la komunismaj registaroj, kiuj toleras nenian liberecon de la penso, diro kaj skribo. Ĝis hodiaŭ, en Eo-medioj ekzistas aktivuloj, kiuj konsideras la homajn rajtojn kiel propagandaĵon de la Okcidento, dum ili silentas pri la evidenta lezado de la homaj rajtoj en certaj problemŝtatoj de ili ideologie preferataj, favorataj kaj adorataj.

Same pri la paco. En la komunismaj landoj mem, kie multaj e-istoj sentas/is sin "pacbatalantoj" aŭ "pacapostoloj", la nocio de la paco estis misuzita por la ideologia kaj politika propagando kontraŭ la "militema" kaj "agresema" "klasmalamiko".⁴⁰ Bedaŭrinde, ankaŭ la Eo-movado kunludis tiun ludon kaj lasis sin enplekti en tiujn farojn. Do, la eventualaj intencoj aŭ ambicioj nomi la Eo-movadon pacmovado aŭ movado por homaj rajtoj devas esti kontestataj, eĉ rifuzataj.⁴¹ La bizara kaj hipokrita retoriko pri paco, amikeco kaj amo⁴² de la Eo-movado (ekzemple en la multe tro sloganeaj rezolucioj⁴³ kaj en diversaj publicaj artikoloj), kiu definitive malkaŝis la veran karakteron de la koncernaj aŭtoroj, servis esence nur kiel oportunistama preteksto kaj estas, post la praktikaj spertoj kun la komunismo, baze diskreditita.

Lige kun la demandoj pri paco kaj homaj rajtoj (kiuj estas integra parto de la internacia juro, kies aktojn subskribis eĉ ŝtatoj, kiuj sisteme lezas la homajn rajtojn), la Eo-movado ankaŭ ne povis, ne povas kaj ne povos solvi la "lingvan problemon" en la mondo pere de Esperanto aŭ simila planlingvo. Ĉiuj ĉi-specaj ambicioj kaj pretendoj devas esti konsiderataj kiel altgrade naivaj, fikciaj, blufaj kaj utopiaj, kaj ĉi-rilataj rezolucioj kaj manifestoj estas nenio alia ol 'morala fabelo' (vortoj de V. Havel en la kunteksto pri komunismo). La (lingva) maljusteco en la mondo plej verŝajne ne dependas de la "lingva problemo" (kiu estas sufiĉe nebula kaj arbitra koncepto), nek de la angla lingvo. La "lingva problemo" ankaŭ ne estas solvebla per la enkonduko de Eo. Verŝajne plej bone ĝi povas esti solvita en multetna kaj multlingva ĉirkaŭaĵo, en kiu per taŭgaj leĝoj povas esti atingita ekvilibro inter la uzado de la lingvoj. La "lingva problemo" estas intime ligita kun la "etna problemo". Certe, la "lingva problemo" estas ankaŭ problemo de la kulturo kaj mentaleco (aŭ pensmaniero kaj sinteno), do de la preteco akcepti fremdulon, de la toleremo, respekto, interesiteco kaj ŝato rilate al alia etnano/lingvano. Se ekzemple serba esperantisto ne ŝatas albanan esperantiston, ĉar li estas albano, kaj inverse, ktp., oni ne povas multe helpi solvi la konflikton. Do, la lingva paco verŝajne plej bone prosperis kaj prosperas sub

---

⁴⁰ Fronte de tiu 'pacagado' aktivis la agresema komunisma Mondpaca Esperantista Movado (MEM), kiu estis la neoficiala (aŭ kvazaŭ-oficiala) pacmovado de la Eo-asocioj en la socialismaj landoj, eble eĉ de la internacia Eo-movado mem, kaj kiu unuflanke polemikis kontraŭ la Okcidento.

⁴¹ PS. Compare kun la Eo-movado, kiu grandparte disfalis kaj malfortiĝis post la periodo de la Malvarma Milito kaj praktike perdis sian signifon, la *internacia pacmovado* ŝajne sukcesis iel savi kaj kvazaŭ reinventi sin pere de novaj engaĝiĝoj sur la kampoj de la likvido de la Apartheid-reĝimo en Sudafriko, de la malarmado, de la opozicio kontraŭ la dua golfmilito kaj la militoj en Kosovo kaj Irako. Unuopaj kampanjoj direktis sin kontraŭ la nuklea milito kaj por la malpermeso de landminoj kaj alispeca terura municio. Ĝi eĉ lanĉis novan konstitucian projekton por EU. Do, evidentiĝis, ke mortintoj kiel la pacmovado vivas pli longe. Ne nur maldekstraj grupiĝoj partoprenis la agadon de la pacmovado, sed ankaŭ ekleziaj, kuracistaj, socialaj, ekologiaj, virinaj kaj aliaj. Verŝajne ankaŭ unuopaj e-istoj estis/as involvitaj en iuj aktivecoj de la pacmovado, tiel ke kelkfoje ankaŭ la Eo-movado aperis en la nebulo de la pacmovado.

⁴² Ĉi tiu en si mem laŭdinda filmo <http://www.youtube.com/watch?v=bimlDYMvC-o> oni ligas Eon nocioj kiel "espero", "estimo", "egaleco", "libereco", "pacienco", kaj en sia disertacio pri Baudouin de Courtenay (1997, p. 140) R. Budziak ligas la ideon de Eo kun "libereco", "egaleco" kaj "frateco", "poliitka kaj religia toleremo" kaj "proteksto de minoritatoj" kaj "antirasismo". Oni povas forte dubi pri la vereco pri tiuj treoriaj asertoj.

⁴³ Ŝajnas, ke la e-istoj lernis tiun bizaran stilon de rezolucioj de UN, Unesko kaj de komunismaj landoj, kie oni kutimis verki similajn platonajn tekstojn pri paco, interpopola amikeco, humanismo k.s. Ekzemplo de rezolucia eksceso estas trovebla sub <http://www.uea.org/dokumentoj/UN/plurlingvismo.html>. Proponojn kaj modelojn kiel pli racie verki Eo-rezoluciojn la aŭtoro prezentas en la suba aldonajo al ĉi tiu hipotezaro. La bizara reago al iu el mia kritiko pri la pasiveco de la komitato de UEA, montras la sintenon, ke en la Eo-movado ŝajne devas regi ia reliegieca interhoma amo estas disvastigata ankaŭ inter iuj Eo-individuoj mem, kiel montras ĉi tiu ridinda komento al mia kritiko pri la pasiveco de la komitato de UEA:

<http://www.liberfolio.org/2009/jose-antonio-vergara-volas-havi-pli-da-debaroj-en-la-komitato#1360349063830559>.

la kondiĉoj de ĝenerale akceptita multlingveco kaj multlingvismo, kaj se la etnaj-lingvaj grupoj vivas aparte, t.e. ne tro miksite (kiel en Svislando!).⁴⁴

7. Neŭtraleco ekzistas nek en la kazo de la lingvo Esperanto (lingvistike), nek en la kazo de la Esperanto-movado (politike). La neŭtraleco de Esperanto estas nenio alia ol aserto, imago (fantazio) kaj invento (fikcio) de la Esperanto-propando. La 'politika neŭtraleco' faciligis al la esperantistoj, nerekte a) apogi la komunismon kaj rifuzi la kapitalismon kaj, ligite kun tio, b) prisilenti la gravajn lezojn de la homaj rajtoj en la 'kanajlaj ŝtatoj, por samtempe akuzi la okcidentajn ŝtatojn, precipe Usonon, pro iuj problemoj, mankoj kaj eraroj sur la kampo de la homaj rajtoj en tiuj landoj.

Povas esti, ke la koncepto de la neŭtraleco taŭgas por Esperanto por diferenciĝi de la ('ne-neŭtralaj') etnaj lingvoj.

La neŭtraleco estas konsiderata de la e-istoj kiel centra integra dogmo de la esperantismo kaj la neŭtralismo estas la centra dogmo en la ideologio de la Eo-movado. La 'Eo-neŭtraleco' do esence rilatas al: 1. Neŭtrala lingvo. 2. Neŭtraligo de interetnaj rilatoj. 3. Neŭtrala movado. Fakte, laŭ kutimaj jura, politika, filozofia kaj sociscienca komprenoj de neŭtraleco, tiu koncepto ne ekzistas rilate al lingvo, do neŭtrala lingvo formale ne ekzistas kaj laŭ mia scio ne estas agnoskita de la lingvoscienco, do ĝi estas nebula kaj sekve dubinda ideologia koncepto, mito, kiu eble servas kaj taŭgas kiel propaganda etikedo.⁴⁵ En la kazo de Eo lingva neŭtraleco ankaŭ ne ekzistas, ĉar Eo estas unuflanke latinida kaj hindeŭropa. Due: Neŭtraligo de interetnaj rilatoj pere de iu (neŭtrala) lingvo estas eĉ pli altgrada nebula kaj fantazia (aŭ idealisma) imago, kiu kreskis en la cerbo de Zamenhof ("neŭtrale-homa" lingvo, religio, etiko, popolo ktp.). Do, neŭtraleco restas konsiderebla koncepto nur en la kazo de la neŭtraleco de iu organizaĵo, ekzemple UEA. Sed kiel montrite supre, pro politikaj kaj ideologiaj kaŭzoj la Eo-movado ne povas esti konsiderata kiel strikte neŭtrala. De iure (t.e. laŭstatute) eble jes, sed de facto (t.e. en la historia praktiko) ne. Konkrete, neŭtraleco signifas, aŭ povas signifi neenmiksiĝon en la internajn aferojn de iu ŝtato, ne preni vidpunkton pri politikaj aferoj aŭ ne partopreni en milito je ies flanko. Kvankam la Eo-movado, proklamante sin politike neŭtrala, klopodis ekvilibrigi siajn rilatojn kun diversaj landoj kaj ideologiaj blokoj, okazigante siajn kongresojn foje en Okcidento, foje en Oriento, la politikaj simpatioj de la Eo-movado ŝajne estis unuflankaj, nome klare maldekstrismaj kaj tendencis al la simpatio pri komunismaj kaj triamondaj landoj, kiuj siaflanke ŝajne montris iun simpatian al Eo. Krom tio, la Eo-movado tro forte alproksimiĝis al la bonvolo de potenculoj (kaj diktatoroj) de la mondo, por ricevi ilian apogon kaj agnoskon por Eo, kvankam la Eo-movado devis en principo, laŭ Zamenhof, stari flanke de la 'simplaj kaj subpremitaj homoj'. Per tiu hipokrita sinteno la Eo-movado perdis ne nur sian (politikan) neŭtralecon, sed kvazaŭ ankaŭ sian kredindecon kaj sian moralan 'senkulpecon'. Alia problemo de la tiel aplikita neŭtraleco estis, ke la 'oficiala' (aŭ "politike korekta") Eo-movado nenion konkretan faris aŭ povis (kapablis, volis) fari por la fortigo de la paco kaj por la defendo de la homaj rajtoj aŭ kontraŭ la diskriminacio de etnoj, rasoj, religioj ktp. en la unuopaj ŝtatoj, ĉar tio signifus alpreni unuflankan politikan vidpunkton, enmiksiĝi en la internan politikon de la landoj kaj kolizii kun la neŭtraleco.⁴⁶ Krom tio, la Eo-movado kaj UEA apogis plej diversajn eksterajn

⁴⁴ Ekzemploj kie la "lingva problemo" estas pli malpli solvita, estas Svislando, eble Kanado, Hispanio kaj Belgio (kun rezervoj). Eĉ sur la india subkontinento oni atingis, ke ĉiu koncernita ŝtato havas sian oficialan lingvon (Pakistano – la urduan, Hinda Unio – la hindian kaj Bangladeŝo – la bengalan). En pasintaj grandaj multetnaj regnoj (kiel Romia Regno, Ruslanda Imperio, Habsburga Monarkio kaj Turka Imperio en principo ne ekzistis lingva problemo, ĉar ĉiu etno povis libere uzi sian lingvon (krom en periodoj de lingva ŝovinismo) - kaj la anoj de tiuj etnoj ĝenerale scipovis plurajn lingvojn samtempe). Principe ankaŭ en Jugoslavio la lingva problemo estis solvita, sed ĝin detruis naciismaj ideologioj). Ktp. Ankaŭ en Estonio ne ekzistas aparta lingva problemo, kvankam la estonoj ĝenerale ne ŝatas la rusojn. Nur tiuj, kiuj ne *volas* akcepti kaj lerni la lingvon de alia, havas problemon. EU favoras la multlingvismon, kaj tio estas la sola ebla politiko, ĉar alia politiko ne estas aplikebla kaj kondukus al lingva diktaturo.

⁴⁵ Nu, ankoraŭ la fama lingvisto Jan Baudouin de Courtenay (+1929) parolis pri la neŭtraleco de la planlingvoj. Modernaj interlingvistoj rilatas kun distanco al la kompreno de Eo kiel neŭtrala lingvo. En pli novaj kontribuaj ekzemploj de D. Blanke la nocio de la neŭtraleco eĉ ne plu aperas, ĉu konscie ne estas konate.

⁴⁶ La reala praktiko en UEA kaŭzis eĉ groteskajn situaciojn: Se ne nepre necesis aŭ se ne estis oportune, ekzemple en Kubo, Vjetnamio, Ĉinio ktp., kie laŭ la pritakso de diversaj sendependaj homrajtaj asocioj la homaj rajtoj estas draste, grandskale kaj sisteme lezataj, UEA-funkciuloj evitis entute mencii la homajn rajtojn en siaj politike eble korektaj sed tamen supraĵaj kaj profunde malhonestaj oficialaj paroladoj, probable por ne kaŭzi problemojn aŭ skandalon surloke. Aliflanke, en interreto cirkulas malferma letero subskribita de la nuntempa UEA-prezidanto, kiu devenas el Hindujo kaj kiu laŭ mia scio estas komunisto el Bengalio, en kiu oni kritikis la farojn de la centra registaro en Nov-Delĥio direktitajn kontraŭ etnaj minoritatoj en la montaro. En Vjetnamio, kie UEA kongresis en 2012, la UEA-prezidanto ne sentis la bezonon kritiki la vjetnaman registaron, kvankam ĝi lanĉis analogajn subpremajn agadojn kontraŭ etnaj minoritatoj en la montaro. Ĉu Dasgupta entute ankaŭ publike esprimis personajn vidpunktojn pri aktualaj tiklaj temoj, kiuj rilatas Hindan Union, ekzemple la malriĉeco, ekologio, nuklea armado, stato de virinoj kaj minoritatoj, rilatoj kun najbaroj, politiko en Bengalio, ktp. ne estas konate al mi.

“neneŭtralajn” movadojn kun klaraj ideologiaj tendencoj, kiujn oni konsideris “fakaj” asocioj. Do, la neŭtraleco de la oficiala Eo-movado povas signifi maksimume pseŭdo-neŭtralecon, kaj ĝiaj realaj praktikado kaj aplikado kaj ties konsekvencoj devos esti pli profunde reanalizataj. La paragrafo 5 de UEA pri neŭtraleco kaj homaj rajtoj do estas pura farso, kiu en principo havas neniun sencon krom por formale plaĉi al UN, Unesko kaj EU kaj povas esti forstrekita, ĉar ĝi funkcias nur kiel ruza propaganda truko por politike oportunistama sinteno kaj por maski la veran karakteron de la Eo-movado, kiu perdis sian originan neŭtralecon. Cetere, neŭtraleco ne signifas, ke oni devas silenti pri krimoj plenumitaj lige kun la malrespektado al la homaj rajtoj, kiujn oni celas defendi; male, por resti kredinda kaj efika ĉirilate, oni prefere honeste kaj kuraĝe emfazas la ekzistantajn problemojn.⁴⁷

8. Interlingvistiko servas/is precipe kiel propaganda instrumento (aŭ “-armilo”) por (‘science’) pravigi la laŭdiran superecon de la planlingvoj super la naturaj lingvoj kaj de Esperanto super la angla lingvo.

Povas esti, ke la interlingvistiko kaj esperantologio estas nova scienco por la artefaritaj kaj planitaj lingvoj kaj ke interlingvistoj kaj esperantologoj prezentis kelkajn interesajn ideojn.

Interlingvistiko (inkluzive de la esperantologio)⁴⁸ ne sukcesis reale establiĝi kiel scienca aŭ akademia branĉo de la lingvistiko (kiel germanistiko, romanistiko, slavistiko, socilingvistiko ktp.), ĉar ĝi evoluis grandparte ekster la universitatoj, ĉar pri ĝi okupiĝis tro multaj pseŭdolingvistoj kaj -sciencistoj neprofesie, ĉar ĝi estis tro ligita kun la propagando kaj subjektiva pravigo de la “supereco” de la lingvo Esperanto kaj ĉar ĝi grandparte ignoris la gravajn aktualajn fluojn kaj tendencojn en la lingvo- kaj literaturo-scienco, kio estis eraro, tiel ke la interlingvistiko restis izolita inter la sciencaj fakoj. Do, la okazoj serioze trakti tiun temon kadre de la establitaj fakoj kiel (soci)lingvistiko, sociologio kaj (lingvo)filozofio esence estis maltrafitaj, kaj la strebo esti konsiderata kadre de la aplikita lingvistiko restis grandparte senrezulta. Ofte okazis, ke la verkaĵoj de interlingvistoj estis ignoritaj ekster la interlingvistiko. Neniu grava universitato disponas memstaran katedron, kie oni povus studi kaj doktoriĝi pri interlingvistiko,⁴⁹ kaj preskaŭ neniuj universitataj profesoroj neinterlingvistoj en la mondo sentas sin kompetentaj pri esperantologio kaj interlingvistiko kaj deziras okupiĝi pri tiuj fakoj.⁵⁰ Pro la manko de scienca substanco kaj pro la altgrada spekulativa kaj fantazia karaktero de tiuj fakoj, interlingvistiko kaj esperantologio ne povis sufiĉe serioze esti konsiderataj de la scienco kaj devis resti kondamnitaj al vegeta ekzisto kiel efemera pseŭdoscienco de lingvistikaj amatoroj kaj sektuloj, en multaj kazoj sen ajna scienca signifo, aŭ valoro.

En la Eo-movado interlingvistiko, sciencado kaj scienca laboro estis eĉ ofte sabotitaj, torpeditaj kaj diskredititaj fare de antisciencaj favore al mistikaj kaj kontraŭ-sciencaj tendencoj. Nur aserti: „Interlingvistiko estas nova scienco” kaj postuli: „Enkonduki internacian neŭtralan planlingvon (kiel Eo) kaj la lingva problemoj estas solvitaj” aŭ proklami: „La Esperanta lingva komunumo povas esti rigardata kiel mikromodelo de optimala lingva komunikado” aŭ: “Eo plenumas la kondiĉojn de kulturlingvo”⁵¹ ktp. evidente ne sufiĉis kiel sciencaj argumentoj, kiuj volas esti vaste kredindaj kaj agnoskitaj de la politiko, kaj impresis tro propagandocelo. La interlingvistoj eble formulis diversajn interesajn ideojn kaj difinojn pri planlingvaj aferoj, sed iliaj ideoj ne estis pensitaj ĝis la fino, aŭ elĉerpiĝis, kun ĉiuj konsekvencoj, kiujn ili povus havi. Oni ne kapablis establi ĝenerale akceptitan propran sciencon teorion, planlingvan modelon aŭ novan lingvistikan skolon.⁵² Escepte de kelkaj

---

Pri P. Dasgupta kaj la homaj rajtoj ĝenerale vd. <http://www.liberafolio.org/2010/rimarkinda-prezidanto> kaj <http://www.esperantio.net/index.php?id=1288>.

⁴⁷ Ĉi tiun dilemon kun la politika neŭtraleco alfrontis ankaŭ Svislando, kiu dum la Malvarma Milito estis oficiale neŭtrala, sed en la praktiko reprezentis la vidpunktojn de la Okcidento (kio cetere estus tute prava).

⁴⁸ Cetere, M. Wandruszka prezentis ankoraŭ aliajn komprenojn, difinojn kaj konceptojn de interlingvistiko, sed multe pli poste ol Meysmans, Wüster k.a.

⁴⁹ Ĉar mankas memstaraj katedroj pri interlingvistiko aŭ esperantologio, doktoriĝi pri tiuj fakoj evidente eblas nur kadre de fremdaj fakoj, kondiĉe ke la koncerna profesoro sentas sin kompetenta pri tiu kampo kaj apogas la doktoriĝon pri tia temo (kio ŝajne estas tre malofta kazo).

⁵⁰ Ĉi tiun problemon la aŭtoro persone lastatempe spertis ĉe pluraj universitatoj en Germanio kaj Svislando (nome Leipzig, Basel, Bern), kie neniuj profesoroj estis interesita aŭ preta okupiĝi pri lia disertacia projekto pri la historio de interlingvistiko, inkluzive de la socilingvistiko en Berno.

⁵¹ Vd. D. Blanke en Trends in Linguistics, 1989, p. 82, kaj en Sprachraum Europa – Alles Englisch oder...? (Frank&Timme) 2011, p. 174-6.

⁵² La teorio pri la propedeŭtika valoro de Eo (predikita unuavice ne de interlingvistoj, sed de iuj idealismaj instruistoj kaj pedagogoj) eble estis interesa sugesto, kiu ŝajne tamen ne estis sufiĉe konvinka. La ideo de kelkaj (sovetaj) planlingvistoj enkonduki Eon ĉe la proletaro aŭ diskuti ĝin lige kun la unueca lingvo de la fora komunisma estonteco fiaskis jam en la stalinisma tempo, kiam la Marrisimo estis disbatita, kaj ankaŭ post la dua mondmilito ne plu povis esti diskutita en la socialismaj landoj.

malmultaj konataj modernaj lingvosciencistoj (kiel Schuchardt, Couturat, Baudouin de Courtenay, Jespersen, Troubetzkoy, Sapir, Debrunner, Funke, Ölberg, Mangold, Meillet, Hagège, Eco k.a.), la cetera grandparto de lingvistoj, sociologoj kaj filozofoj en la mondo rilatis indiferente aŭ negative al planlingvistiko kaj ignoris Eon kaj esperantologion kiel “quantité négligeable”,⁵³ despli ke la e-istoj permesis al si la fatalan eraron kaj akre atakis, kulpigis kaj kondamnis la lingvistojn pri ties ignora aŭ negativa sinteno. Tiel okazis, ke esence nur e-istoj konsistigis la rondon de la malmultaj “interlingvistoj” kiel ‘scienca bastiono’ de la Eo-movado. Tro longe la interlingvistiko troviĝis sub la monopolisma kontrolo de malmultaj dominaj figuroj, kiuj volis mem influi, difini kaj regadi la aferojn, ignorante ĉian kritikon, ĉian proponon, ĉian konsilon, sufokante aliajn opiniojn kaj evitante tiklajn (politikajn) temojn. Post ilia malapero oni devas antaŭvidi dezerton kaj diluvon. Post kiam ŝajne ĉio estis dirita pri planlingvoj, la temo evidente perdis sian aktualecon, la intereso pri tiu temo draste ŝrumpis kaj nuntempe estas preskaŭ nula, ankaŭ kaj precipe en universitataj medioj. Ĉar la interlingvistoj nenion lernis el siaj eraroj kaj el la historia sperto, ili restis same unuflankaj, subjektivaj, arogantaj, betonaj kaj blindaj kiel pli frue, kaj fanatike ripetas en siaj tedaj publicaĵoj la samajn dubindajn argumentojn de hieraŭ, kiuj hodiaŭ grandparte perdis sian kredindecon, ĉar mankas ajna praktika rilato al iliaj teorioj. Konklude: La vaste ekzistanta profesia diletanteco, la ekstremaj individuismo kaj egocentrismo, la agadkaoso, la fragmenteco de la agado, la manko de kunordigo kaj de scienca kaj faka (lingvistika) klereco, la vasta indiferenteco, la kvereleco kaj persona malamikeco inter tro kapricaj, orgojlaj kaj ĵaluzemaj kolegoj, kiuj evitas unu la aliajn kaj mem volas dikti la tonon, la nura ekzisto de pseŭdaj institucioj, pseŭdaj titoloj kaj pseŭdaj diplomoj (de ILEI, AIS, Civito), kiuj ĝuas nenian aŭtoritatecon, nek en nek ekster la Eo-movado, la limigiteco de la agadoj kaj projektoj al la privata sfero kaj nelaste la drasta manko de mono kaŭzis, ke al la interlingvistiko ekmanis serioza bazo kaj estis malhelpite fariĝi serioza kaj evoluebla studfako en universitatoj, kun ĉiuj malagrablaj sekvoj kaj konsekvencoj. Ankaŭ la Eo-historiografio servis en principo precipe al unusola celo: propagandi, pravigi kaj laŭdi Eon kaj ties laŭdirajn sukcesojn kaj progresojn. Ĉar la interlingvistoj kaj esperantologoj agadis dise kaj egoisme, proprakalkule kaj proprariske, timante ĉian konkurencon kaj kritikon de interne kaj ekstere, estis maltrafitaj multaj okazoj por la fruktodona kunlaboro inter fakuloj kaj ne povis esti lanĉitaj novaj interesaj projektoj.⁵⁴ Ĉio tio kontribuis al tio, ke ne nur multaj verkoj ne povis esti produktitaj kaj eldonitaj (ekzemple aktualigita reeldono de ‘Enciklopedio de Esperanto’, ‘Esperanto en Perspektivoj’ k.a.), kio signifas, ke la Eo-historiografio baze ekstagnis jam en 1934, en 1974 kaj en la 60-80aj jaroj kaj estas grandparte malnovisma kaj eksa.⁵⁵ Se iaj projektoj tamen estis sukcese realigitaj, tiam ofte ekster la oficiala Eo-movado (ekz. PIV, PVZ, diversaj aliaj libroj aperintaj en nacilingvaj eldonejoj ktp.). Pro la malaktualiĝo de interlingvistiko kaj ĉar la malnovaj interlingvistoj kun sia ĉiurilata sektema sinteno kondukis ĝin en la sakstraton kaj dilemon, mankas ankaŭ nova generacio, kiu povus senco- kaj perspektivohave kaj interese daŭrigi interlingvistikon kaj esperantologion por liberigi ĝin de la privata izoliteco, scienca aventurismo kaj ideologia balasto kaŭzantaj kaj konstruita kaj en Okcidento kaj en Oriento. Ĉar ili komprenis la senutilecon de la vojo, kiun la ‘oficiala’ Eo-propagando elektis, multaj interesaj, kapablaj kaj inteligentaj fakuloj en diversaj landoj rezignis pri Eo kaj interlingvistiko kaj forlasis ĉi tiujn terenojn por ĉiam (ne nur Leyk, Carlevaro k.a.).⁵⁶

9. Esperantistoj kiel tiaj interesiĝas/is nur pri Esperanto. La “ekstera mondo” malinteresiĝas/is pri Esperanto, ĉar la esperantistoj ignoras/is la “eksteran mondon”, t.e. la ignorado de la Esperanto-movado kaj de la “ekstera mondo” estas reciproka. La Eo-movado posedas nenion esencan, gravan, utilan, signifan kaj allogan, kion la “ekstera mondo” povus interesi, serioze konsideri aŭ utiligi.

⁵³ Ekzemple la eksGDR-lingvisto M. H-J. Mattusch, kiu ŝajne havis iun simpatian por Eo, traktis ĝin en sia libro (Peter Lang 1999) en la kunteksto kun „interstelaj komunikiloj”, sciencfikcio kaj klingona lingvo.

⁵⁴ En UEA eĉ mankas historiografia komisiono, verŝajne pro la indiferenta aŭ malhelpa sinteno de iuj malnovaj aktivuloj, kiuj sentis sin la solaj kompetentuloj pri Eo-historio kaj volis mem okupiĝi pri historiografiaj aferoj, timante la konkurencon de novuloj, kiuj povus pridubi iliajn opiniojn. La rezulto de tiu situacio draste respuguliĝas en la mizera libroproduktado, vd. <http://sezonoj.ru/2013/02/libroj2012/#more-3791>.

⁵⁵ Precipe la historiografia produktado en la socialismaj landoj, al kiu mankis la necesa objektiveco kaj kiu estis tro ideologieca, povas esti konsiderata grandparte kiel ne plu utiligebla por sciencaj bezonoj (kun tre malmultaj esceptoj).

⁵⁶ Preskaŭ ĉiuj anoj de mia TEJO-generacio (80aj jaroj) forlasis la movadon. Jam komence de la 80aj jaroj la pola sociologo Jerzy Leyk klarigis la esencan de la problemoj de Eo (vd. http://www.plansprachen.ch/Leyk_Kiobremaslaevoluon.pdf kaj la studon de T. Carlevaro: Ĉu Esperanto postvivos la jaron 2045?). Ambaŭ verkaĵoj estis ignoritaj kaj evititaj de la Eo-movado. La svisaj e-istoj siatempe negative reagis al la kritikaj avertoj kaj sugestoj de Carlevaro, kaj I. Bociort eĉ kolere kaj stulte kondamnis la menciitan analizon verkitan de li.

Povas esti, ke la “ekstera mondo” ankoraŭ ne komprenis la avantaĝojn de facila planlingvo kaj ankoraŭ ne estas konvinkita pri la utileco de ĝia enkonduko.

La grandparte realecfremda kaj diletanta agado de la e-istoj, la paranojaj kaj sektemaj trajtoj en la strategio, agado kaj propagando de la Eo-movado kaj la mankanta prestiĝo de Eo ekster la Eo-movado kaŭzis, ke ĝi maltrafis la aliĝon al la “ekstera mondo”, kies atenton ĝi perdis kaj preskaŭ komplete izoligis de ĝi, kun la tragika sekvo, ke la Eo-movado kaj la “ekstera mondo” kvazaŭ ignoras (kaj iusence eĉ malamas) unu la alian. De tempo al tempo la gazetaro de la “ekstera mondo” ja skribas ion pozitivan pri Eo, sed ofte ĝi raportas ankaŭ skeptike, moke, negative aŭ – kiel en la plej multaj kazoj – nenion pri Eo kaj kondutas indiferece pri ĉi tiu temo.⁵⁷ Se aperas negativaj artikoloj pri Eo, la e-istoj parte mem kulpas, ĉar estas ili, kiuj donas la klarigojn al la ĵurnalistoj, kiuj reproduktas ilin en siaj gazetoj. Supozeble en neniu pli grava aŭ entute en neniu librovendejo de la “ekstera mondo” oni plu povas aĉeti librojn en kaj pri Eo,⁵⁸ kaj en la librokatalogoj tre malofte aperas libroj en kaj pri Eo, Zamenhof aŭ interlingvistiko. En neniu publika lernejo eblas lerni Eon, en neniu oficiala lerneja programo oni parolas pri Eo. Neniu konsiderinda radio- kaj televidostacio disaŭdigas (interesajn) Eo-elsendojn kaj la Eo-movado mem ankaŭ ne posedas proprajn tiajn staciojn. Ekzistas neniu (signifa) Eo-gazeto, kiu estus aĉetebla en la kioskoj de la urboj. La Eo-movado mem posedas neniun vere interesan Eo-periodaĵon, precipe tagĵurnalon, kiu serioze raportus en Eo pri la aktualaj problemoj de la mondo, kaj neniu Eo-periodaĵo troveblas en la nacilingvaj listoj de aboneblaj gazetoj. Neniu signifa politikisto aŭ intelektulo en la mondo pledas por Eo. Neniu surstrata preterpasanto scias kio estas Eo. Neniu stratmontrilo indikas la vojon en Eo, neniu homo surstrate scipovas Eon, krom e-istoj, kiujn en sia vivo oni apenaŭ renkontas krom en Eo-aranĝoj mem. Neniu utila varo estas produktita de la Eo-movado, kaj Eo mankas grandparte kiel lingvo de la faka literaturo. Ktp. La Eo-movado eĉ ne klopodas plibonigi tiun staton. Ĉar la e-istoj neniam reale komprenis la mekanismojn de la funkciado de la “ekstera mondo”, ekzemple rilate la regulojn de la rilatoj kun politikaj instancoj kaj kun ĵurnalistoj kaj ankaŭ rilate la principojn de la lingvoinstruado, ili misfaris kaj fuŝis la rilatojn kun tiuj instancoj regule kaj konstante kun la rezulto, ke tiuj malserioze konsideris kaj ignoris la movadon de stranguloj, frenezuloj kaj utopiistoj (en la negativa senco). Aliflanke, la e-istoj kutime primokis kaj kondamnis siajn kritikantojn kiel ignorantojn kaj malkomprenantojn de historie grava afero kaj rifuzis iliajn konsiderojn kiel stultecon kaj kalumniojn. La fanatika “desubisma” propagando, la plumpaj klopodoj konvinki la “desuprajn” decidantojn pri la “supereco” de Eo kaj la subjektiva (aŭ neobjektiva) argumentado flanke de la e-istoj en la rilatoj kun edukministerioj, akademias kaj aliaj ŝtataj instancoj povis havi nur kontraŭproduktivajn sekvojn kaj kontribuis al tio, ke la ideoj de la e-istoj estis grandparte rifuzitaj. La stulta klopodo de iuj fanatikaj Eo-propagandistoj diskrediti la kritikantojn kaj mokantojn pri Esperanto, kiuj nomis la e-istojn “utopiistoj”, kiel la “utopiistojn” mem, perfekte ilustras la paranojn de certaj e-istoj, kiujn la realisma pensado evidente forlasis. Ĉiuj iom gravaj kaj signifaj homoj de la “ekstera mondo”, kiuj ne senkondiĉe apogis Esperanton, estis konsiderataj kiel malamikoj de Esperanto. La instruado de Eo povis esti nur eksperimenta kaj restis limigita al la porinfana kaj libertempa instruado kaj al efemeraj privataj ‘pedagogiaj’ iniciatoj, kies signifo estis grave supertaksita de la Eo-propagando, despli ke profesiecaj kaj modernaj instrumentoj, lernmaterialoj kaj instruistoj raris aŭ entute mankis. La tradiciajn antaŭjuĝojn pri Eo la Eo-movado ne sukcesis elsarki ĉe la “ekstera mondo” dum 125 jaroj. Ĉi tiu fiasko kondukis al novaj frustracioj flanke de la e-istoj, pri kiuj ili grandparte mem kulpas. En Okcidento la fanatikaj/fundamentalismaj (Eo-) “pacedukistoj” kaj “pedagogoj” rakontis al siaj lernantoj plej diversajn strangaĵojn, teoriaĵojn kaj fantaziaĵojn pri Eo, tiel ke iliaj klopodoj ne povis trafi fekundan grundon, pasante preter la intereso kaj bezonoj de la celpublikoj kaj devis finiĝi kiel eraraj en la sensignifeco. En orienta Eŭropo, kie Eo estis tro kunplektita kun la politiko kaj la ideologio, Eo verŝajne ankaŭ diskreditigis kaj malaktualigis kiel ‘komunisma afero’. Do, kulpigi la “eksteran mondon” pri la malsukceso de Eo do ne eblas. Ĉar la e-istoj fakte disponas nenion esencan, gravan, signifan kaj allogan, kio povus vekti la intereson de la “ekstera mondo”, ĉi tiu “ekstera mondo” sekve ankaŭ ne interesiĝas pri Eo. Karakterize por la e-istoj ŝajnas ankaŭ esti, ke ili ŝajne apenaŭ reale interesiĝas pri la gravaj temoj kaj aktualaj problemoj de la “ekstera mondo”, tiel ke ili ĝenerale restis nereflektitaj en iliaj kunvenoj okazintaj en la “verda geto”, kie oni limigis siajn mediokrajn diskutojn al internaj problemoj, al banalaĵoj kaj bagatelaĵoj kaj okupiĝante ĉefe pri si mem. Ŝajnas, ke la Eo-movado ne kutimas esprimi iun vidpunkton pri grava monda temo, ankaŭ ne pri homaj rajtoj, paco kaj milito, kvankam la Eo-movado konsideras tiujn temojn iusence kernaj, integraj, fundamentaj kaj

⁵⁷ Gazetaro pri Eo en Svislando vd. http://www.esperanto.de/ea/2008/ea2008_5_3.pdf.

⁵⁸ Kun la escepto de la libro ‘La Zamenhof-strato’ de R. Dobrzyński, kiun mi vidis en estona traduko en iu (granda, oficiala) librovendejo en Tallinn (Estonio), en januaro 2013, kiu tie estis aĉetebla kontraŭ rabatita prezo de 2,99 eŭroj.

principaj. Ŝajnas do, ke la e-istoj kutime evitas temojn, kiuj ne koncernas Eon. Ĉu pri tiu stranga indiferenteco de la e-istoj rilate al gravaj mondaj temoj kulpas nur la tradicia neŭtraleco de la Eo-movado, estas malfacile diri.⁵⁹ Ankaŭ la provo kaj klopodo enkonduki temojn, kiuj ne rilatas Eon, en la Eo-movadon, montriĝis malfacila afero. Tiu fatala kaj erara sinteno kaŭzis, ke la gravaj temoj kaj problemoj de la “ekstera mondo” restis nereflektitaj kaj netraktitaj de la Eo-publico kaj Eo-movado mem, eble kun kelkaj literaturaj esceptoj. Tial mankas ankaŭ grandparte la Eo-tradukoj de la moderna monda literaturo (ofte oni povas aŭdi la dubindan argumenton, ke traduki literaturajn verkojn al Eo ne necesas, ĉar ili jam ekzistas en la naciaj lingvoj kaj sekve ne estas bezonataj en Eo).

Kvankam la Eo-movado okazigis en la pasinteco kelkajn komunajn seminariojn kaj konferencojn kun aliaj NROj, serioza kaj daŭra kunlaboro de la Eo-movado kun aliaj reprezentantoj de la civila socio praktike ne okazis kaj ne okazas, inter alie pro tio, ke tiuj NROj ne interesiĝas pri Eo kaj ĉar la Eo-movado evidente ne emas kunlabori kun tiuj NROj.⁶⁰

10. Kiel longe Esperanto ne havos en iu ŝtato de la mondo la statuson de oficiale agnoskita (minoritata) lingvo aŭ alispecan esencan oficialan agnoskon fare de iu grava instanco, tiel longe ĝi ne povos ludi publikan rolon en (iu ajn ŝtato de) Eŭropo, UN ktp., pro la valida lingvopolitiko, kaj restos privata iniciato. Esperanto ankaŭ ne estas la lingvo de la “tutmondiĝo” (“globalizacio”). La enkonduko de Esperanto en la lernejojn ne dependas de la Esperanto-movado, do nek de UEA, nek de aliaj Esperanto-organizaĵoj, nek de unuopaj Esperanto-iniciatoj. La amasoj de lernantoj ankaŭ ne lernos libervole Esperanton, sed ili lernas certan lingvon nur, se ili aŭ estas devigitaj de la ŝtato lerni ĝin aŭ se ili sentas ‘devigan’ motivacion aŭ bezonon lerni certan lingvon, kiu estas bezonata por sia vivo.

Ŝajnas, ke la politikistoj de la ŝtatoj-membroj de EU kaj UN apogas la multlingvismon kiel dogmon kaj konsideras la anglan kiel realan universalan lingvon. Esperanto ludas nenian rolon, despli ke neniu politikisto persone pledas por la bezono aŭ dezirindeco de ‘artefarita’ lingvo, al kiu ĉia publika subteno ŝajne mankas.

Krom eble en iuj privataj konferencoj, kiuj estas organizitaj de e-istoj mem kaj subvenciitaj per mono de UN kaj EU, ĉefe por trakti lingvajn, esperantistajn kaj EU/UN-temojn kaj en kiuj Eo servas kiel traduklingvo (kio en principo estas pozitiva afero),⁶¹ Eo neniam povis, povas kaj povos ludi oficialan rolon en la Eŭropa Unio (EU) aŭ UN kaj tie okupi iun oficialan pozicion en ties lingvopiramido (aŭ lingvohierarkio), ekzemple kiel help- aŭ traduklingvon, tiom longe ke al ĝi mankas la oficiala agnosko aŭ oficiala statuso kiel konstitucia lingvo en iu ajn membro-ŝtato de EU kaj UN. Al Eo eĉ mankas la statuso kiel lingvo de minoritato. Agnoskitaj povas esti nur Eo-organizaĵoj kiel NROj, kun kiuj EU, UN au unuopaj ŝtataj instancoj ktp. eventuale pretas kunlabori sur certaj kampoj. Sekve, ĉar kiel lingvo Eo oficiale ne ekzistas, plej verŝajne ĝi ankaŭ ne povas ludi ian rolon kadre de la oficialaj EU-kaj UN-konceptoj pri lingvolernado, helptradukado, multlingvismo, edukado aŭ io alia, spite al la kredo de iuj tro optimismaj e-istoj, kiuj asertas, ke tio estas principe ebla. Antaŭvideble, ankaŭ en estonteco la agnosko de Eo kiel oficiala lingvo en iu ajn ŝtato de Eŭropo restos ege malverŝajna (eĉ en San Marino aŭ Vatikano), same la aldono de Eo al la oficialaj lingvoj de UN (kio estus vera atingo por Eo). Ĉu al la eŭropanoj nur mankas la politika volo por enkonduki aŭ adopti Eon sur la ebenaĵoj de EU kaj ties membro-ŝtatoj, kiel asertas iuj e-istoj kaj interlingvistoj, eble estas tro simpla kaj tro supraĵa klarigo, kiu ne kovras la tutan veron, ĉar la kialoj troviĝas pli profunde en la historio. Krom la politika volo flanke de eŭropaj kaj internaciaj politikistoj, mankas al Eo ankaŭ la kredinda objektiva kaj ĝenerale akceptita argumentaro, kiu estus necesa kaj *decida* por fari ĝin akceptebla en EU, UN ktp. (ekzemple analoge al la signifo de la latina lingvo, kiu daŭre estas vaste instruata kaj uzata en Eŭropo, kvankam ĝi ne estas oficiala lingvo de EU). La e-istoj ofte forgesas, ke Eo estas nur pure privata afero kaj ne disponas pri gravaj tradicio, apogo kaj lobio en Eŭropo (kvankam Eo kaj planlingvistiko ja estas esence eŭropaj fenomenoj). Se oni decidus enkonduki Eon, tiukaze eble ankaŭ aliaj intereso-grupoj (kiel la framasonoj, marksistoj, nudistoj aŭ rokmuzikistoj) insistus pri la deviga enkonduko de siaj ideoj kaj projektoj la lernejojn, kaj la katolika eklezio verŝajne komencus postuli la enkondukon de la romkatolikismo kiel ŝtatan religion (kion en Eŭropo oni volas ĝuste eviti), ktp. Oficiale, la ideo

⁵⁹ Ĉi tiun fenomenon de la indiferenteco pri eksteraj temoj kaj la fokusiteco al internaj problemoj praktike ilustras Eo-kongresoj, en kiuj prelegoj pri nee-istaj temoj kutime estas malbone vizitataj, ĉar la publiko ĝenerale ŝajnas preferi aranĝojn, kie oni traktas Eo-problemojn, eĉ se tie oni konstante ripetas kaj remaĉas la samajn malnovajn aferojn.

⁶⁰ Por plibonigi la kunlaboron kun NROj oni povus sugesti al UEA translokiĝi al Bruselo, Strasburgo aŭ Ĝenevo, kie troviĝas la oficejoj de multaj NROj, ankaŭ por esti fizike pli proksimaj de ili.

⁶¹ Ekzemple iuj konferencoj de EEU, UEA kaj iuj Landaj kaj Fakaj Asocioj aŭ la Nitobe-simpozioj (kiuj lastatempe bedaŭrinde ne plu okazis).

enkonduki iun ‘lingua franca’ en EU, eĉ se temas pri la angla lingvo, ne estas aktuala en la tagordo kaj tabua. Kiel konate, en EU validas la dogmo de la multlingvismo, ĉar la multlingveco de Eŭropo estas kaj restos konsiderata de la eŭropanoj kiel grava valoro en si mem, kiu estas ankaŭ integra faktoro de la eŭropa identeco.⁶² Eŭropo povas havi ĉi-rilate nur unu realan opcion: La multlingvismon.⁶³ Arteficiale trudita eŭropa identeco ne estas akceptebla de la eŭropanoj. Pro tio, ankaŭ la akcepteco de Esperanto en Eŭropo estas tre malfacila. Pro tio, la strebado de la e-istoj por konvinki aŭ persvadi eŭropajn politikistojn kaj funkciulojn de EU pri la utileco, bezono aŭ eĉ neceso de la enkonduko de Eo⁶⁴ ŝajnas esti dume sensenca, senespera kaj vana, despli ke neniu EU-instanco pledas por Eo aŭ pretas serioze konsideri la pledojn de la e-istoj (ĉiuj ĝisnunaj ‘lingvaj’ komisaroj malaprobe rilatis al Eo). Krom tio, oni povas supozi, ke la koncernaj instancoj de EU probable jam estas sufiĉe bone informitaj pri Eo kaj en principo konas la argumentaron de la e-istoj kaj do ne bezonas plian propagandan kampanjon flanke de la Eo-movado, despli se tiu kampanjo enhavas neobjektivajn, strangajn kaj stultajn ‘informojn’. La samaj principoj kaj reguloj cetere validas ĉe UN kaj Unesko (kie la sinteno al Eo eble estas iom pli favora) kaj ĉe la ŝtatoj mem (intger kiuj kelkaj tute favore rilatis/as al Eo). Konklude: Se la homaro (kaj la politiko) volintus adopti Eon kiel ‘universalan lingvon’, ĝi estus verŝajne jam delonge enkondukinta ĝin, eble eĉ sen la trudita fanatika propagando de la Eo-movado. Sed ĉar la premo, apogo, intereso, bezono kaj postulo flanke de la popoloj por enkonduki tian projekton mankis, ĝi ne estis enkondukita.

11. La interreto povos nur parte anstataŭi Esperanton kaj la Esperanto-movadon kaj ludi precipe kompletigan rolon (ekzemple sur la kampo de la informado). Ke dek- aŭ centimloj da homoj lernas Esperanto kun longdaŭra efiko, estas iluzio. Por povi plu ekzisti ne-virtuale, la Esperanto-movado dependos ankaŭ estonte de fizikaj kontaktoj (precipe de kongresoj). Sen tradiciaj formoj la Esperanto-movado diseriĝus kaj pereus. Pure virtuala Esperanto-movado perdus sian sencon, des pli ke Esperanto lingve ludas tro malfortan rolon en la reto, en kiu ekzistas tro malmultaj utiligeblaj interesaĵoj por esperantistoj; krom tio, en sociaj retoj tro malmultaj esperantistoj komunikas kun aliaj, kaj la kontaktoj en la interreto estas grandparte anonimaj, hazardaj, supraĵaj kaj vivas mallonge.

Ŝajnas, ke la e-istoj kredas, ke la interreto detruis tradiciajn organizajn strukturojn de la Eo-movado sed samtempe kredas, ke la interreto savos Eon.

Kiel montras pluraj kazoj kaj ekzemploj, ŝajnas ke la rolo, utilo kaj potencialo de la interreto por la akirado de novaj materiaj kaj nemateriaj (t.e. homaj kaj kulturaj) resursoj por Eo estas treege supertaksitaj kaj limigitaj, kaj la investado de relative altaj monsumoj en diversajn Eo-retprojektojn estis/as verŝajne grandparte vana. Ŝajnas, ke per la klopodoj de la interreto la dezirataj rezultoj kaj efikoj kiel la renovigo de la Eo-movado kaj kreskigo de la membro-nombroj ĝis nun ne okazis kaj verŝajne ankaŭ estonte ne okazos (male, la membro-nombroj en la tradiciaj Eo-organizaĵoj stagnas aŭ eĉ falas, malgraŭ la interreto), ĉar la kaŭzo(j) situas en la Eo-movado mem. Iom dratse kaj ĝenerale dirite: En la pasintaj jaroj eĉ unu nova e-isto ne aperis, kiu povus transpreni respondecojn en la tradiciaj Eo-organizaĵoj (plej drasta la situacio estas en UEA, kie de jardekoj pli malpli la samaj konataj funkciuloj sinsekvas en estraraj oficoj). Per aliaj vortoj: La propagandaj retujoj, per kiuj la Eo-movado celas allogi kaj varbi novulojn, tute ne sufiĉas por daŭre efika gajnado de novaj realaj e-istoj (mi ne parolas pri pseŭdo-e-istoj de la tipo Esperantotur k.s.). La imago de certaj Eo-propagandistoj, ke pere de la interreto eblas pli facile atingi la tutan homaron ol en la antaŭ-interreta epoko, estas teorie eble prava, sed en la praktiko tamen tro naŭva kaj trompa. Kvankam miliardoj da uzantoj konstante cirkuladas kaj vagadas en la virtuala mondo de la interreto por serĉi ion interesan kaj utilan, por propagandi siajn ideojn aŭ postlasi siajn opiniojn kaj mesaĝojn, pri kiuj ili esperas, ke aliaj uzantoj ilin rimarkos kaj legos, unue estas nur relative malmultaj e-istoj, kiuj faras tion, due nur relative malmultaj uzantoj intence trafas Eo-retpaĝojn por serioze interesiĝi pri Eo aŭ por aliĝi al la Eo-movado. La lojaleco en la interreto estas ĝenerale tre supraĵa kaj fragila kaj daŭras kutime nur tre mallonge. La pacienco de la uzantoj por resti pli longe sur unu konkreta retpaĝo estas tre malgranda kaj kutime daŭras ne pli longe ol kelkaj minutoj aŭ sekundoj. Ĉi tiu mallonga vizito-tempo estas decida por la uzantoj ĉu resti pli longe sur la elektitaj paĝo(j) kaj ĉu serioze ekinteresiĝi pri la prezentita temo. Okazas, ke kiel svarmoj la uzantoj vizitegas iun konkretan retpaĝon, se sur ĝi aperas iu sensacia novaĵo (ekzemple skandalo de

⁶² En tiu koncepto estas klare, ke ne ĉiuj lingvoj povas esti samnivele traktataj kaj uzataj en la praktiko, kvankam oni almenaŭ klopodas ne intence diskriminacii iun lingvon (kiel iuj e-istoj riproĉas al EU).

⁶³ Vd. ekzemple: Christoph Pan, Beate Sibylle Pfeil: Die Volksgruppen in Europa. Ein Handbuch. Ethnos 56. Wien 2000.

⁶⁴ Kiel sugestis ekzemple prof. Bociort (2007), kiu opinias, ke oni devas “konvinki politikistojn (...), ke la celoj de la Eo-movado kongruas kun la celoj de la internacia demokratia koncepto”.

Paris Hilton, elekto de nova nobelpremiito, balotoj en Usono, eŭrokrizo en Grekio, nova milito en Israelo, sensacia goalo en futbalo aŭ fiaskinta EU-pintkonferenco), tiel ke la komputiloj preskaŭ krevas, por svarme forlasi ĝin denove kaj perdi la intereson, kiam la aktualaĵo pasis. Kompare kun aliaj, la Eo-movado certe havas nenian similan aktualan sensacion por mesaĝi, tial uzantoj ne svarme vizitas Eo-retpaĝojn (kiam Fidel Castro siatempe proklamis sin “soldato de Esperanto“, tiu novaĵo ankaŭ ne skuis la mondon, kaj la katolika homaro ne amase lernas Eon, kvankam la papo en Romo diras dufoje jare siajn salutvortojn en Eo).⁶⁵ Tiel funkcias la merkataka logiko en la interreto (vd. la koncernan fakliteraturon). Supozeble ekzistas retpaĝoj, ekzemple pri Elvis Presley, Beatles, Rolling Stones, kancero kaj aidoso, usona politiko, nacisocialismo, indiĝenaj popoloj en centra Ameriko, sovaĝaj bestoj en Afriko, virinoj en la araba mondo, milito en Sirio aŭ revolucio en Egiptio, kiujn vizitas miloj aŭ milionoj da homoj, dum la retpaĝoj de la Eo-movado (ekzemple pri denaskismo, afrika agado, UEA, Civito aŭ SAT) estas multoble malpli ofte frekventataj. La teknikaj statistikoj, kiujn la interret-provadjeroj provizas al la retestroj kaj klientoj kaj kiuj indikas milojn da vizitoj de iuj Eo-retpaĝoj, donas neniun realan informon pri la kvalito de la koncernaj uzantoj kaj pri ilia reala interesiĝo pri Eo, sed precipe nutras la iluziojn de la dubinda, blufa kaj fanfarona Eo-propagando, sed evidente apenaŭ generas novajn realajn esperantistojn, asociajn membrecojn aŭ gazet-abonojn.⁶⁶

La ĉefajn amaskontaktojn en la mondo nuntempe absorbas vaste utiligataj sociaj retoj kiel Fejsbuko, Tvitero, JuTubo k.a., kiuj kunigas pli ol 2 miliardoj da uzantoj (ĉi tiu cifero verŝajne jam estas eksa). La mobilizado de homoj per Esperanto per tiuj medioj ĝis nun ne okazis. En tiu giganta senlima universo de virtualaj informoj kaj kontaktoj la izolitaj, nekonataj kaj privataj Eo-retportaloj komplete perdiĝas kaj havas neniun veran ŝancon esti reale konsiderataj kaj utiligataj, despli ke ili estas grandparte seninteresaj kaj sensubstancaj. Lige kun tio alia problemo estas, ke oni tute ne atingas la publikon, kiun oni celas atingi, eĉ ne per la teknike plej perfekte faritaj retpaĝoj (ekzemple en Afriko, Azio kaj Latinameriko, kie multaj homoj ne havas aliron al la interreto). Kaj la e-istojn mem en Eŭropo kaj Nordameriko, kiuj plejparte utiligas la interreton, mem la uzado de tiuj propagandaj retportaloj ne tro interesas, ĉar krom kelkaj informoj kaj dubindaj komentoj ili enhavas nenion interesan aŭ utilan, eĉ ne reklamon. Esperanta Vikipedio estas malproksima de scienca (aŭ faka) utiligeblo kaj la traduka kvalito de Guglo estas tro malbona (sed tio ne malhelpas, ke tiuj projektoj estas senkritike laŭdataj kaj propagandataj de la UEA-estraro kaj de aliaj⁶⁷ kiel epokfaraj ktp., ĉar ili havas Eo-version⁶⁸). Krom kelkaj vere inovaciaj retprojektoj, kiuj reale kreis novajn plusvalorojn kaj sukcese implementis la novajn teknologiojn (ekzemple la elektronika librokatalogo de UEA, la enretigo de NPIV sub vortaro.net, Libera Folio, TROVANTO kaj la rete disponeblaj skanitaj Eo-revuoj de la viena nacia biblioteko), la plimulto de la ceteraj retprojektoj de la Eo-movado daŭre aplikas malnovtipajn metodojn. Ankaŭ la interretaj diskutforumoj ne superas la kompare primitivan nivelon de banala kaj efemera ĉat-babilado, kiun ĉiu serioza homo rajtas eviti kaj forgesi. Granda problemo de la interreta laboro estas ankaŭ, ke la retpaĝoj rapide malaktualiĝas kaj ke mankas sufiĉaj (homaj kaj monaj) resursoj kaj kapacitoj por ilin konstante renovigadi, aktualigadi kaj redaktadi. La datena rubaĵo, kiun tiuj neaktualigitaj retpaĝoj ofte postlasas, estas sufiĉe ĉagrena sperto por la uzantoj, kiuj serĉas ion esencan kaj aktualan. Sed la konstanta aktualigado povas esti temporaba kaj multekosta ekzerco por retestroj kaj sponsoroj, kiuj devas funkciigi kaj financi tiujn projektojn, se ili devas esti farataj profesie. Ankaŭ tiun ĉi aspekton la responsuloj de retprojektoj subtaksis.

Sendube, la komputila kaj la interreta teknologioj, kiuj apartenas al la plej geniaj kaj revoluciaj inventoj kaj atingoj de la homaro, povas efike helpi kontaktojn, subteni aktivecojn kaj rapide akceli la interŝanĝon de informoj, en neniam antaŭe konata maniero. Sed ili havas ankaŭ siajn limojn, sian propran logikon kaj siajn malavantaĝojn, kiuj povas havi rektajn pozitivajn aŭ negativajn sekvojn por la (laboro kaj psiko de la) homoj kaj kiujn oni devas koni, se oni volas sukcese labori per tiuj rimedoj. Fakte, nek la interreto mem, nek la ŝanĝiĝinta rilat- kaj komunikad-kulturo en si mem, kiun la interreto kaŭzis (kaj kio estas kutima afero kiam la teknologioj ŝanĝiĝas), estas la ĉefa problemo, sed la

⁶⁵. Certan valoron de sensacia novaĵo eble havis la komuniko pri la perejo de la franca Eo-akademiano F. Simmonet en incendio, kiu aperis en loka franca gazeto.

⁶⁶ Tia iluzio estas ekzemple lernu.net, pri kiu Tonkin fieras, ke oni registris la centmilan membriĝon. Sed kie estas tiuj centmil novaj ‘e-istoj’? Alia kurioza afero estas la situacio de la Eo-lernado kaj -reklamado en Hungario (vd. <http://www.liberafolio.org/2013/esperanto-reklamo-1-7-milion-foje-dum-1-jaro-en-hungario>).

⁶⁷ Vd. *La Ondo de Esperanto* 1/2013.

⁶⁸ Grotaska kazo lige kun la gugla tradukmaŝino estis iu ‘oficiala’ tradukaĵo, kiun la israela UEA-estraro Amri Wandel, kiu plej laŭte propagandis la guglan tradukmaŝinon, faris en 2011 lige kun la forpaso de Josi Ŝemer, el la hebrea lingvo al Eo, uzante la guglan tradukilon, kaj publikigis ĝin en interreto. La traduko montriĝis tiom fuŝa kaj mizera, tiel ke la aŭtoro devis, post admono, retiri kaj redakte korekti ĝin ‘mane’ por esti publikigebla. Pozitive ĉe Vikipedio estas, ke ĝi provizas Eo-terminojn, kiujn ne ekzistas en PIV.

malkapablo de la Eo-movado adapti sin al tiuj profundaj kulturaj kaj strukturaj ŝanĝoj por efike utiligi la novajn teknologiojn por la propra avantaĝo, kaj por krei novajn plusvalorojn.⁶⁹ Eĉ se multaj e-istoj aktive utiligas (konsumas) la interreton, tio ne signifas, ke Eo estas multe utiligita kaj savita. Kredi, ke la interreto anstataŭas la tradiciajn produktojn, estas eraro (vd. la ekzemplojn de la anstataŭigado de paperaj gazetoj per retaj gazetoj, presitaj libroj per elektronikaj libroj k.s.). La problemo estas, ke la plimulto de Eo-organizaĵoj tute ne disponas strategion aŭ vizion perinterretan, ĉar mankas la ideoj, fantazio, kapabloj, talentoj, fakaj konoj, spertoj, fakuloj kaj mono. Tiel ŝajnas, ke en la “virtuala” mondo la e-istoj ripetas en principo la samajn erarojn, kiujn ili jam faris en la antaŭ-interreta epoko. Do, la interreto ne povos anstataŭi la malnovan movadon, kies forteco esence konsistis el fizikaj elementoj (membroj, kluboj, gazetoj kaj libroj, kongresoj, prelegoj, rektaj interhomaj kontaktoj, vojaĝoj, ktp.).

Alia heredaĵo de la malnova pensmaniero estas, ke oni hezitas publikigi interesajn artikolojn en la interreto kaj preferas presi ilin en izolitaj fakrevuoj, kiuj estas kutime malfacile akireblaj, se oni ne abonas ilin. Aliflanke, multaj interesaj publikaĵoj aperintaj en interreto mankas en bibliografioj ktp.⁷⁰ Do, nur post profunda kaj serioza analizo de tiuj procezoj kaj problemoj ekzistos la senco plani kaj krei novajn kaj multekostajn retportalojn, kiuj estas promesplenaj kaj povas garantii certagradan longdaŭran efikon. Anstataŭ vane investi grandajn sumojn en novajn retprojektojn, kies utilo kaj kvalito estas dubindaj kaj kies rezultoj necertaj, la Eo-movado prefere unuavice plibonigu la kvaliton de sia informado, interna kaj ekstera, per la interreto. Poste oni pripensu, kiaj enhavoj kaj servoj povus esti utilaj por la uzado de Eo kaj por e-istoj, malnovaj kaj novaj. Novuloj aŭtomate aperos, se ili malkovras ion interesan kaj utilan. Malgraŭ ĉiuj problemoj tamen ŝajnas, ke la bona volo en la Eo-movado ja ekzistas, sed ial oni ne kapablas efektiviĝi ĝin, tiel ke aperu bonaj rezultoj kaj novaj realaj sukcesoj per kaj sen la interreto.

12. Pri la fiaskintaj celoj de la Esperanto-movado en la “ekstera mondo” kaj la mizero (aŭ krizo) de Esperanto kulpas ĉefe la esperantistoj mem, kiuj maltrafis la okazon por levi Esperanton sur pli altan nivelon aŭ ebonon de la aplikado. La aktivecoj de la Esperanto-movado baziĝis ĝis nun ĉefe sur propagando kaj libertempo anstataŭ serioza substanco kaj longdaŭra profesia laboro. El tiu situacio la esperantistoj faris neniujn aŭ nur malĝustajn konkludojn.

Povas esti, ke, kiel la e-istoj kredas, aliaj kulpas pro la fiasko de Eo.

Do, ne la angla lingvo aŭ Usono aŭ la kapitalismo aŭ la liberismo aŭ la interreto nek la “ekstera mondo” nek la idistoj kulpas pri la fiasko de Esperanto kiel “mondlingvo”, sed unuavice kulpas la fatalaj miskalkuloj, fuŝoj kaj eraroj de la Eo-movado, do pri la mizero de Eo kulpas la e-istoj mem. Kulpas ilia ideologieca, naiva kaj unuflanka-subjektiva traktado de la aferoj, ilia fanfarona kaj blufa, ĉarlatana kaj mensoga Eo-propagando, ilia neobjektiva informado pri Eo, ilia nerealista perceptado de la “ekstera mondo”, al kiu ili prezentas Eon kiel ion “superan”, “genian” kaj “nepre necesan”, kvankam Eo estas vaste ignorata de la homaro kaj ĝia stato grandparte mizera kaj senespera. Kulpas la sektemaj, fundamentalismaj, radikalismaj, ekstremismaj, alternativismaj kaj utopiismaj trajtoj de la Eo-movado, kulpas la malprofesieco, la malkompetenteco, la provizoreco kaj la neefikeco de la Eo-agado, la banaleco kaj stulteco de la diskutoj, la blinda (kaj vana) entuziasmo, la ridindeco kaj abarteco de la Eo-propagandistoj kaj, kiel dirite, la fatalaj eraroj faritaj de la Eo-movado en la pasinteco. Ĉio tio kondukis al misaj pritaksoj, falsaj konkludoj kaj eraraj pozicioj rilate la defendadon de la “sankta afero”, al la bizara supertaksado de ĝia signifo kaj al la groteska idealigo kaj nekritika traktado de la propraj aferoj, kaj finfine al la nekredindeco de la asertoj kaj argumentoj de la Eo-movado ĉe la “ekstera mondo” kaj al ĥimera kaj fantoma bildo de Eo mem. Pro tiuj kaŭzoj kaj problemoj suferas praktike ĉiuj Eo-organizaĵoj kaj ĉiuj seriozaj e-istoj, kiuj vane baraktis/as kontraŭ la idiotismo de la Eo-propagando, gvidita grandparte de malkompetentuloj, stranguloj kaj stultuloj, kies menso ofte ŝajnas esti programita kontraŭ la racio. La baza problemo de la Eo-movado estas, ke ĝi servas kiel ideala platformo por la agado de plej diversaj idiotoj kaj kretenoj, kiuj mem ne rimarkas, ke ili preskaŭ totale ruinigas en si mem seriozan projekton per sia abvoja maniero trakti kaj vidi la aferojn. La longdaŭraj regado kaj kontrolado de la Eo-movado fare de la Eo-fundamentalistoj kaj de la samaj malnovaj amikaroj, koterioj kaj ties lakeoj,⁷¹ kiuj dominas la diskutojn kaj decidojn en estraroj,

⁶⁹ Ekzemple pri la nova retujo de UEA ‘respondecas’ UEA-funkciuloj, kiuj ne vere interesiĝas kaj praktike ne fakas pri la interreta teknologio kaj kies ĵurnalisma kompetento estas limigita.

⁷⁰ Retpaĝoj ofte malaperas (kaj kun ili ankaŭ iuj dokumentoj, kiuj en si mem estus tute utiligeblaj kaj valoraj). Pro tio estas malfacile inkluzivi tiajn materialojn en bibliografioj, pro kio iuj bibliografiantoj simple rezignas.

⁷¹ Karakterize por tiuj koterioj estas, ke ili ne nur konstante flatas, laŭdas, aplaŭdas, dankas, mencias, invitas kaj referencas unu la aliajn, sendepende de la (mal)signifo kaj (mal)valoro de iliaj diroj kaj faroj. Ili ankaŭ strebas al la plena kontrolado de

komitatoj kaj komisionoj ekde jardekoj, per sia praktika pasiveco kaj kretena, infaneca kaj sensenca diskutado blokas kaj malhelpas la spiritan renoviĝon de la Eo-movado, kiun ĝi tiom bezonus. La ‘tradicia’ sinteno kaj pensmaniero de tiuj funkciuloj, kiuj ne nur neniam reale reanalizis la verecon, aktualecon kaj taŭgecon de siaj propraj konvinkoj, opinioj kaj vidpunktoj, kiujn ili rigide defendadis dum la tuta vivo, iliaj rigida kaj sistema rifuzemo rilate al la kritiko, opinioj kaj ideoj esprimitaj de aliaj, kiuj ne kongruas kun la propraj, kaŭzis, ke la potenciale interesita publiko estis forpuŝita kaj definitive perdita por Eo; ilia malkapablo reformi kaj modernigi la Eo-movadon kaj solvi ĝiajn problemojn, kvankam ili kelkfoje eĉ parolis kaj skribis pri la neceso de ŝanĝoj kaj reformoj, kondukis Eon al gravega stagnado kaj profunda ekzista krizo, eĉ en la sakstraton kaj en dilemon, verŝajne en la abismon sen reala ŝanco por eliro. La problemoj estas, ke la regantaj movadaj klikoj, al kiuj naiveco, hipokriteco, malhonesteco kaj ciniko ne estas fremdaj, ne nur vetis je la malĝustaj politikaj partneroj,⁷² sed ankaŭ ne havis taŭgajn ideojn por alternativa strategio je la dispono por renkonti la defiojn de la 21a jarcento krom la reproduktado de foruzitaj receptoj de la ‘malnova vino en novaj tuboj’. La vero estas, ke tiuj klikoj nur ŝajnis seriozecon, sed ili baze neglektis la problemojn de la afero, kies solvado tute ne interesis ilin, ĉar ili sciis, ke ĝi ne estas solvebla. Se temis pri konkretaj temoj kaj solvendaj problemoj, ili ne sciis kion fari, prezentis iun nebulan ideon, pri kiu post la kongreso neniu plu parolis, aŭ silentis, malaperis, kabeis. Post kiam ili vane vetis je la komunistoj, kaj je Unesko, iuj ankaŭ je EU, kiuj praktike nenion povis fari por Eo, ili vetis je la interreto, aŭ eble sekrete je Soros (la “plej fia kapitalisto de la mondo”, kiu tamen estas konata kiel sponsoro de noblaj projektoj), sed ankaŭ tio montriĝis nur iluzio. Oni povas nur esperi, ke tiuj fiaskintaj funkciuloj baldaŭ forlasos la Eo-scenon.⁷³ Anstataŭ al la “fina venko” ili kondukis Eon al la fina velko. Eĉ pli katastrofe: Dum jardekoj tiuj ‘gvidantoj’ de la Eo-movado nutris la iluziojn de miloj de e-istoj per belaj paroladoj, kiuj kiel en religia sekto sincere kredis iliajn vortojn kaj frazojn kaj ne rimarkis, ke ili estis trompitaĵoj. Sed ĉar la novaj aŭ pli junaj e-istoj ofte ripetis esence la samtipajn argumentojn pri Eo, kiujn jam la malnovaj generacioj disvastigis, ekzistas nur malgranda espero, ke io ŝanĝiĝos aŭ pliboniĝos en la tradicia ‘mentaleco’ de la e-istoj, inter kiuj tamen troviĝas ankaŭ kelkaj, kiuj perdis la iluziojn kaj komprenis, ke la revo estas elrevita kaj la lingva eksperimento finita.⁷⁴

Resume: Ĝis nun ni kritike traktis kaj analizis 12 punktojn, kiuj ŝajnas esti centraj simboloj por konsistigi la ‘filozofion’ aŭ ‘teorion’ aŭ ‘doktrinion’ aŭ ideologion de Esperanto kaj kiuj do estas, implicite aŭ eksplicite, konsidereblaj kiel integraj teoriaj eroj, funkciiloj, apogiloj aŭ pilieroj de tiu filozofio, aŭ ‘teorio’, aŭ ‘doktrino’ aŭ ideologio: 1. Esperantismo (kiel difinita en 1905) aŭ “interna ideo” (sed ne homaranismo de Zamenhof kaj juddevenaj konsideroj), 2. Facila lingvo, 3. Idealismo, alternativismo kaj utopiismo, 4. Kritiko de la (hegemonio de la) angla lingvo, 5. Ĉefe maldekstra politika orientiĝo, 6. Valoroj de humanismo, pacismo kaj homaj rajtoj, 7. Neŭtraleco, 8. Interlingvistiko, 9. Komplikaj rilatoj kun la “ekstera mondo” kiel amiko kaj malamiko, 10. Strebo al la oficiala statuso kiel help- aŭ laborlingvo en mondaj organizaĵoj, 11. Interreto (prefere ol printmedioj) kiel rimedo por disvastigi la aferon, 12. Kredo ke pri la malsukceso de Eo kulpas ne la e-istoj sed aliaj. Laŭ nia kritiko, la signifo de la menciitaj trajtoj estis senlime troigitaj de la esperantistoj por karakterizi kaj propagandi la Esperanto-projekton, tiel ke ili fariĝis centraj punktoj de la t.n. Esperanto-mitologio,⁷⁵ kaj eĉ pli malbone - perdis la kredindecon ĉe la “ekstera mondo” kaj eĉ ĉe parto de la e-istaro mem, kies nombro reduktiĝas pli kaj pli.

Je la fino, ni volas kiel 13an punkton ankoraŭ aldoni la konsideron, ke Esperanto verŝajne malaperos, se la e-istoj ne kapablos kaj ne sukcesos renovigi ĝin.

---

la Eo-movado, kiun ili parte utiligas ankaŭ kiel platformon por siaj privataj kaj profesiaj celoj. En principo ĉiuj gravaj pozicioj, premioj kaj honoraj titoloj estas disdonitaj inter la anoj de tiuj koterioj. Eĉ por gravaj funkcioj la konvenaj kronprincoj estas jam sufiĉe frue anticipe trovitaj en la sama medio kaj staras je la dispono por la ‘elekto’ (ĝenerala publika diskuto kutime ne okazas, sed nur formala aprobo fare de la sama koterio mem), por ebligi al la malnovaj gvidantoj daŭre okupi la povon en la Eo-movado.

⁷² Alude al iu eldiro de H. Tonkin en iu intervjuo publikigita en la festlibro je lia honoro en 2010.

⁷³ La ĉefajn personojn, kiujn la aŭtoro de la hipotezoj konsideras kulpaj kaj respondecaj kaj kiuj devus laŭ li nun forlasi tiun scenon, vd. sub <http://www.liberafolio.org/2012/la-hanoja-kongresa-rezolucio#1344270720>.

⁷⁴ Sur la relanĉita retpaĝaro de uea.org oni legas esence la saman malnovan propagandan blufan fatrason, kiun oni legis ankaŭ en la malnovaj finvenkismaj informilaroj. Ŝajnas, ke UEA ignoris la kritikon aŭ nenion lernis el ĝi.

⁷⁵ Pri la Eo-“mitologio” jam okupiĝis en simpla priskriba formo sed populara kaj trafa maniero M. Sikosek en la libro Esperanto sen mitoj.

13. Esperanto malaperos se ĝi ne sukcesos kvazaŭ reinventi sin sur nova fundamento, kiu ne estos ideologia, propagandisma kaj hobiisma, sed kiu estos praktika kaj profesie aplika. Por Esperanto estus pli bone, se ĝi estus 'surmerkatigita' sen esperantistoj kaj interlingvistoj.

Povas esti, ke, kiel la e-istoj kredas, iam en la estonteco Eo aŭ alia planlingvo venkos kaj estos enkondukita mondscale.

Pri la krizo kaj degenero de la Eo-movado kaj la ŝrumpado de asociaj membraroj estis jam diversokaze faritaj provoj klarigi la fenomenon. Ĉio menciita estis en principo pli malpli trafa kaj prava, kvankam eble ne komplete kaj iom supraĵe kaj precipe nesufiĉe honeste traktita kaj ne ĝisfine pripensita kaj analizita. Ŝajnas, ke la e-istojn malgraŭ ĉia pseŭdo-optimismo ĉirkaŭas tre malagrabla sento de krizega situacio, kiun ili evidente ankoraŭ ne pretas honesti konfesi kaj eltiri el ĝi la ĝustajn kaj necesajn konkludojn.

Mi ne pretendas liveri plenan analizon de la fenomenoj kaj problemaro, pro kiuj Eo suferas. Oni povus fari longegan konkludan analizon, sed resume oni povas limigi la konsiderojn al la sekvantaj konstatoj kaj asertoj pri la faktoroj, kiuj kaŭzis kaj influis la krizon kaj degeneron de Eo.

Kun la krizo kaj degenero de Eo koincidis la malapero de la 'malnova mondo' – fakte estas inverse (en tio la *falo de la komunismaj reĝimoj*, la fino de la Malvarma Milito, la malfermo de la landlimoj kaj la globala venko de la borsa kapitalismo (kiu ŝajne fajfas pri socialaj valoroj) ludis centran rolon.⁷⁶ En tiu unika historia procezo Eo evidente perdis sian signifon, sian pozicion, ĉar ĝi ne plu estis bezonata kaj utila por la politika propagando kaj por la turismo en orienta Eŭropo, kiu liberiĝis de la politika kaj socia kontrolado fare de la komunistoj, kiuj totale ruinigis tiujn landojn, politike, ekonomie, socie-morale. La landaj Eo-asocioj perdis la subvenciojn de la ŝtato, fariĝis privataj organizaĵoj, pri kiuj preskaŭ neniu plu volis serioze okupiĝi, kaj rapide disfalis. Eĉ kiel hobia Eo perdis sian signifon, ĉar la homoj en la iamaj socialismaj landoj ne plu havis tempon okupiĝi pri Eo kaj iom post iom perdis la intereson pri ĝi, ĉar ili devis okupiĝi pri aliaj vivekziste pli esencaj taskoj. Pri la eventuala politika-ideologia diskreditiĝo de Eo ni parolis supre. Tiel okazis, ke kun la komunisma sistemo ankaŭ la Eo-movado estis preskaŭ tute forbalaita. Sed ankaŭ en okcidenta Eŭropo kaj aliloke en la mondo oni opiniis, ke Eo definitive ne povas ludi la rolon, kiun iam ĝi celis ludi.⁷⁷ Por la ekonomio, komerco kaj scienco/tekniko Eo havis nenian signifon, kaj la Eo-kulturo troviĝis en mizera stato. Nenie en la mondo Eo havis la statuson kiel lingvo, nenie Eo estis oficialigita (eble kun iuj sensignifaj esceptoj). Do, Eo fariĝis speco de ĥimero, aŭ fantomo, bela memoraĵo el pasintaj tempoj, pri kiu la novaj generacioj nenion plu scias. Tio estas ne nur seniluziiga, sed katastrofa rezulto post 125 jaroj da propagando por Eo. Pro la *manko de materia kaj kultura substanco* Eo, kiu esence restis limigita al siaj funkciadoj jen kiel bela niĉa hobia de simplaj naivaj libertempo-revuloj (precipe en Okcidento), jen kiel taŭga rimedo cinike uzita de senskrupulaj ruzaj kaj hipokritaj oportunistoj kaj ĉarlatanoj por profesiaj celoj por fari dubindan politikan propagandon (precipe en Oriento) – ambaŭ flankoj ruinigis Eon –, fariĝis seninteresa kaj malgrava muzea objekto kaj perdis siajn iamajn allogon, aktualecon kaj politikan apogon. Nek la argumento pri la lernfacileco de Eo povis ankoraŭ helpi al ĝia saviĝo, nek la dubinda certigo, ke la enkonduko de 'neŭtrala' internacia planlingvo solvos la 'lingvan problemon' en la mondo aŭ entute plibonigos la mondon, konvinkis la 'homaron' kaj la politikistojn pri la neceso enkonduki tian lingvon. Tiaj asertoj estis nuraj fabeloj, same kiel la dubindaj diraĵoj kaj skribaĵoj pri paco, amikeco kaj amo, estis nuraj fabeloj de iuj ĉarlatanoj kaj propagandistoj, ekzistantaj praktike en ĉiuj landoj kie ekzistas e-istoj, kiujn kredis kaj rakontis nur la e-istoj, kies senlima fantazio kaj kies iluzioj per tia kredo estis nutritaj.

Tiu drastega kaj tragika signifoperdo sendube havis fatalajn sekvojn por la internacia utiligo de Eo. La internaciajn rilatojn pli efike efektivigas kaj priservas la naciaj lingvoj, antaŭ ĉio la *angla lingvo*, kiu kvazaŭ venkis kiel universala 'lingua franca', fakte jam delonge (oni ofte forgesas la fakton, ke jam en la tempo de Volapük la angla lingvo ludis internacie elstaran rolon). Post 1989/90, kiu praktike povas

---

⁷⁶ Ĉi tie mi ne diskutas, ĉu la kapitalismo estas bona aŭ ne. Cetere iam iu soveta e-isto, se mi bone memoras Podkaminer, klopodis pruvi, ke en la kapitalismo Eo ludas malpli grandan rolon ol en la socialismo kaj ke ĝi povas havi favorajn perspektivojn nur en la socialismo. Povas esti ke ankoraŭ aliaj faktoroj malfortigis Eon, ekzemple la krizo de diversaj tradiciaj sociaj, politikaj kaj religiaj movadoj (kvankam en 2000-10 la membraro de la katolika eklezio kreskis tutmonde je 20%), la perdo de la kredo en ideologiojn, la ŝanĝiĝoj en la vivkutimoj kaj pensmaniero de la socio ktp., ĉar ĉio tio altgrade subfosis la valorojn, kiuj validis dum longa tempo en la 'malnova mondo' kaj je kiuj ankaŭ multaj e-istoj kredis. La nova rolo de la angla lingvo estis traktita jam supre.

⁷⁷ La Eo-elsendoj de Svisa Radio Internacia estis abolitaj en 1992 ĝuste kun la argumento de la responsuloj de la radiostacio (kiel obeantoj de la svisa registaro), ke la angla lingvo transprenis la rolon, kiun Eo volis ludi. Ĉe Pola Radio funkciis verŝajne similaj pensstrukturoj flanke de la gvidantaro, kvakam la nuligo de la polaj Eo-elsendoj estis longe prokrastita kaj fariĝis aktuala nur post la aliĝo de PL al EU. La radiostacioj en Havano kaj Pekino daŭre misuzas Eon por politika propagando kaj tiel do faras al Eo tre malutilan servon (kvankam la e-istoj ĝenerale erare kredas la malon).

esti konsiderata kiel la jaro de la morto de Esperanto (kvankam Eo ŝajne estas senmorta), la angla lingvo ricevis, inter alie pro la enkonduko de la *interreto*, kiu estis inventita kaj evoluigita en Usono,⁷⁸ tutmonde novan grandan puŝon antaŭen (intertempe la angla lingvo nombras minimume 1,5 miliardojn da uzantoj ĉe 375 milionoj da denaskaj parolantoj). Laŭ tiuj ciferoj la angla lingvo estas la plej multe parolata lingvo en la mondo.⁷⁹

Certe, la *manko de la politika volo* ludis ian rolon por la nedezirindeco kaj fiasko de Eo kiel 'mondlingvo', sed sen pliaj klarigoj tiu argumento estas tro supra kaj ne sufiĉas. La e-istoj ofte forgesas, ke la enkonduko de planlingvo neniam estis serioze debatita kaj restis senŝanca, malgraŭ iuj esperodonaĵoj (sed efemeraj) rezolucioj en Ligo de Nacioj kaj Unesko, kiuj devis stimuli la politikan interesiĝon de la membro-ŝtatoj kaj nutris la troan optimismon de la e-istoj. Malgraŭ tiuj rezolucioj, neniu serioza politika forto en la mondo iam ajn reale interesiĝis kaj okupiĝis pri la enkonduko de planlingvo, eble kun la escepto de portempa provizora, eksperimenta kaj fakultativa lerneja instruado. Montriĝis, ke la amasoj ne profitis la lernadon de Eo, ĉar ili konsideris ĝin ne sufiĉe universale disvastiĝinta (ĉi tiu punkto eble estas la plej esenca, plej objektiva kaj plej vera el ĉiuj problemoj de Eo). Kutime la homoj respondis al la demando pri Eo: "Bela ideo, sed la angla venkis". La politikistoj hezitis aŭ rifuzis fari konkretajn decidojn favore al Eo, kvankam ekzistis kelkaj amikoj de la ideo. Por la enkonduko de Eo mankis la ĝenerala *desuba* premo kaj apogo de la popoloj mem por pravigi ĝian enkondukon per *desupra* decido aŭ post demokratia baloto. Tiel, la diskuto pri Eo kaj la Eo-agado restis ne nur altgrade efemera, sed ankaŭ limigita precipe al privataj NRO-cirkloj kaj iniciatoj de e-istoj, laŭ sia graveco eĉ ne kompareblaj kun tiuj kun NROj, kiuj okupiĝas pri verdismo kaj ekologio, samseksemo, virinaj rajtoj k.s., ĉar tiuj kampoj estas esencaj kaj altrange aktualaj politikaj postuloj.⁸⁰

Estas do klare, ke ne eblas ĉefe kulpigi la francojn, britojn aŭ usonanojn, al kiuj la e-istoj volonte riproĉas la praktikadon de "lingva hegemonio" aŭ "lingva imperiismo" per siaj nacilingvoj, kaj ke ili evitis, malhelpis kaj finfine faligis la enkondukon de planlingvo, konkrete: Eo. Ankaŭ la ĉinoj, rusoj, vjetnamanoj, irananoj, araboj, kubanoj ktp. (kiujn la e-istoj konsideras mem viktimoj de la okcidenta koloniismo kaj iusence la 'naturaj' aliancanoj de la Eo-movado) ne enkondukis Eon en siajn lernejajn programojn. La fakto estas, ke ĉie en la mondo mankis la premisoj kaj kondiĉoj, la interesiĝo, la akcepteco kaj la deziro por enkonduki kaj adopti planlingvon, eĉ ĉe la 'lingve' laŭdire plej subpremitaj popoloj. Samtempe, la Eo-movado mem simple restis tro malforta kaj tro malsignifa por atingi decidojn pri pli vasta enkonduko de Eo. Tiel, la tuta projekto restis iluzio de la e-istoj kaj ties simpatiantoj. Por aparteni al la Eo-movado eĉ ne necesis bone scipovi la lingvon, kio klarigas la ĝenerale malaltan lingvan nivelon de la e-istoj.

Malgraŭ tio, la Eo-movado ne povas plendi. Ĝi ludis sufiĉe fortan rolon en la 20a jarcento, atingante sian kulminon en la 60-80aj jaroj, precipe en 1987 per la plej granda UK en la historio de la planlingva movado. La Eo-movado ludis sian historion rolon en konkreta historia periodo, aŭ kunteksto, kiam furoris la lukto kontraŭ la koloniismo, la subpremado kaj ekspluatado de popoloj, kontraŭ la naciismo, ŝovinismo kaj imperiismo. La Eo-movado povis profiti de la fluo de grandaj maldekstrismaj idealismaj, alternativismaj kaj utopiismaj politikaj-ideologiaj movadoj, kiel la marksismo-socialismo-komunismo, kiuj furoris en la 20a jarcento kaj kulminis en formo de socialismaj ŝtatoj, kie Eo ŝajnis trafi idealan simbiozon kun la reganta vtata ideologio. Post la kolapso de la socialismaj ŝtatoj en 1989 ankaŭ la kun ili ligita ideologio ŝajnis perdi sian aktualecon, sian signifon kaj sian influon (kvankam la subpremado de la homaj rajtoj kaj la sociaj maljustecoj en la mondo ne finiĝis, kaj kvankam la socialistoj kaj komunistoj kredas, ke la marksismo ankoraŭ ne mortis). Alian triumfon Eo festis, kiam la e-istoj povis proklami, ke ĝi venkis ĉiujn aliajn planlingvajn konkurentojn, kio okazis plej malfrue en la 50aj jaroj. Sed tio jam estis ĉio.

Sed en la 'nova mondo', en kiu la novaj generacioj ne plu konas Eon, videble aktualas tute aliaj politikaj prioritatoj kaj sociaj valoroj ol la enkonduko de internacia 'neŭtrala' planlingvo: Komence de

---

⁷⁸ Pli ol 80% de la elektronikaj datenoj estas anglalingvaj.

⁷⁹ Ĝia 'konkurenco' estas nur la lingvoj ĉina (1,10 miliardo da uzantoj ĉe 982 milionoj da denaskaj parolantoj), hindia (650/460), hispana (420/330), franca (370/79), araba (300/206), rusa (275/165), portugala (235/216), bengala (233/215), germana (185/105), japana (128/127) kaj korea (78/78). En la statistiko pri plej multe parolataj lingvoj en la mondo oni povas forgesi Eon, ĉar kun siaj kelkmil parolantoj ĝi simple ne aperas en ĝi.

Vd. <http://www.weltsprachen.net>. Pri la sociologia evoluo de la lingvoj okupiĝis precipe la lingvisto Harald Haarmann.

⁸⁰ En GDR la Eo-asocio kaj interlingvistiko havis la saman oficialan statuson kiel la fotografoj, filatelistoj, naturamikoj, konservistoj de monumentoj, amatoraj historiistoj, k.s. (kadre de la Kulturligo).

la 21a jarcento la naciaj registaroj kaj internaciaj registaraj kaj neregistaraj organizaĵoj devas konsideri prioritatojn kiel la lukton kontraŭ la malriĉeco, malsato kaj senlaboreco ĉie en la mondo, kontraŭ la ekspluatado de infanoj kaj la senalfabetismo, kiel la preventon de ĉiuspecaj malsanoj kiel aidoso, tuberkulozo kaj malario, kiel la lukton kontraŭ la demografiaj malekvilibroj kaj la laŭnombra plimultiĝo de parto de la homaro, la malpurigo de la natur-ĉirkaŭaĵo, ktp. Oni devas okupiĝi pri la protekto de la klimato kaj pejzaĝoj, la garantiado de sufiĉaj nutraĵoj, pura trinkakvo kaj vivnecesaj naturresursoj, pri la evitado de detruaj naturkatastrofoj kaj de la militoj, pri la akcelo de la armea malarmado kaj pri la prevento de la terorismo. Atingitaj devas esti la daŭraj politika kaj ekonomia stabilecoj, la socia paco kaj la pli justa disdivido de la mono kaj de la riĉeco. Ŝajnas, ke en tiuj evoluoprocezoj la ideo de internacia planlingvo kredeble ludas nenian rolon.

Do, pri la degenero kaj fiasko de Eo kulpis parte eksteraj kaj parte internaj kaŭzoj, kiuj devus esti ankoraŭ pli profunde kaj detale analizitaj de la Eo-movado. Sub la aktualaj ĝeneralaj kaj movadaj cirkonstancoj, la perspektivoj de Eo kiel lingvo kaj movado ŝajnas esti ĉiukaze pesimismaj: Pro la atendebla drasta ŝrumpado de membraroj de Eo-organizaĵoj kaj pro la iom-postioma forvelkado de la postmilita generacio kaj kun ĝi la malaperado de malnovaj Eo-strukturoj, Esperanto, egale ĉu “finvenkisme” aŭ “raŭmisme” perceptita kaj propagandita, havos nenian realan perspektivon aŭ estontecon ludi la rolon de “mondlingvo”, eĉ ne de “help-“ aŭ “laborlingvo” de ajna internacia organizaĵo. Ŝajnas, ke neniuj novaj potencialaj publikoj ankoraŭ interesiĝas pri ĝi, aliĝos al ĝi kaj engaĝiĝos por ĝi (krom eble la eterna samtipa feria publiko, kiu havas por Eo mem kiel lingvo nenian veran valoron). La intelekta kaj spirita potencoj kaj potencialoj de la Eo-movado grandparte elĉerpiĝis, ĝia kultura, scienca kaj profesia niveloj estas simple tro malaltaj por povi ludi elstaran internacian rolon. La intelekta produktiveco en la Eo-movado estas ege malforta. La Eo-movado pli kaj pli reduktiĝis al klubejo ĉefe por izolitaj veteranoj, kiuj serĉas kontakton kun aliaj samideanoj por diskuti siajn asociajn problemojn. Sed tio apenaŭ interesas la “eksteran mondon”, kaj por krokodili, aligatoroj kaj kajmani oni ne bezonas Eon. Kun tre malmultaj esceptoj oni ne povas profesie apliki kaj utiligi Eon, kaj tiuj, kiuj profesie okupiĝas pri Eo, ne vere produktas novajn plusvalorojn por Eo mem, sed nur rutine administras asociojn, pli malpli sen senco kaj sen celo. Ankaŭ turismi oni povas pli bone sen Eo. Do, al la Eo-movado *mankas ĉiurilate la seriozeco*. La Eo-movado tro forte faras la impreson de iom ridinda libertempa plezur- kaj amuz-movado, kun trajtoj de protestmovado kaj savmovado (aŭ pacmovado), en kiu ĉiu ajn strangulo, kutime ne kvalifikita por tia ofico, povas ludi la rolon de prezidanto, ĝenerala sekretario, direktoro, ĉefredaktoro, konsulo, profesoro, ktp. aŭ nomi sin tia. Se Eo estonte do volos ludi pli seriozan rolon, ĝi devos emancipiĝi de la pseŭdaj, ĥimeraj kaj blufaj strukturoj kaj adopti la strukturojn de la “ekstera mondo”.

Mankas nuntempe ankaŭ la reala merkato por novaj libroj, kiu terure stagnas,⁸¹ kaj mankas la atento al novaj intelektaj kaj kulturaj produktoj en Eo (kiel eble ankoraŭ en pli forta grado antaŭ 1990). La indiferenteco en la Eo-movado verŝajne jam en tiu grado progresis, ke neniuj, nek e-istoj, nek nee-istoj, plu reale interesiĝas pri nove skribitaj verkoj io ajn alia produktita en la lingvo Eo, ĉar tiu ĉi lingvo estas ĝenerale konsiderata kiel *pseŭdo-lingvo* sen ajna signifo kaj prestiĝo ie ajn krom en la Eo-movado. Sed kion fari, se la malmultaj Eo-eldonejoj eĉ ne plu volas riski produkti librojn en Eo? Investi tempon kaj monon en la verkadon kaj produktadon de tiaj libroj apenaŭ plu havas senco kaj ne valoras la penon kaj la monon, ĉar ili malbone vendiĝas kaj estas apenaŭ reale atentataj, legataj kaj diskutataj de la Eo-movadanoj mem. La furorlistoj de Eo-librovendejoj montras, ke la e-istoj ŝajne preferas aĉeti grandparte malmultekostajn banalaĵojn kaj bagatelaĵojn.⁸² Tiel, la Eo-literaturo, al kiu mankas novaj talentaj kaj interesaj verkistoj, kaj kiu jam nun ŝimas en la keloj de bibliotekaj arkivoj kaj stokiĝas nevendita en la libroservoj de la Eo-movado por atendi iaman forĵetadon, rapide eksmodiĝos,

---

⁸¹ La evoluon de la Eo-libroproduktado vd. <http://sezonoj.ru/2013/02/libroj2012/#more-3791>. Laŭ tiu ĉi statistiko oni povas konkludi, ke la libroproduktado montras tendencojn de reduktiĝo “aŭ” stagnado, malgraŭ mirinde pli alta paĝonombro en 2012 rilate al la antaŭa jaro (sed ne rilate al 2010). En grava daŭra krizo troviĝas lernolibroj/vortaroj, originala kaj traduka beletroj (kvankam minimuma pliboniĝo je kelkaj titoloj rilate al la antaŭa jaro), interlingvistiko, historio/movado, scienco kaj tekniko, kiuj ludas preskaŭ neniun rolon. Oficiale ekzistas 78 eldonejoj.

⁸² Vd. ekzemple <http://www.uea.org/dokumentoj/komunikoj/gaz137.htm> kaj <http://katalogo.uea.org/index.php?st=list>. La „furorlistoj“ de la sekvaj jaroj, kiuj estis publikigitaj en presitaj revuoj, montris similajn trajtojn. UEA kontestadas tiun impreson per la klarigo, ke tiuj furorlistoj respugulos nur parton de la vendoj dum difinita momento, ekzemple en UK, kaj ke dumjare la klientoj aĉetas ankaŭ aliajn kaj ne nur “bagatelajn” librojn.

degeneros kaj malaperos, formortos.⁸³ Alia problemo de la Eo-movado estas, ke multaj e-istoj kutime mem nur malofte utiligas kaj aplikas Eon, krom en kongresoj kaj dum la korespondado.

Esperanton ne detruis unuavice la naiveco, idealismo, utopiismo aŭ la iluzioj de la e-istoj, sed ĝin ruinigis antaŭ ĉio la unuflanka fanfara, blufa kaj subjektivisma propagandismo, la informa primitivismo (sur la nivelo de ‘budoj’, ‘standoj’ kaj ‘flugfolioj’, T-ĉemizoj, glumarkoj, insignoj, verdaj steloj, stultetaj kantoj ktp.), la kultura sensubstanceco, la ideologia malhonesteco kaj la politika hipokriteco de la Eo-movado kaj la diletanteo de la Eo-agado, kiu fariĝis grandparte sensenca. Por la renoviĝo de Eo esence estus bezonataj la rezigno pri la ĝisnunaj propaganda idiotismo, idea sektemo, fuŝa kaj anarkiema amatoreco, ideologia maldekstremo, politika oportunismo, malhonesteco antaŭ la historio. Ĉio tio estis kaj estas veneno por la reputacio de Eo kaj interlingvistiko. Ankaŭ la nebula intermiksado de Eo kun diversaj aliaj kuriozaj ideologioj, politikaj, filozofiaj, sociaj kaj religiaj, devus esti forlasita por eviti la impreson, ke Eo estas speco de savarmeo aŭ religia sekto, kiu predikas la pacon, amikecon kaj amon (kiuj en si mem estas belaj valoroj, sed por la apliko de Eo devus ludi, laŭ mia opinio, en principo neniun rolon, ĉar unuavice Eo estas nur lingvo kaj ne filozofio aŭ ideologio, krom tio la pacon, amikecon kaj amon predikas jam aliaj por tiuj taskoj pli koncernataj movadoj⁸⁴). Kiam Eo estos ‘purigita’ de tiuj ideologiaj elementoj kaj influoj kaj kiam la e-istoj komprenis, ke ili nur ĝenas la veran progreson de Eo, tiam oni eble povos serioze konsideri Eon kaj diskuti pri ĝi sur nova fundamento.

Precipe la negativa evoluo de la membro-nombroj estas aparte timiga: Se UEA perdas ĉiujare 200-400 individuajn membrojn, kaj tia opcio estas tute reala, oni devas timi, ke plej malfrue post 10-20 jaroj UEA restos en principo sen individuaj membroj. Tio validos por la Eo-movado, se ĝi ne kapablos oferti pli utilajn servojn, pli interesajn ideojn kaj pli allogan programon por la membroj, novaj kaj malnovaj kaj tiel renovigi sin deinterne.⁸⁵ Se UEA (kaj la landaj asocioj) ne sukcesos reale anstataŭi la malnovajn membrojn kaj realtigi la membro-nombron, tiukaze povas esti, ke la ĝenerala erozio okazos eĉ pli rapide. En tio cetere estas komplete duarange, kiu estas kaj estos la prezidanto de UEA, – iu dua Privat, Lapenna aŭ Tonkin probable ne plu aperos.⁸⁶ La iom putra sistemo UEA kun ties intelektu malaltnivela kaj propagandeca informstilo kaj subevoluinta interna diskutkulturo povas bone plufunkcii tiom longe ke ekzistos la mono por financi ĝin, eĉ se tio havas neniun sencon; tio koncernas precipe la funkciigon de la Centra Oficejo en Roterdamo, kiu faras la tutan praktikan laboron de UEA (pro kio ĝi certe meritas ne nur kritikon, sed ankaŭ laŭdon kaj dankon) per salajritaj dungitoj (kiujn, kiel konate, la Eo-movado ĝenerale ne povas permesi al si, ĉar mankas sufiĉaj monrimedoj). Sanaj financoj esence dependos de la membro- kaj kongres-kotizoj, kiuj malpliĝos, se la membraro kaj partoprenantaro ŝrumpos. Ŝajnas, ke UEA timas reformojn kiel la diablo timas la konsekritan akvon, ekzemple por redukti diversajn administrajn dimensiojn kaj balastajn strukturojn,⁸⁷ por gajni pli da kapacitoj sur la kampoj de la *altnivela kaj profesiecaj* informado, organizado kaj eldonado. Kuraĝaj reform-paŝoj estus bonvenaj!⁸⁸

Malgraŭ tiuj negativaj tendencoj, probable ankaŭ en estonteco dise tra la mondo aperos unuopaj e-istoj kaj okazos agadoj kaj kongresoj kun kelkdek aŭ kelkcent e-istoj, tiel ke la Eo-movado pluekzistos, kvankam kvante kaj kvalite sur tre malalta nivelo kaj grandparte ekster kaj sen la “ekstera mondo”, kio estas eraro.

Kiel ajn, sen antaŭa reala kaj objektiva analizado de la aktuala situacio kaj de la ekzistantaj problemoj de la Eo-movado kaj sen ekzamenado de realaj reform- kaj transform-scenaroj apenaŭ havas sencon daŭrigi la Eo-agadon laŭ la ĝisnunaj kutimoj kaj kriterioj, metodoj kaj strategioj, proponitaj de UEA.⁸⁹ Ĉi tiu analizo devus esti farita nun, kune kun fakuloj (eventuale eksteraj) kaj kun la eltiro de la ĝustaj konkludoj. Antaŭ ol pensi pri iu ajn politika agnosko aŭ lerneja enkonduko, la lingvo Eo devus unue

---

⁸³ Estas bele, ke oni ciferecigis tiujn verkojn listigitajn ekzemple sur <http://i-espero.info/elsutaro/esperantaj-libroj#books>, sed kiu emas legi tiujn malnovajn tekstojn? Aliflanke mankas la plimulto de la moderna literaturo en Eo-traduko.

⁸⁴ Restas la problemo solvi kion fari kun la Fakaj Asocioj de la Eo-movado pri religio, filozofio, ktp. Prefere ili utiligu Eon nur por privataj celoj.

⁸⁵ Eĉ Tonkin ŝajne jam seniluziigis kaj trovis necese mallaŭdi la “konsterne tradician kongresan programon” de la hanoja UK (*La Ondo de Esperanto* 2/2013, p. 16).

⁸⁶ La cignokanton pri UEA Tonkin prezentis per sia prelego en Roterdamo en novembro 2012. Kun Fettes kiel prezidanto ekzistas la danĝero, ke UEA povus fariĝi komplete sensignifa organizaĵo. Pri la dilemo rilate la elekton de nova prezidanto vd. <http://www.liberafolio.org/2012/fettes-ebila-sekva-prezidanto-de-uea> kaj <http://sezonoj.ru/2013/01/kz-2>.

⁸⁷ Mi pensas unuavice al la administrado de la enorma kvanto de UEA-kontoj kaj la tenadon de Landaj kaj Fakaj Asocioj.

⁸⁸ Konsiderindajn proponojn por reformoj de UEA faris ankaŭ Nikola Rašić.

⁸⁹ Mian kritikon de la lastatempe proponita Strategia Vizio de UEA vd. sub <http://www.planlingvoj.ch/UEA-strategio.pdf>.

pruvi siajn realan produktivecon, kulturalan potencon (aŭ valoron), sian praktikan utilon, siajn lingvan maturecon kaj altan intelektan nivelon kaj ke ĝi kapablas krei realajn plusvalorojn. Tio la lingvo povas fari sen socia movado, ĉar Eo devus priservi kaj kontentigi unuavice pli altnivelajn utilojn kaj bezonojn ekster la kutimaj kafoklaĉo, amikara kunestado kaj semajnfina, somera/vintra, festotaga aŭ novjara turismo, kie Eo ĝis nun funkciis grandparte nur kiel preteksto, kvazaŭ kiel ludilo por infanoj. Tio estas malserioza por universala projekto, kiu havas pli altnivelajn ambiciojn. *Eo devus esti levita sur intelekto kaj kulture pli altan nivelon!* Tiam, novaj potencialaj publikoj, interesataj pri Eo, eventuale povus esti allogitaj kaj rikoltitaj inter verkistoj kaj publicistoj, kiuj ŝatus diskonigi sian verkaron pere de Eo, aŭ inter sciencistoj, kiuj eventuale rekomencus interesiĝi pri Eo kaj interlingvistiko. Tiam eble ankaŭ nacilingvaj eldonistoj pretus aperigi interesajn verkojn pri interlingvistikaj temoj.⁹⁰ Per aliaj vortoj: Eo povos ludi realan rolon nur kiam la “ekstera mondo”, t.e. kiam la ‘neesperantistoj’ ĝin komencos reale percepti kaj utiligi kaj kiam Eo funkcios ne nur teorie, sed ankaŭ praktike kiel reala lingvo de la kulturo kaj civilizo. Kiel dirite: *Prefere sen Eo-movado kaj sen e-istoj, ĉar per sia dubinda agado ili nur ĝenas kaj malhelpas la progreson de Eo.*

Sociaj utopioj realiĝas, kiam ekzistas la reala bezono por ilia realiĝo. Ĉu iam ekzistos la reala bezono por la enkonduko de planlingvo laŭ la imago de la e-istoj, oni ne povas antaŭdiri, kvankam oni povas forte dubi. Plej verŝajne tiun ideon oni proponos ankaŭ en estonteco, ĉar ŝajnas, ke la ideo mem pri “komuna lingvo” apartenas al la rezervujo de homaj idealoj, kvankam nuntempe la periodo por la amasa Eo-apogmovado ŝajnas esti forpasinta, Kiel ajn la historio finiĝos, ŝajnas, ke la Eo-movado estos devigata iusence iel reinventi sin mem, por ke Esperanto fariĝu vere *bona lingvo*, konforme al la modernaj sociaj bezonoj, kaj laŭ la malnova moto: *Por ke lingvo estu tutmonda, ne sufiĉas nomi ĝin tia (Zamenhof).*

La resuma, centra hipotezo estas:

Internacia planlingvo kiel Esperanto dekomence ne havis ŝancon esti akceptita, adoptita kaj enkondukita de la popoloj en la praktikon, sendepende de la cirkonstancoj kaj problemoj priskribitaj en la hipotezoj 1-3. Ankaŭ en estonteco tiu situacio ne ŝanĝiĝos, ĉar ankaŭ estonte tia lingvo estos rifuzita de la popoloj, ĉar ili ne deziras artefarite kreitan lingvon kiel mondlingvon.

* * *

Dum pli ol 30 jaroj de sia vivo (ekde 1979) la aŭtoro de ĉi tiuj hipotezoj investis (volonte kaj libervole) ne malmulte da tempo por Esperanto kaj interlingvistiko. Kompreneble li neniam estis naiva kaj kredis je la ‘fina venko’ de Eo, aŭ je la ‘lingva justeco’⁹¹ kaj paco’ en la mondo per Eo, kaj li ankaŭ neniam kredis je la danĝereco de la angla lingvo. Sed li utiligis Eon ĉefe por praktikaj bezonoj kaj celoj, en ligo kun siaj studado kaj profesio, sed ankaŭ por la hobbio, libertempo kaj turismo, kaj por verkado. Li ankaŭ tute ne bedaŭras, ke li okupiĝis pri Eo. Tamen, iam en sia vivo oni atingas certan limon, ĉe kiu oni demandas sin pri la senco de iu okupiĝo. La konkludo estas: Eo faris neniujn substancajn progresojn (precipe post 1990) kaj intelekto-kulture povas promesi nenion novan, kion oni povus konsideri interesa.⁹² Pro seniluziigo pri la magraj rezultoj el tiu investado de tempo, energio kaj mono, la aŭtoro decidis rezigni pri la afero. Ĉiukaze li almenaŭ ne plu emas partopreni Eo-aranĝojn tiom longe ke ili havas nenion interesan por trakti kaj fari. Lige kun tio post 2007 li eksmembriĝis el ĉiuj Eo-organizaĵoj, ĉesigis pagi kotizojn kaj do en principo forlasis la Eo-movadon. El UEA li ekŝiĝis post kiam ĝi akceptis altan honoran ordenon de la vjetnama registaro (julio 2012), kion li trovas neakceptebla el la vidpunktoj de movadaj neŭtraleco, ideologio kaj politiko. Lia espero, ke aperos novaj, pli interesaj kaj valoraj e-istoj, kun kiuj eblas utile diskuti kaj racie kunlabori, estis draste trompita. Anstataŭ hipokritado, pugolekado, flatado, plaĉado kaj oportunisto, la aŭtoro do elektis la malpli agrablan vojon de la substanca kritikado, kontraŭstarado kaj konfrontado. Por ricevi la liberecon por la kritikado, li devis persone distanciĝi de ĉio e-ista kaj praktike de ĉiuj e-istoj. Sed ĉar li ŝatas la lingvon Esperanto, li eble

⁹⁰ Kiel tio lastatempe okazis ĉe la eldonejoj Harrassowitz en Germanio, Nomos kaj Austeria en Pollando.

⁹¹ La mondo restus same justa aŭ maljusta kun aŭ sen la enkonduko de Esperanto, ĉar la problemoj de la justeco en la mondo ne dependas de la “lingva problemo”.

⁹² La eterna teda litanio, ripetata de la ĉiam samaj e-istoj pri laŭdiraj sukcesoj de Eo, kiu aperas ĉiujare en la unua numero de *La Ondo de Esperanto*, montras, ke la Eo-movado fakte havas nenion vere interesan por oferti al la publiko, ankaŭ ne al la malnova e-ista.

daŭrigos verki en ĉi tiu lingvo. Sed ankaŭ tiu aktiveco senkompate estos ĉesigita, kiam maturiĝos la konvinko, ke ankaŭ tio perdis sian sencon kaj utilon.

© Finredaktita kaj publikigita la 1an de decembro 2012 sur www.planlingvoj.ch, www.zamenhof.ch. Iomete prilaborita kaj aktualigita en februaro 2013.

La teksto povas esti republikigita en ajnaj revuoj, festlibroj kaj sur retpaĝoj, kun indiko de la origina fonto.

PS La teksto ne estis verkita kiel venĝo aŭ finkalkulo kun unuopaj personoj, sed kun la intenco kritiki la eraran strategion de la Eo-movado kaj la sensencan Eo-propagandon. La ĉefaj intencoj estas atingi, ke la pensmaniero de la e-istoj ŝanĝiĝu, ke ilia strategio estu modifita kaj ke la ĝisnuna sektema maniero en la laboro kaj informado estu forlasita. Ĉi-okaze mi devas tuj diri, ke mi estas sufiĉe pesimisma rilate tiujn intencojn kaj esperojn, ĉar ŝajnas al mi, ke la Eo-movado estis lanĉita kaj ekzistas ĝuste por apliki, praktiki kaj vivi tiun sekteman manieron de la agado kaj argumentado kiel ni konas ĝin ĝis nun. Despli ke mi ne vidas novajn personecojn, kiuj povus ŝanĝi la praktikojn de la e-istoj en la de mi intencita direkto (fakte la plimulto de la iamaj kritikantoj forlasis la Eo-movadon). Ŝajnas, ke estas malfacile imagi alitipan Eo-movadon, kaj povas esti, ke alia Eo-movado ne povas ekzisti kaj ne eblas, kvankam mi opinias, ke la “valoroj”, implicite kaj eksplicite menciitaj en ĉi tiu hipotezaro, povus esti difinitaj kaj efektivigitaj ankaŭ sur pli racia fundamento. Sed oni devas konscii, ke la e-istoj, kiuj imagas la praktikadon kaj enkondukon de Eo laŭ mia maniero kaj kiuj argumentas simile kiel mi, prezentas evidente treege malgrandan malplimulton, dum la t.n. “ĝisostaj finvenkistoj” ŝajne formas la grandegan plimulton de la e-istaro, la gvidantaron de UEA kaj de ties Landaj kaj Fakaj Asocioj (kvankam en tiuj asocioj ekzistas finvenkistoj kun nuancitaj vidpunktoj). Ĉar povas esti, ke la e-istoj mem ne kredas je la “fina venko” kaj ke ili kontentiĝas pri la hobia-turisma praktikado de Eo, kiun ili povas plene realigi kadre de la libertempa plezurmovado, en kiu ĉiuj strangaĵoj kaj absurdaĵoj estas eblaj kaj permesitaj. Eĉ instrui ion ajn al tiu publiko perdis sian sencon, kaj la klerigaj klopodoj en tiuj medioj grandskale fiaskis. Tio ŝajnas esti finfine la plej kerna kaj plej esenca problemo de Eo. La aŭtoro, kiu venis al la konkludo, ke la tuta “finvenkisma” propagando havas neniun sencon kaj kondukis al neniuj sukcesoj kaj progreso de Eo, prilaboradis la hipotezaron dum proksimume unu jaro, kun prilaborado en februaro 2013. La 13 hipotezoj servas al la aŭtoro kiel bazo por pluobservi la movadon kaj mezuri ĝiajn progresojn aŭ ĝian degeneron. En tiu senco, li relegos ilin post unu jaro por kontroli, ĉu io ŝanĝiĝis en la Eo-movado. Pri rekomendoj al la adreso de la Eo-movado la aŭtoro rezignis, ĉar ili estas implice dedukteblaj el la hipotezaro mem. Konkretajn sugestojn li donas en la sube prezentitaj rezoluci-proponojn. La Eo-movado devas mem eltiri la ĝustajn konkludojn el tiu kritiko.

Plej lasta rimarko: Post la legado de la supre prezentita teksto iuj legantoj eble opinias, ke estas malvere kaj malĝuste kion la aŭtoro skribis. Iuj estas verŝajne eĉ senlime konsternitaj pri la opinioj, eldiroj kaj asertoj, kiujn ili trovis en tiuj hipotezoj. Tio estas tute normala reago. Sed, juĝu mem. Mi estas certa, ke multajn punktojn supre menciitajn vi neniam pripensis kiel e-isto. Post iom da meditado povas esti, ke vi venos al similaj opinioj kaj konkludoj. La celo de miaj hipotezoj ne estas ruinigi la validan mondkoncepton de certaj e-istoj, kiuj ĝis nun sincere kredis tiujn ‘mitojn’, same kiel kredantoj de religiaj eklezioj kredas mitojn de sia institucio. La celo estas konduki, eble eĉ iusence eduki tiujn e-istojn al pli sobra, pli realisma kaj pli objektiva konsiderado de la problemoj de la Esperanto-movado kaj de Eo mem.

* * *

La aldonaĵon vd. tuj malsupre.

Aldonaĵo:

PRINCIPAJ IDEOJ POR VERKI NOV TIPAJN ESPERANTO-REZOLUCIOJN

ALTERNATIVA MODELO POR TEKSTO POR KONGRESA REZOLUCIO (Hanojo 2012)

Daŭrigante kaj flegante la spiritan heredaĵon kaj la humanismajn ideojn kaj tradiciojn de L.L. Zamenhof kaj aliaj internaciistoj kaj pacistoj kiel Hector Hodler, Edmond Privat, Ivo Lapenna, Andreo Cseh, Tibor Sekelj, Nguyen Minh Kinh kaj de aliaj gravaj personecoj de la internacia Esperanto-movado,

Universala Esperanto-Asocio (UEA) deklaras per rezolucio alprenita de la partoprenantoj de la 97a Universala Kongreso de Esperanto, okazinta inter X kaj Y en Hanojo:

1. Esperantistoj el la tuta mondo esprimas sian ĝojon kaj dankemon, ke ili havis la raran okazon vojaĝi al Vjetnamio por partopreni la 97an Universalan Kongreson de Esperanto kaj ke ili povis renkontiĝi kun vjetnamaj kaj aliaj aziaj esperantistoj.
2. Alilandaj esperantistoj deklaras sian solidarecon kun la vjetnamaj esperantistoj kaj laŭ siaj ebloj kaj per siaj fortoj klopodas ilin helpi kaj subteni en la poresperanta agado. UEA klopodas sur pli alta nivelo inkluzivi la vjetnaman Esperanto-movadon en la internacian kunlaboron. Tiucele, ĝi nomumis specialan komisiiton de UEA, kiu helpas la disponigon de utilaj rimedoj por lernado kaj utiligado de Esperanto kiel lingvo en scienco, kulturo, klerigo, ekonomio, teknologio, interlingvistiko kaj aliaj kampoj kaj branĉoj. Precipe la Honoraj Membroj de UEA esprimas sian intereson stimuli la internacian kunlaboron kun individuaj vjetnamaj kaj aliaj aziaj esperantistoj per konkretaj agadoj.
3. UEA sugestas al la vjetnamaj esperantistoj daŭrigi la eldonadon de la vjetnama literaturo en Esperanto kadre de la Fremdlingva Eldonejo en Hanojo kaj petas la vjetnaman registaron apogi Esperanton en formo de disponigo de financaj rimedoj tiucele.
4. UEA invitas la vjetnamajn esperantistojn partopreni en la laboro pri Strategia Plano de UEA kaj en la aktiveco kadre de la fakaj komisionoj de UEA, same en la Komitato de UEA. UEA estus kontenta kaj sentus sin honorita foje povi engaĝi estraranon el Vjetnamio.
5. UEA kuraĝigas la esperantistojn en Vjetnamio pli ofte utiligi la interreton por efektivigi siajn kontaktojn per Esperanto kun alilandaj esperantistoj. Por tiu celo UEA rekomendas aktive utiligi la Delegitan Reton de la Jarlibro de UEA.
6. Kiel organizaĵo, kiu adoptis en sia Statuto paragrafon pri homaj rajtoj, sekvante la principaron de la Universala Deklaracio pri Homaj Rajtoj de 1948, UEA, kiu mem ne estas homrajta, sed esence plurisma kaj en principo politike neŭtrala organizaĵo, insistas pri la deviga neceso ĉiurilate respektadi la homajn rajtojn de la civitanoj en ĉiuj landoj de la mondo, inkluzive de la rajtoj de la esperantistoj, al kiu ajn socia tendenco ili apartenas, kaj precipe de etnaj kaj religiaj minoritatoj.
7. Kiel neregistara organizaĵo en "konsulta partnereco" kun Unesko, UEA celas intensigi sian kunlaboron kun aliaj neregistaraj organizaĵoj en la mondo, kiuj sekvas similajn celojn kiel UEA, kaj volonte kunlaborus ankaŭ kun organizaĵoj de la vjetnama civilsocia.
8. Memorante la historion de Vjetnamio, UEA alte estimas la heroecon de la vjetnama popolo dum ties naciliberiga batalo, neniam forgesas la multnombrajn viktimojn, kiujn ĉiuflanke kaŭzis la siatempaj konfliktoj, militoj kaj amasteroro. UEA esprimas sian kontenton pri la solidareco kun la vjetnama popolo, kiu en la 60aj kaj 70aj jaroj okazis en la propraj vicoj de diversaj flankoj de la tutmonda esperantistaro, kaj en "Okcidento" kaj "Oriento". UEA deziras al la tuta vjetnama nacio pacan kaj prosperan estontecon.

9. UEA dankas al la vjetnama registaro pro la invito kaj kunorganizado de la 97a Universala Kongreso de Esperanto en Hanojo, dankas pro la ĉesto de s-ino vicprezidanto XY en la kongresa inaŭguro kaj dankas pro la atribuo de alta ŝtata distingo “Medalo de Amikeco”, pro kio UEA sentas sin honorita.⁹³ Kun granda ĝojo ni ricevis la konfirmon, ke la gvidanto de la vjetnama revolucio, Ho Chi Minh, estas konsiderata de Vjetnamio kiel unua esperantisto de la lando.

10. UEA ĝojas kaj esperas revidi vjetnamajn esperantistojn dum la venontaj Universalaj Kongresoj, kiuj okazos en la jaroj 2013 kaj 2014 en Rejkjaviko kaj Bonaero.⁹⁴

* * *

ALTERNATIVA MODELO POR TEKSTO POR KONGRESA REZOLUCIO (Kopenhago 2011)

Universala Esperanto-Asocio (UEA) deklaras per rezolucio alprenita de la partoprenantoj de la 96a Universala Kongreso de Esperanto, okazinta inter X kaj Y en Kopenhago (Danlando):

1. Esperantistoj el 66 landoj kunvenis en Kopenhago inter alie por diskuti, kadre de la kongresa temo, pri “Internacia Jaro de la Junularo: dialogo kaj interkompreno”. En la koncerna debato estis substrekitaj la tradicie grava kontribuo de la junularo al la socio, kiu devos alfronti novajn defiojn ekologiajn, politikajn, teknologiajn ktp. La kongresanoj estas konvinkitaj, ke en tiu intergeneracia debato ankaŭ la esperantistoj povus fari signifan kontribuon per siaj unikaj spertoj pri lingvaj demandoj.
2. Kongresante en unu el la plej modernaj landoj de la mondo kun sia alte evoluintaj demokratio kaj interhoma toleremo, la esperantistoj, kiuj reprezentas movadon kun la tradicioj de la intergenta toleremo kaj amikeco inter la homoj sendepende de ties nacieco, raso, sekso, religio kaj sociaj demandoj, sentas sin spirite hejme en Danlando kaj vere ĝuas la ideo stimulan etoson de la libereco kaj de la internacieco, kiuj regas en tiu apudmaraj lando kaj urbo Kopenhago.
3. Kiel interlingvistoj ni deziras aparte atentigi pri la signifa historia rolo de la mondfamaj danaj lingvosciencistoj Rasmus Christian Rask (1787-1832) kaj precipe Otto Jespersen (1860-1943), kiu estis frua subtenanto de Esperanto kaj poste kreis la internacian planlingvon Novial.
4. Aparte ni deziras mencii la ekzemplon de unu pola sinjorino, kiu estas nerekte ligita kun Esperanto kaj kiu vivas ekde 1971 kun sia familio en Kopenhago: Felicja Raszkin-Nowak (*1924). Ŝia onklo estis la fama esperantisto Jakobo Szapiro en Bjalistoko, kiu perforte pereis dum la holokaŭsto. Sinjorino Raszkin verkis mirindan memorlibron, kies titolo estas *Mia Stelo* kaj kiu impense rakontas la historion de ŝia familio en la bjalistoka geto kaj de ŝia kortuŝa sorto mem. Post la apero en la pola, angla, dana, germana kaj hebrea (?) lingvoj, la libro estis tradukita ankaŭ al Esperanto, en kiu ĝi aperis ĉi-jare.
5. En la konscio, ke la angla lingvo ludas en Skandinavio kaj Baltio gravan rolon por la komunikado inter la diversetnaj popoloj, ni deziras, ke ankaŭ Esperanto povus esti pli ofte utiligata en tiu mondoparto kiel lingvo por la ‘neŭtrala’ kaj egala konversacio inter homoj, t.e. kiel lingvo, kiu ne estas ligita al konkreta etno. Tiucele la esperantistoj esperas plifortigi la kontaktojn kun diversaj reprezentantoj de la politiko, ekonomio kaj civilsocio de la Dana Reĝlando.

---

⁹³ La aŭtoro opinias, ke UEA tamen devus nepre rezigni pri la akcepto de medaloj kaj distingoj de fremdaj ŝtatoj, t.e. ke en UEA tiu praktiko devus esti malpermesita kaj sekve neebla.

⁹⁴ Eble la tono de ĉi tiu rezolucio estas iom troigita. Mi ne postulas, ke la teksto devus esti precize tia, sed mi donas nur ideojn por novtipa verkado de rezolucioj, kiuj celas sincerecon, honestecon kaj konkretecon kaj evitas hipokritecon, oportunismon kaj neniondirecon. Tio validas ankaŭ por la aliaj landaj kazoj.

* * *

ALTERNATIVA MODELO POR TEKSTO POR KONGRESA REZOLUCIO (Havano 2010)

Universala Esperanto-Asocio (UEA) deklaras per rezolucio alprenita de la partoprenantoj de la 95a Universala Kongreso de Esperanto, okazinta inter X kaj Y en Havano (Kubo):

1. Esperantistoj el la tuta mondo esprimas sian ĝojon, ke la Universala Kongreso de Esperanto povis okazi por la dua fojo en Kubo. Kun nostalgio ni memoras la grandioze sukcesintan 75an Universalan Kongreson de Esperanto en la sama urbo antaŭ 20 jaroj, kiu inkluzivis varmajn akceptojn fare de ĉefkomandanto Fidel Castro Ruz, kiu deklaris sin “soldato de Esperanto”.
2. Sentante sin kiel internaciistoj kaj pacaktivuloj, la tutmonda esperantistaro estas tre kontenta, ke de 1983 ekzistas ankaŭ Kuba Esperanto-Asocio, kiun UEA konsideras integra kaj nemalhavebla parto de la internacia Esperanto-movado.
3. En la Jaro de la Interproksimiĝo de Kulturoj, la kultura diverseco de Kubo kaj de la Kariba Insularo permesas al la Esperanto-movado konstrui spiritan kaj praktikan ponton inter Ameriko kaj aliaj kontinentoj. Kiel homoj, kiuj sentas sin ankaŭ kiel mondcivitanoj kaj kosmopolitoj, ni esperantistoj forte esperas, ke en estonteco la kubanoj povos pli ofte vojaĝi eksterlanden por fortigi siajn reciprokajn kontaktojn internaciajn trans la kontinentoj, landlimoj kaj ideologiaj blokoj.⁹⁵
4. Por efektiviĝi la celaron kaj taskaron kiel neregistara, politike neŭtrala organizaĵo kaj oficiala partnero de Unesko, esence gravas por UEA paragrafo 5 de ĝia Statuto, kun jena teksto, pri kiu UEA ĉiukaze insistas kaj tial ŝatus formale atentigi: “UEA estas neŭtrala rilate al nacieco, raso, sekso, religio, kaj sociaj kaj politikaj problemoj, kun escepto de la lingva problemo en internaciaj rilatoj. Tiu neŭtraleco signifas, ke UEA ne prenas starpunkton pri la koncernaj problemoj. Bonaj internaciaj rilatoj kaj la respekto de la homaj rajtoj, tiaj, kiaj ili estas difinitaj en la Universala Deklaracio de la Homaj Rajtoj kaj aliaj internacie rekonataj instrumentoj estas por la laboro de UEA esencaj kondiĉoj.” Ĉi tiujn principojn UEA egale kaj senescepte aplikas en ĉiuj landoj de la mondo, kie ĝi havas Landajn Asociojn kaj individuajn membrojn, sendepende de la politika sistemo aŭ religia kredo.
5. UEA dankas al la registaro de Kubo pro la diversrilata apogo de la Esperanto-movado en Kubo kaj deziras al Raúl kaj Fidel Castro kaj al la ceteraj respondecaj personecoj de la kuba politiko fortan sanon kaj prosperan estontecon de Kubo.⁹⁶

* * *

---

⁹⁵ La ‘miraklo’ de la vojaĝlibereco por kubanoj ja fakte estis anoncita de la kuba registaro en 2012. Do, la Eo-movado maltrafis la okazon por antaŭvidi aŭ almenaŭ antaŭsenti kaj antaŭstimuli ĝin.

⁹⁶ Ĉe tiaj frazoj ne temas pri hipokrita flatado, sed pri normala esprimo de ĝentileco kadre de la internacia diplomatio rilate al personoj, kiuj apogis/as la Eo-movadon kaj elpaŝis kun aparta kontribuo, eĉ se en la kazo de Fidel Castro temas pri iom speciala politikisto, kiun oni povas admiri aŭ abomeni.

Daŭrigante la spiritan heredaĵon de L.L. Zamenhof, de ties filino Lidja Zamenhof kaj de la nepo Louis C. Zaleski-Zamenhof,

Universala Esperanto-Asocio (UEA) deklaras per rezolucio alprenita de la partoprenantoj de la 94a Universala Kongreso de Esperanto, okazinta inter X kaj Y en Bjalistoko (Pollando):

1. Esperantistoj el la tuta mondo esprimas sian kontenton, ke la Universala Kongreso de Esperanto povas ĉijare okazi jam la 7an fojon en Pollando: Post Krakovo 1912 kaj 1931, Gdansko 1927, Varsovio 1937, 1959 kaj 1987 ĝi nun okazas en Bjalistoko, la naskiĝurbo de L.L. Zamenhof. Fiere ni memoras, ke la 72a Universala Kongreso de Esperanto, kiu en 1987 okazis en Varsovio kun preskaŭ 6000 partoprenantoj, estis la plej granda en la historio de la kongresoj de UEA kaj formis kulminon en la historio de la Esperanto-movado.

2. Post multaj jardekoj, la Universala Kongreso de Esperanto okazas en libera Pollando. Kiel internacia neregistara organizaĵo, devigita al la alvoko pri la respektado de la homaj rajtoj en la mondo, UEA esprimas sian kontenton, ke post multaj jarcentoj de la subpremado kaj ekspluatado fare de najbaraj naciismaj kaj ŝovinismaj grandpotencoj, Pollando finfine liberiĝis de la politika totalismo kaj ideologia ekstremismo, kiu kaŭzis milionojn da senkulpaj mortintoj kaj kies viktimoj fariĝis nelaste ankaŭ anoj de la familio Zamenhof mem, kiuj suferis aŭ en la varsovia geto aŭ pereis sur la kampoj de Palmiry kaj Petrasze aŭ en la koncentrejo de Treblinka dum la dua mondmilito, kiu aparte kruele trafis Pollandon, kun teruraj sekvoj.

3. En la nomo de la Esperanto-movado, la Estraro de UEA bedaŭras la tragikan sorton de ĉiuj pollandaj esperantistoj, kiuj suferis sub la kondiĉoj de la antisemitismo kaj ideologia totalismo kaj tial devis forlasi Pollandon aŭ kiuj estis diskriminaciitaj kaj subpremitaj en la periodo de la komunisma diktaturo, ĉar ili havis alian opinion ol la politikaj regantoj. UEA petas pardonon ĉe ĉiuj tiuj esperantistoj kaj iliaj familianoj, parencoj kaj posteuloj, ke ĝi ne sufiĉe atentis ilian sorton, ne helpis aŭ povis helpi al ili en malfacilaj vivekzistaj situacioj.

4. Por konformi al la historia vero ni deziras substreki, ke L.L. Zamenhof neniam konsideris sin polo, sed insistis, ke oni nomu lin “ruslanda hebreo”. La esperantistoj konsideras, ke se Zamenhof ne estintus “hebreo el la getto”, li verŝajne ne estus veninta al la ideo krei Esperanton; do Esperanto probable ne ekzistus sen la judeco de L.L. Zamenhof.

5. Pollando estas konsiderata kiel patrujo de Esperanto. Sur tiu pola tero vivis kaj agadis multaj elstaraj kaj eminentaj personecoj de la scienco kaj kulturo, kiuj ne konsideris sin mem esperantistoj, sed bone konis Esperanton kaj scipovis alte taksi la eblecojn kaj valorojn de Esperanto. Por rememorigi kaj honori ilin ni deziras aparte mencii la nomojn de la sekvantaj noblaj sinjorinoj kaj sinjoroj: Prof. Dr. Kazimierz Ajdukiewicz (1890-1963), Prof. Dr. Józef Chałasiński (1904-1979), Prof. Dr. Ing. Janusz Groszkowski (1898-1984), Prof. Dr. Stefan Hausbrandt, Prof. Dr. Stanisław Helsztyński (1891-1986), Prof. Dr. Ing. Józef Hurwic, Physikochemiker, Prof. Dr. Laura Kaufman, Prof. Dr. Zenon Klemensiewicz (1891-1969), Prof. Dr. Leszek Kołakowski (1927-2009), Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński (1886-1981), Dr. Ing. Stanisław Kozłowski, Prof. Dr. Edward Lipiński (1888-1986), Prof. Dr. Zofia Lissa (1908-1980), Prof. Dr. Jerzy Loth (1880-1967), Prof. Dr. h.c. Helena Nieć (1894-1979), Prof. Dr. Józef Piątowski, Prof. Dr. Zdzisław Raabe (1909-1972), Prof. Dr. Adam Schaff (1913-2006), Prof. Dr. Witold Taszycki (1898-1979), Dr. Jan Żabiński (1897-1974), Alina (1907-1993) kaj Czesław Centkiewicz (1905-1996), Jan Dobraczyński (1910-1994), Dr. phil. Mieczysław Jastrun (t.e. Mojsze Agatsztajn, Dr. phil. Zenon Kosidowski (1898-1978), Maria Kownacka (1894-1982), Stanisław Jerzy Lec (1909-1966), Artur Międzyrzecki (1922-1996), Janina Porazińska (1888-1971), Józef Prutkowski (1915-1981), Halina Rudnicka (1909-1982), Prof. Ada Sari (t.e. Jadwiga Szayer, 1886-1968), Prof. Jan Marcin Szancer (1902-1973), Antoni Uniechowski (1903-1976), Melchior Wańkiewicz (1892-1974), Wiktor Woroszyński (1927-1996), Stanisław Zieliński (1917-1995), Wojciech Żukrowski (1916-2000). Al ĉi tiu listo de eminentuloj ni deziras aldoni la nomon de Prof. Dr. Odo(n) Bujwid (1857-1942), kiu estis elstara pionira sciencisto kaj esperantisto de la intermilita tempo.

6. La internacia Esperanto-movado konsideras la urbon Bjalistoko, la naskiĝurbon de L.L. Zamenhof, kiel simbolon de Esperanto kaj ĝojas, ke la civitanoj kaj estroj de ĉi tiu unika kosmopolita urbo neniam forgesis la gravan historian rolon, kiun ĝi ludis por L.L. Zamenhof, kiam li kreis Esperanton kaj la Homaranismon, en kiu fontas la “interna ideo” de Esperanto kaj la tuta Esperantismo mem.

7. UEA dankas al la registaro kaj la politikaj instancoj de Pollando pro la multrilata kaj multfaceta apogo de Esperanto, kiun la Esperanto-movado ricevis ekde la jaro 1918, kiam la pola ŝtato estis

refondita. UEA same dankas pro la atento de la urbaj aŭtoritatoj de Bjalistoko pri diversaj projektoj, ligitaj kun Esperanto (kiel la starigo de Centro Zamenhof kaj la propono, ke la Bjalistoka Universitato ricevu la nomon de L.L. Zamenhof) kaj esperas, ke tiuj iniciatoj bone efektiviĝos kaj prosperos.

8. UEA kaj la Esperanto-movado sentas sin tre honoritaj pro la parlamenta rezolucio de la 12a de junio 2008, en kiu la pola parlamento (Sejmo) omaĝis la centjariĝon de Universala Esperanto-Asocio (UEA) kiel daŭriganto de la verko de L.L. Zamenhof kaj donis sian subtenon al la kandidateco de UEA por la Nobel-premio pri paco.

9. UEA kaj la kongresintoj de Bjalistoko petas Polan Radion daŭrigi la elsendojn en Esperanto.

10. UEA kaj la tuta internacia Esperanto-movado deziras al la polaj esperantistoj pliajn sukcesojn kaj gloron en la estonteco kaj esperas, ke la Universala Kongreso de Esperanto baldaŭ denove povos okazi en Pollando.